

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

URŠKA KOZAR

UPORABA PRAVLJIC KOT SREDSTVO ZA SPODBUJANJE STRPNOSTI

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Ana Marija Sobočan

Ljubljana, 2020

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Urška Kozar

Naslov magistrskega dela: Uporaba pravljic kot sredstvo za spodbujanje strpnosti

Ime in priimek mentorice: doc. dr. Ana Marija Sobočan

Kraj: Ljubljana

Leto: 2020

Število strani: 157

Število prilog: 2

Število tabel: 8

Število opomb: 1

Ključne besede: strpnost, različnost, multikulturalnost, etnični predsodki in stereotipi, pravljica, vzgojiteljice, starši in otroci

Povzetek:

V magistrskem delu sem se osredotočila na odnos vzgojiteljic in pomočnic predšolskih otrok ter staršev do raznolike kulture, ki med drugim vključuje tudi etnične predsodke in stereotipe. V teoretičnem delu sem predstavila pojem multikulture družbe, predsodke in stereotipe, ter kako jih razvijajo, zanikajo in oblikujejo otroci, starši, vzgojiteljice in pomočnice predšolskih otrok. Poudarjam pomen vrtca, ki je primarno okolje, kjer se otrok v večini prvič sreča z drugačnostjo. V nadaljevanju pa sem večji poudarek dala pravljicam kot sredstvu za spodbujanje strpnosti.

Empirični del magistrskega dela pa je opravljen na osnovi kvalitativne metode in hkrati eksplorativne raziskave. Namen raziskave je namreč bil ugotoviti, kakšen je pomen pravljic in koliko pozornosti ter na kakšen način se namenja raznoliki kulturi, predvsem skozi literaturo, v vrtcu in domačem okolju. Podatke sem pridobivala s pomočjo intervjujev z vzgojiteljicami in pomočnicami predšolskih otrok in s fokusnimi skupinami, kjer so sodelovale mamice.

MASTER'S DEGREE INFORMATION

Author: Urška Kozar

Title: The use of fairytales as an asset to encourage tolerance

Name of Mentor: doc. dr. Ana Marija Sobočan

Location: Ljubljana Year: 2020

Number of pages: 157 Number of appendices:

Number of Tables: 8 Numbers of notes:

Keywords: tolerance, diversity, multiculturalism, ethnic prejudice and stereotypes, fairy tale, preschool teachers, parents and children

Abstract:

The focus of this thesis is to study the attitude of preschool teachers and their assistants as well as the attitude of parents towards cultural diversity that integrates ethnic prejudices and stereotypes.

The theoretical part of the thesis presents the concept of multicultural society, prejudices and stereotypes. The main focus is on how the children, parents, preschool teachers and their assistants develop, deny and form these prejudices and stereotypes. I emphasize the importance of kindergarten, which presents the primary environment in which a child encounters difference for the first time. Moreover, the thesis provides greater emphasis on fairy tales as a means of promoting tolerance.

The empirical part of the thesis is based on the qualitative method and exploratory research. The main purpose of the research was to find out the meaning of fairy tales and how much attention and in what way it is given to cultural diversity, especially through literature in kindergarten and at home. I obtained data through interviews with preschool teachers and their assistants as well as through interviews with focus groups in which mothers participated.

Leu in Teu

Če otroci doživljajo *grajanje*,

se naučijo *obsojati*.

Če otroci doživljajo *sovražnost*,

se naučijo *nasilnosti*.

Če otroci doživljajo *strpnost*,

se naučijo *potrpežljivosti*.

Če otroci doživljajo *pohvalo*,

se naučijo *ceniti sebe in druge*.

Če otroci doživljajo *sprejemanje*,

se naučijo *ljubiti*.

Če otroci živijo tako, da *delijo* z drugimi,

se naučijo *velikodušnosti*.

Če otroci doživljajo *poštenost*,

se naučijo biti *pravični*.

Če otroci doživljajo *prijaznost in pozornost*,

se naučijo *spoštovanja*.

Dorothy Law Nolte

1.	TEORETIČNI UVOD	10
1.1.	MULTIKULTURNA DRUŽBA	10
1.2.	POSLEDICE MULTIKULTURNE DRUŽBE	11
1.2.1.	PREDSODKI IN STEREOTIPI	11
1.2.2.	ETNIČNI PREDSODKI IN STEREOTIPI	13
1.2.3.	POSLEDICE STEREOTIPOV IN PREDSODKOV	13
1.3.	PREDSODKI IN OTROCI.....	15
1.4.	PREDSODKI IN STARŠI.....	16
1.5.	STROKOVNI DELAVCI IN PREDSODKI.....	17
1.5.1.	VZGOJITELJI IN VZGOJITELJICE	17
1.5.2.	SOCIALNI DELAVCI IN SOCIALNE DELAVKE	20
6.	STRPNOST	23
7.	PRAVLJICE	24
8.	PROBLEM	27
9.	METODOLOGIJA.....	29
a.	VRSTA RAZISKAVE	29
b.	MERSKI INSTRUMENTI.....	29
c.	POPULACIJA IN VZOREC	29
d.	ZBIRANJE PODATKOV	30
e.	ANALIZA IN OBDELAVA PODATKOV	30
10.	REZULTATI IN RAZPRAVA	33
10.1.	INTERVJUJI Z VZGOJITELJICAMI PREDŠOLSKIH OTROK IN POMOČNICAMI VZGOJITELJIC PREDŠOLSKIH OTROK	33
10.1.1.	VLOGA PRAVLJIC	33
10.1.2.	ČAS, NAMENJEN BRANJU	33
10.1.3.	NAČIN PREDAJANJA PRAVLJIC	34

10.1.4. KRITERIJ ZA IZBOR PRAVLJIC	35
10.1.5. RAZLIČNE KULTURE SKOZI PRAVLJICO	35
10.1.6. PREDSTAVITEV RAZLIČNOSTI.....	36
10.1.7. MULTIKULTURALIZEM	37
10.1.8. NESTRPNOST	38
10.1.9. PREDSDODKI & STEREOTIPI.....	38
10.1.10. VKLJUČITEV OTROKA	39
10.1.11. METODE SPODBUJANJA STRPNOSTI.....	40
10.2. FOKUSNE SKUPINE S STARŠI.....	41
10.2.1. VLOGA PRAVLJIC	41
10.2.2. NAČIN PREDAJANJA PRAVLJIC	42
10.2.3. ČAS, NAMENJEN BRANJU	42
10.2.4. KRITERIJ ZA IZBOR PRAVLJIC	42
10.2.5 PRAVLJICE	44
10.2.6. NAČIN UPORABE PRAVLJICE.....	44
10.2.7. OTROŠTVO IN PRAVLJICE	45
10.2.8. PRAVLJICE NEKOČ.....	46
10.2.9. PRAVLJICE DANES.....	46
10.2.10. PRAVLJICE NEKOČ IN DANES.....	46
10.2.11. POMEN VSEBINE.....	47
10.2.12. JURI MURI V AFRIKI	47
10.2.13. OCENA ZGODBE.....	48
10.2.14. SPOROČILO ZGODBE.....	49
10.2.15. PESMICA CIGANI GREDO	50
10.2.16. OCENA PESMICE	50
10.2.17. SPOROČILO PESMI	50
10.2.18. STARŠI IN PREDSDODKI	51
11. RAZPRAVA IN SKLEPI.....	52
12. PREDLOGI	55

13.	UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI	56
14.	PRILOGE	62
12.1.	INTERVJU	62
12.1.1.	DOLOČEVANJE ENOT KODIRANJA	62
12.1.2.	VSEBINSKO KODIRANJE.....	73
12.1.3.	ZDRUŽEVANJE SORODNIH ENOT V KATEGORIJE IN PODKATEGORIJE .	82
12.2.	FOKUSNA SKUPINA.....	94
12.2.1.	DOLOČEVANJE ENOT KODIRANJA	94
12.2.2.	VSEBINSKO KODIRANJE.....	119
12.2.3.	ZDRUŽEVANJE SORODNIH ENOT V KATEGORIJE IN NADKATEGORIJE	150

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primer odprtega kodiranja.....	31
Tabela 2: Primer odprtega kodiranja.....	31
Tabela 3: Vsebinsko kodiranje, intervju A.....	73
Tabela 4: Vsebinsko kodiranje, intervju B.....	75
Tabela 5: Vsebinsko kodiranje, intervju C.....	77
Tabela 6: Vsebinsko kodiranje, intervju D.....	79
Tabela 7: Vsebinsko kodiranje, fokusne skupine 1	119
Tabela 8: Vsebinsko kodiranje, fokusne skupine 2.....	137

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. MULTIKULTURNA DRUŽBA

Kultura predstavlja skupna prepričanja, navade in vrednote, ki povezujejo določeno skupino ljudi. Pridobimo jo preko interakcij in posnemanja, zato se jo učimo vse življenje, nekatere vidike lastne kulture pa ozavestimo šele takrat, ko srečamo nam nepoznano kulturo (Kožar, 2010, str. 16). Živimo v Sloveniji, ki je del Evropske unije, kar pomeni, da so v našem širšem okolju prisotne kulturne raznolikosti. Temu pravimo multikulturalizem. Avtorica Leskošek (2005) multikulturalizem opredeljuje kot sočasno obstajanje več kulturnih identitet v skupnem fizičnem ali virtualnem prostoru oz. kontekstu. Avtor Schild (2008) pravi, da prav ta raznolikost in večkulturnost Evrope predstavlja izziv, da to pestrost lahko razumemo kot veselje ali pa možnost za nastanek stereotipov, predsodkov, nesporazumov, nestrpnosti in rasizma. Avtorica Ule (2005) trdi, da čeprav na videz izgleda, da živimo v strpni družbi, ta strpnost vseeno vsebuje ogromno posredne in prikrite nestrpnosti, predsodke in stereotipe, ki pa se hitro širijo in s tem postajajo nekaj samoumevnega in sprejemljivega. Spomnimo se, kako je odmevalo prehajanje beguncev preko slovenskih meja. Koliko nestrpnosti in konfliktov se je ob tem pojavilo.

V rednem letnem poročilu za leto 2017 rezultati ankete kažejo, da je v Sloveniji prav narodnost najpogostejši razlog za diskriminacijo. Temu sledi spolna usmerjenost in šele nato versko prepričanje (Zagovornik načela enakosti, 2017). Zaskrbljujoči so prav tako podatki o številu diskriminacij v Sloveniji, kjer skoraj petina populacije v Sloveniji meni, da je bila v zadnjem letu diskriminirana, od tega skoraj polovica na delovnem mestu (Redno letno poročilo za leto 2017).

Hkrati pa je prav ta različnost odlična priložnost za vzpostavitev dialoga, s pomočjo katerega bomo lažje sobivali. Cunha & Gomes (2008) govorita o medkulturnem dialogu, kateri spoštuje različnost identitet in pripadnost množici. Na Odboru ministrov Sveta Evrope je bila leta 2008 sprejeta Bela knjiga o medkulturnem dialogu, ki se vrednoti kot priročnik medkulturnega dialoga in med drugim vsebuje tudi primere dobrih praks. Obravnava pet področij, in sicer demokratično upravljanje kulturne raznolikosti, razvoj kompetenc za medkulturni dialog, razvoj možnosti in struktur za participacijo, potrebo po prostorih za medkulturni dialog in načelo medkulturnega dialoga v mednarodnih odnosih.

1.2.POSLEDICE MULTIKULTURNE DRUŽBE

1.2.1. PREDSDODKI IN STEREOTIPI

Pojav predsodkov poznamo skozi vso zgodovino, ljudje in skupnosti so vedno imeli predsodke do drugih, tujih, nepoznanih ljudi in skupnosti. Ti predsodki so bili v preteklosti neposredni in odkriti, v današnjem času pa so še bolj prisotni, vendar tudi veliko bolj prikriti (Ule, 2000). Sodobna oblika izražanja predsodkov je npr. *nič nimam proti migrantom (gejem, muslimanom), toda oni ne bodo živeli na naš račun, so nasilni...* Gre za tako imenovani NIMBY¹ pojav, *mene migranti ne motijo, samo v naši državi pa ne bodo živeli.*

Predsodki so vrsta stališč, ki niso upravičena, argumentirana ali preverjena (Nastran Ule, 2000, str. 163). Odločilno vlogo igrajo čustva (Palomares, 2001). Brown (1995, str. 219) predsodke deli na staromodne in moderne ali sovražne predsodke. Moderni naj bi predstavljali predsodke do debelih, starejših itd. Za sovražne pa je značilno, da se toleranca in etnična kvaliteta sprejemata le na zunaj, dejanska mnenja pa se pokažejo z izogibanjem ali hladnostjo.

Predsodke izrekamo o določeni skupini ljudi ali posameznikih, ne da bi prej preverili dejstva. Naša prepričanja temeljijo glede na njihovo pripadnost te skupine (Motik, Veljić, 2007) ali pa kadar jim sami pripisujemo, da so pripadniki določene skupine (npr. imamo predsodke do Romov, vidimo osebo s temnejšo poltjo in sklepamo, da je to Rom, in imamo zanj enake predsodke). Obstaja več različnih vzrokov, zakaj pride do predsodkov (Perotti, 1995):

- velike razlike med kulturami v lastni državi in zunaj nje,
- življenje in zgodovina narodov,
- pot oblikovanja kolektivnih identitet, njihove zgodovine in razvoja,
- oblikovanje stereotipov, stari in novi predsodki,
- egosocioetnocentrizem, ki obdaja posameznika in oži obzorje njegovega sprejemanja, mišljenja, dožemanja,
- individualni ali kolektivni, pojavní ali prikriti načini izražanja hetero fobije in rasizma,
- individualno in kolektivno ravnotežje moči, ki sta temelj človekovega odnosa in spremljajočih nasprotij.

¹ Pojav Nimby – not in my back yard, označuje nasprotovanje lokalnega prebivalstva, da bi se v njihovi bližini naselili in živeli ljudje, ki imajo drugačne življenjske izkušnje kot oni sami (Zaviršek, 2000).

Avtorica Ule (2000) piše, da predsodki tako spretno vodijo naše zaznavanje zunanjega sveta, da sami to sploh ne opazimo, hkrati pa povzročajo selektivno pozornost opazovalca do obnašanja drugih ljudi (opazi le tiste vidike obnašanja, ki so v skladu z njegovimi predsodki). Problem predsodkov je, da sploh ni nujno, da imamo kakšno izkušnjo, mogoče nimamo nobene izkušnje in imamo negativne predsodke.

Stereotipi pa predstavljajo skupek močno razširjenih verjetij, ki se izoblikujejo v določenih družbenih razmerah, ter status samostojnega dejstva, čeprav je znanstveno dokazana neveljavnost stereotipa (Zornik in Mirović, 1996). O stereotipih je prvič spregovoril avtor Lippman (v Ule, 1999), ki je stereotipe videl kot slepe pege v mišljenju, ki nas ovirajo pri pridobivanju objektivnega in neobremenjenega razmišljanja in vedenja. Avtorica Ule (1999) stereotipe definira kot poenostavljene sodbe o drugih ljudeh oz. družbenih skupinah in jih razdeli v dve večji skupini:

- etnični stereotipi (sodbe o narodih in nacionalnih skupinah ter njihovih pripadnikih);
- spolni stereotipi (posplošene značilnosti spolnih razlik in vlog posameznika v družbi).

Oblikujejo se torej na osnovi posploševanja, pomanjkljivih dejstev, generaliziranih informacij ali na podlagi dezinformacij (Kuhar, 2009), in ker ne upoštevajo individualnih razlik, družbenih sprememb in spodbujajo ustvarjanje družbenih predsodkov, stereotipi veljajo za učinkovite (hitro prihajamo do informacij o stvarnosti in se jim prilagodimo), vendar napačne predstave (izkrivljajo stvarnost) (Ule, 2009, str. 178).

V primeru, ko se naše dojemanje dogodkov ne sklada s stereotipi, sta možni dve reakciji, in sicer dogodek/situacijo ignoriramo in razumemo kot izjemo ali pa najdemo napako, ki vseeno potrjuje stereotip (Lippmann, 1999, str. 90).

Stereotipi so torej zakoreninjena predstava o nečem, zato tudi predsodki slonijo na njih, sami pa predstavljajo odklonilnost zaradi nekega razloga, o katerem nočemo niti vedeti.

V magistrskem delu in raziskavi sem se podrobneje osredotočila na različnost s področja etničnosti. Zato v naslednjih vrsticah nekaj več besed o predsodkih, povezanih z etničnostjo.

1.2.2. ETNIČNI PREDSDODKI IN STEREOTIPI

Etnični predsodki nastanejo, ko pripadniki vsake skupine ustvarjajo mnenja o drugih skupinah, vendar ta mnenja ne odražajo dejanskega stanja, temveč temeljijo na odklanjanju ali celo sovražnosti posameznih skupin. In tako mnenja postanejo del kulturnega znanja o določeni skupini. Etnični predsodki so kot mehanizem za vzdrževanje položaja socialne izključenosti in igrajo vlogo pri diskriminiranju (Ule, 1999, str. 104).

Etnični stereotipi nastanejo s posploševanjem nekih značilnosti in lastnosti na cel narod ali skupino (Ule, 1999, str. 122). S tem smo obkroženi vsakodnevno, npr. črnogorska lenoba, italijanski temperament, ameriški optimizem itd.

1.2.3. POSLEDICE STEREOTIPOV IN PREDSDODKOV

- DRUGAČNOST/DRUGI

Drugačen je sinonim za *drugi* (ki pomeni slabši, manjvreden in tuj) in loči skupino »mi«, ki je v simbolnem smislu prva, od kulturno drugih. Koncept drugega pomeni torej kulturno, družbeno, spolno in drugo manjvrednost ter simbolno tujost (Zaviršek, 2010). Z govorjenjem o drugačnih vzpostavljamo hierarhijo med *mi* in *oni* ali pa samo dodatno potrjujemo neenakost, skratka *drugega* izključimo.

- TUJOST

Poznamo tri kategorije tujosti – zunanji (nekdo, ki prihaja iz daljnih dežel), notranji (npr. avtohtoni in neavtohtoni Romi) in kulturno stereotipizirani tujci (npr. ljudje z oviro). Vendar se lahko zgodi, da tudi človek, ki pripada »mi« skupini, postane tujec, npr. ko se izve, da je istospolno usmerjen (Zaviršek, 2000).

- RASIZEM

Lena Dominelli (1995, str. 183) rasizem opisuje kot družbeni konstrukt, ko se pripadnikom neke skupine pripiše negativne lastnosti, ki temeljijo na bioloških ali kulturnih značilnosti skupine, gre predvsem za pretiravanje in napihovanje razlik, da se potem lahko zatira manj številne etnične in druge skupine (Zaviršek, 2010). Torej, zopet gre za pripadnike »mi« skupine kot nosilce kulture in vrednot, večje inteligentnosti in marljivosti, skupina »drugih« pa naj tega ne bi imela. Pojavi se lahko na individualni (medosebne interakcije), strukturni (nastane v

družbi: izobrazba, zaposlitev ...) ali kulturni ravni (na podlagi družbeno sprejetih norm) (Cousins, 2014). Iz rasizma izhaja antisemitizem (sovražna nastrojenost proti Judom), romofobija (sovražna nastrojenost proti Romom) in islamofobija (sovražna nastrojenost proti muslimanom).

- NESTRPNOST

predstavlja idejo oz. prepričanje, da je *druge* potrebno podrediti in jim tako preprečiti polnopravno udeležbo v družbi. S tem dosežejo, da jih razglasijo za neustrezne, neumne, nemoralne itd. (Leskošek, 2005). Eden izmed najbolj očitnih pokazateljev nestrpnosti je jezik. Avtorica Ule (2005, str. 189) pravi, da poleg tega, da je jezik močno orodje, je lahko tudi orodje oblasti. Z njim izražamo svoje misli, občutke in doživljanja. Skratka, uporabljamo ga, da obvladujemo in nadzorujemo življenjski svet, vendar če nismo pozorni, lahko jezik nadzoruje nas. Posledica tega pa je, da ena družbena skupina nadzoruje jezik drugih skupin. S tem se izkušnje drugih skupin razvrednoti in ignorira.

- KSENOFOBIA

pomeni strah pred tujci in zato je večkrat tudi razlog, da se pojavi ob prisotnosti migracij, ko vsega postanejo krivi *tujci*.

- DISKRIMINACIJA

Enotna definicija termina diskriminacija ne obstaja (Brander idr., 2005), jo pa Konvencija ZN definira kot kakršnokoli razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali dajanje prednosti na temelju rase, barve kože, porekla, narodnega ali etničnega izvora. Onemogoča enakopravno priznavanje, uživanje in uresničevanje človekovih pravic (ibid.). Izvor besede izhaja iz latinščine *discriminare* in pomeni medsebojno ločevanje (Kuhar, 2009, str. 13). Ločimo posredno in neposredno diskriminacijo. Pri neposredni diskriminaciji gre za osebne okoliščine (spol, narodnost, veroizpoved), ko je neka oseba slabše obravnavana, kot je ali bi bila neka druga oseba v primerljivi situaciji (Baltić idr., 2005, str. 2). Posredna diskriminacija pa je naravnana na učinek politike ali nekega ukrepa (prav tam). Greif (2006, str. 10) jasno opozarja, da je vsaka oblika diskriminacije protizakonita in krivična ter pušča posledice na počutju, zdravju, integriteti in samozavesti človeka.

Otroci se še ne zavedajo, da so izpostavljeni diskriminaciji, vseeno pa le-ta škoduje razvojnemu zdravju otroka, spodbuja socialne neenakosti in hierarhijo v družbi. Pravzaprav obstaja zelo malo raziskav, ki bi ugotavljale otrokovo doživetje diskriminacije. Pa vendar so s

kombiniranjem raziskav prišli do spoznanj, da so otrokove spremembe v dojemanju diskriminacije povezane z njegovo starostjo in kognitivnim razvojem. Kljub temu pa tega še vedno ne moremo primerjati z odraslimi (Spears Brown, 2017).

1.3.PREDSODKI IN OTROCI

Predsodke imamo vsi ljudje, ker so pridobljeni s procesom socializacije (Brander idr., 2006). Za ohranjanje predsodkov sta tako pomembni primarna socializacija, kjer otrok pridobi prve posplošene sodbe o svetu, in sekundarna socializacija, kjer otrok preko prikritega kurikuluma pridobi stereotipne informacije (Kuhar, 2009). Palomares (2001, str. 8) trdi, da smo kot otroci najbolj dojemljivi za prevzemanje prepričanj, odnosov do stvari in dogodkov, za zrcaljenje vedenjskih vzorcev, kajti otrok posname to, kar se dogaja v njegovem okolju, to sta dom in šola, in tako prilagodi svoje vedenje. Res pa je, da so v vsaki kulturi zakoreninjeni neki predsodki, ki se zlahka prenašajo naprej. Do težav pa pride, ko so ti predsodki negativno naravnani. Avtor opozarja, da je najhujše obdobje za oblikovanje le-teh v obdobju adolescence, ker se takrat pojavi želja po druženju z enakimi, s tem pa so potem prikrajšani za izkušnje različnosti (ibid.).

Raziskave slovenske mladine kažejo, da se mladi obračajo v zasebnost in družbeni deangažma. Večina pa se jih sploh ne sreča s stališči, ampak avtomatsko nasedejo na sprožene stereotipe in predsodke (Kuhar, 2008).

Drugi avtorji trdijo, da so te osnove prešibke, da bi otroci iz njih oblikovali predsodke in stereotipe. Ravno Branch in Newcomb (v Brown, 1995, str. 149) pokažeta rezultate svoje raziskave, ki pravijo, da so te povezave nične med površinsko tolerantnimi starši in dokaj predsodkovnimi otroci.

Aboud je eden izmed avtorjev teoretičnega modela za razlago dojemanja in oblikovanja predsodkov ter stereotipov. Model razdeli na tri stopnje (v Brown, 1995, str. 154–155):

1. Otroci do petega leta: za njih je značilno egocentrično razmišljanje in čustveno odzivanje.
2. Otroci od petega do sedmega leta: so že manj egocentrični in razmišljajo že bolj abstraktno. Njihovo preprosto ločevanje že lahko vodi v oblikovanje predsodkov in stereotipov.

3. Starejši otroci: pojavijo se individualne variacije, s tem pa so tudi predsodki in stereotipi bolj fleksibilni (odreagirajo glede na dano situacijo).

Brown (1995, str. 123) v svoji knjigi *Prejudice: its social psychology* med drugim navaja tudi raziskavo, ki kaže, da se otroci od treh do sedmih let najboljše zavedajo in uporabljajo spolne in etnične kategorije. Raziskava je bila izvedena z lutkami. Na voljo sta bili črna in bela lutka. Raziskovalci so nato otroke spraševali, katera jim je bolj podobna, s katero bi se raje igrali ipd. Rezultati so pokazali, da otroci iz dominantnih skupin zbirajo sebi enake lutke, otroci manjšinskih skupin pa včasih izberejo lutko tudi iz zunanje skupine, se pravi bolj privilegiranih in zaželenih skupin (belca). Vendar pa so še kasnejše študije (Brown, 1995, str. 133) pokazale, da se tudi manjšinski otroci identificirajo znotraj svoje skupine, s to razliko, da so potem bolj podvrženi predsodkom dominantne skupine. Avtorica Ule (2000, str. 174) zaključuje, da predsodki izhajajo iz različnih strani, in sicer iz socialnega okolja, iz strukture osebnosti in iz prirojenega strahu pred vsem tujim.

1.4. PREDSDOKI IN STARŠI

Družinski model spada poleg vrtca in šole v primarne nosilce socializacije, kar pomeni, da družina velja za najvplivnejšo pri nastajanju predsodkov (Musek, 1994), kajti prav starši otrokom sporočajo, kakšno vedenje in vrednote so družbeno sprejemljivi. Hkrati pa otrok v družini doživlja tudi procese socializacije, kjer si v udobju primarne socializacije pridobiva zaupanje v pomembne druge (Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 24).

Da bo otrok razvil negativne predsodke do določenih posameznikov in skupnosti, je kriva odsotnost stikov s prijatelji, vrstniki, ki so pripadniki kulturno različnih skupin, odsotnost spoprijemanja s stereotipnimi pripombami in dejanji, ki jih izrekajo in kažejo otroci ali pa so izrečene v njihovi navzočnosti, odsotnost odkritega pogovora med starši in otroki o kulturnih in rasnih razlikah (Ponterotto in Pedersen, 1993). Vendar pa se moramo zavedati, da se vsi starši ne zavzemajo za enakost in niso proti predsodkom, zato se ne morejo, ne znajo ali ne želijo ustrezno pogovarjati, otrokom ne omogočajo stikov z vrstniki različnih kulturnih skupin, saj tudi sami ne prijeteljujejo z njimi itd.

Da dosežemo nasprotno, avtorja Motik in Veljić (2007) lepo opišeta, da se otroci razumevanja in strpnosti najlažje naučijo z igro, kjer ni potrebno dokazovati in ukazovati, kaj je prav in kaj narobe. Avtorja navajata cilje, ki otroku pomagajo skozi igro razumeti strpnost:

- Spodbujati moramo komunikacijo med otroki,
- premagovati čustvene ovire,
- otroke med seboj spoznavati,
- odpravljati predsodke, ki so vezani na imena otrok,
- razvijati sposobnosti vživljanja v druge,
- otroke naučiti razlikovanja med pogovorom sprejemanja in zavračanja, prepoznavanja predsodkov in medkulturnega sodelovanja in delovanja.

Otrokom moramo individualne razlike prikazati kot nekaj izvirnega in pozitivnega, ker ravno to omogoča oblikovanje pozitivnega odnosa do različnosti (Turnšek, 2013). Med drugim pa moramo tudi sami kot starši poglobljeno razmišljati o sebi in razviti samokritičnost (Motik in Veljić, 2007). In kot pravita avtorja Jelovac in Rek (2010), s temi sodobnimi procesi ustvarjamo nove prostore in kulture, ki posamezniku in družbi prinašajo priložnosti in izzive za prebujanje strpnosti.

1.5. STROKOVNI DELAVCI IN PREDSDODKI

1.5.1. VZGOJITELJI IN VZGOJITELJICE

Pod jedro primarne socializacije spadata tudi vrtec in šola, kar pomeni, da nosita izjemno podlago za razvijanje empatije in ustvarjanja sožitja med otroki in kasneje posledično v širši družbi. Ko otrok preide v proces sekundarne socializacije, to od njega terja prilagoditev, drugače lahko nastopi socialna izključenost (Jensen, 2009). Posledično pa mora spremeniti, prilagoditi svoja stališča, mnenja in ravnanja prevladujoči skupini (Marjanovič Umek, 2001). Zaradi tega tudi vrtec oz. vzgojiteljice in vzgojitelje izpostavljam v svojem magistrskem delu, kajti prav oni nosijo veliko vlogo, poleg staršev seveda, da otrokom pokažejo, kako se spopasti s situacijo, katere ne poznajo ali ko neprimerno ravnaajo (npr. posmehovanje drugemu otroku,

ki je bolj temne polti od njihove). Prav je, da otroci dobijo sporočilo, da sožitje med ljudmi zahteva obojestranske napore in prilagajanja (Kurikulum, 1999), vendar pa avtorica Čok (2006, str. 318) opozarja, da vzgojitelji otrokom samo pomagajo pri odkrivanju novih vzorcev, ne ponujajo pa *receptov* za to.

Kako pomembna je vloga vzgojiteljic in vzgojiteljev, opisuje tudi avtor Kroflič (2005, str. 17), ki navaja načela, s katerimi vzgojitelji in vzgojiteljice lahko ustvarijo strpno in multikulturno okolje:

- Poskrbeti morajo za postopno uvajanje otroka, v katerega vključijo tudi starše,
- spodbujati morajo empatične vrstniške odnose, v smeri otrokovega zaznavanja vrstnikovih potreb,
- spodbujati morajo otrokova moralna razsojanja ob pravilih institucije ter ob k učnim temam usmerjanim aktivnosti,
- spodbujati morajo otroka k opolnomočenju za soodločanje,
- ob integraciji otrok s posebnimi potrebami skrbeti, da bo otrok spontano sprejemal različnost (strokovni delavci, npr. logopedi, naj sodelujejo s celo skupino in šele nato posredno nudijo pomoč otroku, ki potrebuje usmeritev),
- zgodnje učenje naj poteka prek praktičnih aktivnosti in sugestivno umetniških fenomenov ter osebnih stikov.

Aktivnosti in dejavnosti, ki se odvijajo v vrtcu, v ozadju vedno nosijo neko poučnost, moralo, med drugim tudi to, da otroci spoznajo in se naučijo sprejemati razlike kot prednosti. Za to vzgojitelji in vzgojiteljice lahko uporabijo različne načine:

- Lutke

Hunt in Renfro (1979) navajata, da otrok skozi pogovor z lutko lažje razume svoja čustva, ki jih občuti.

- Pravljice

Večinoma vsebujejo konflikte med osebami zaradi nesporazuma, ki pa otroka spodbuja k empatiji (Nikolajeva, 2013). Vendar Blažič (2007) pri tem opozarja, da morajo vzgojitelji in vzgojiteljice izbrati kakovostno literarno delo, ki mora imeti ustrezne zemljepisne predstave. Npr. če se zgodba odvija v Afriki, ni ustrezno, da se v knjigi pojavljajo živali in rastline, ki so značilne za druge kontinente.

- Socialne igre

Obstaja več sklopov socialnih iger, in sicer igre predstavljanja in spoznavanja; igre razlik in podobnosti; uvod v učenje strpnosti (cilj je omogočanje izkušenj, da je otrok prepoznan, uvod v učenje strpnosti, prepoznavanje podobnosti in razlik med otroki, pozitivno vrednotenje in doživljanje razlik); igre, ki učijo sodelovanja, in igre reševanja sporov (Turnšek, 2004).

Eden izmed pomembnejših dokumentov, ki se tega tudi dotakne, je Kurikulum za vrtce (1999), ki predstavlja strokovno podlago za delo v vrtcih. V njem je med drugim zapisano tudi načelo enakih možnosti in sprejemanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalnosti, ki daje prostor strpnosti. Dolžnost vzgojiteljev in vzgojiteljic je namreč, da morajo izbirati dejavnosti, vsebine in materiale, s katerimi otrokom omogočajo pridobivanje izkušenj in spoznanj o različnosti sveta.

Torej, pomembno je, da se odvija medkulturna vzgoja. To pomeni, da se dogaja družbena vzgoja, v kateri se zavedamo lastne kulture in pomen soodvisnosti kultur. Pri mladih naj bi se ta proces odvijal v dve smeri, in sicer kot sposobnost prepoznavanja predsodkov, neenakopravnosti in kot znanje in moč za ukrepanje in ustrezno ravnanje (Brander idr., 2006). Z medkulturno vzgojo vrtec pripomore, da se otrok vključi v interakcijo z drugimi, da zna razmišljati in hkrati biti sposoben tudi kritičnega mišljenja in zavračanja diskriminacije (Kranjc v Marjanovič Umek, 2001, str. 147). Multikulturna vzgoja stremi k ciljem, da bi vsi otroci, ki imajo drugačno poreklo ali so drugačne rase, govorijo drug jezik ali so člani drugačnih etničnih skupin, bili prepoznani kot enakovredni ostalim otrokom (Banks in McGeeBanks, 2010).

Čeprav velja priporočilo, da se skupine s t. i. dodatnimi potrebami (otroci iz socialno šibkih družin, otroci iz jezikovnih, etničnih oz. kulturnih manjšin, otroci z ovirami in kronično bolni otroci) ne ločujejo od preostale populacije, ampak se vsem otrokom omogoča predšolska vzgoja, je realnost mnogokrat drugačna. Študija Eurydice (2009, str. 92–93) je pokazala, da so vrtci zaradi prostorske stiske mnogokrat prisiljeni oblikovati ukrepe za omejevanje vpisa otrok in zato se pogosto zgodi, da za kriterij sprejemanja otrok izločijo prav te skupine s t. i. dodatnimi potrebami, kar pa lahko označimo za diskriminacijo.

Kot sem že zgoraj omenila, imamo predsodke in stereotipe vsi ljudje, vendar je pomembno, da se le-teh zavedamo in se poskušamo z njimi spoprijeti. Palomares (2001, str.10–11) navaja nekaj načinov, kako to storiti:

- Srečanje z različnostjo: npr. krog dialogov – pogovorni krog, ki temelji na izmenjavi izkušenj v majhni skupini. S takim pogovorom dosežemo, da sogovornika težko dojemamo kot abstrakcijo ali stereotip.
- Skupinsko delo in sodelovalno učenje: timsko delo, skupno reševanje problemov, dramatizacija itd.
- Zagotavljanje priložnosti za pozitivno socialno izkušnjo: medosebne interakcije.
- Spreminjanje mnenj, ki so osnovana na predsodkih: pomembno, da potekajo po naravni poti, se pravi, da se s tem spoznavamo na pristen način in s podporo, npr. v krogu dvogovorov, kjer drug drugega opazuješ kot edinstvenega posameznika in stereotipi pričnejo izginjati.
- Razvijanje veščin kritičnega mišljenja.

1.5.2. SOCIALNI DELAVCI IN SOCIALNE DELAVKE

Veliko vlogo v vrtcu in šoli nosijo tudi socialne delavke in delavci, ki ponujajo znanja in kompetence, ki so relevantne za spodbujanje strpnosti. Socialno delo je namreč stroka, ki posreduje tam, kjer ljudje prihajajo v interakcije s svojim okoljem. Njegovi temeljni načeli sta načelo človekovih pravic in socialne pravičnosti (Globalni standardi izobraževanja in usposabljanj za socialno delo, 2005). Poleg tega socialno delo upošteva tudi vrednote (spoštovati in ceniti razlike in različnost, biti aktivno proti diskriminaciji, ne stigmatizirati itd.) načela socialnega dela in etična pravila (ustvarjanje enakopravnega, partnerskega odnosa in sodelovanje z uporabniki in uporabnicami, zavezanost dobrobiti uporabnika in uporabnic, refleksivnost in kritičnost, poznavanje lastnih vrednot in predsodkov) (Flaker, 2003).

Socialni delavci in delavke pri delu z uporabniki in uporabnicami iz različnih kulturnih okolij moramo nenehno raziskovati lasten odnos do drugih kultur. Raziskovati pa moramo tudi odnos do lastne kulture, saj prav dožemanje le-te kot *pravilne, glavne, temeljne, normalne* vpliva na to, da oblikujemo predsodke do tistih, ki ne izhajajo iz kulture. Tudi uporabnike in uporabnice moramo spodbujati, da izrazijo obstoj diskriminacije. To lahko storimo tako, da se v vzpostavitvi delovnega odnosa posebej zanimamo za vse vidike uporabnikovega življenjskega sveta, skupnosti, v kateri živi in od kod prihaja, saj bomo tako lažje prepoznavali njegovo

kulturno ozadje in etnično identiteto. Z uporabnico in uporabnikom, kadar njun materni jezik ni slovenski, poskušamo spregovoriti tudi v njunem jeziku, poskusimo se naučiti vsaj nekaj besed, da tako izrazimo svoje spoštovanje in trud, da bi se jima približali. Socialni delavci in delavke se moramo zavedati, da so etnične skupine različne – v nekaterih so določeni družinski člani ključni odločevalci, zato je pomembno, če uporabnika ali uporabnico vprašamo, če želi še koga povabiti na srečanje ali vključiti v odločanje (Sheafor in Horejsi, 2003). Da sta na razgovoru dve osebi, pa je pomembno tudi z vidika zagovorništva, saj se uporabnik ali uporabnica tako počuti močnejšo. Socialni delavci in delavke moramo torej imeti posebna znanja za delo z ljudmi. Pri delu z etničnimi manjšinami je tako pomemben koncept etnične občutljivosti. Etnično občutljivo socialno delo pa predstavlja delo s pripadniki etničnih skupin, ki upošteva kulturne vrednote, potrebe in etnično realnost pripadnikov določenih etničnih skupin. Etnično občutljivo socialno delo vsebuje (Humljan Urh, 2013, str. 41):

- Kulturno občutljivost: zavedanje obstoja različnih kulturnih vrednot, prepričanj in običajev med posamezniki v družbi – vendar je zgolj občutljivost na kulturne razlike še vseeno premalo, moramo se tudi aktivno zavzemati za različnost.
- Antirasistično perspektivo:
poznamo štiri načela antirasistične prakse:
 - 1.) visoka stopnja ozaveščenosti o lastnih predsodkih: odvaditi se moramo naučenih rasističnih idej, verovanj in predpostavk);
 - 2.) načelo ozaveščenosti o razumevanju lastnega položaja znotraj privilegiranosti: s svojo pripadnostjo pripomoremo k ustvarjanju etničnih in rasnih razmerij. Prepoznavanje rasizmov na osebni (lastni rasistični pogledi), kulturni (zavzemanje za antirasistično ideologijo znotraj stroke) in strukturni ravni (na delovnem mestu);
 - 3.) načelo krepitev moči: z zagovorništvom, opolnomočenjem, kreiranjem novih virov moči. Proces krepitev moči poteka na osebni (nudenje podpore posamezniku), kulturni (večanje vpliva za odpravo stereotipov) in strukturni ravni (odpravljanje strukturne neenakosti);
 - 4.) načelo aktivne udeležbe uporabnika: ustvarjanje vrednotnih razmerij moči.
- kulturna kompetentnost: samozavedanje in soočanje s predsodki in kulturnimi vrednotami. Socialni delavci in delavke moramo delati samorefleksijo lastnih predsodkov. Nenehno moramo reflektirati naše dojemanje *drugih* in vzpostaviti kritično distanco do lastne/dominantne kulture. Če pa vseeno vidimo, da z neko skupino ljudi ne

moremo delati (npr. ker imamo nepremostljive moralne zadržke, npr. s pedofili), potem prepustimo delo nekomu, ki bo lahko manj diskriminatoren.

Poleg vsega pa je pomembno tudi, da imamo kot strokovnjakinje in strokovnjaki medkulturne kompetence, ki so sledeče (Lustig in Koester (2010, str. 73):

- izkazovanje spoštovanja,
- usmerjenost k znanju in reševanju problemov,
- empatija,
- upravljanje interakcij,
- obnašanje v vzpostavljanju odnosov v skupini,
- toleranca do dvoumnosti,
- zmožnost odziva na ne obsojajoč način.

Vseeno pa medkulturne kompetence v okviru socialnega dela ne pomenijo, da sprejemamo, ignoriramo ali opravičujemo dejanja, ki pomenijo kršitve človekovih pravic, nasilja ipd.

6. STRPNOST

Strpnost ali toleranca pomeni spoštovati in sprejemati raznolike človekove kulture (UNESCO 1995 v Krek, 2000). Ljudje najbolj pogosto postanejo strpni, ko imajo sami izkušnjo z neko osebo. Spoštovati in razumeti ter biti spoštovan in razumljen. Leskošek (2005, str. 9) strpnost vidi kot harmonijo različnosti, ki se zaveda človekovih pravic ne le zase, ampak tudi za druge. Vendar sama strpnost je pri vsem tem premalo, če se sami aktivno ne zavzemamo za to, da med ljudmi ne bi bilo izključevanja, če ne spodbujamo enakosti in enake možnosti. En korak naprej, ki je izredno pomemben, je leta 1995 sprejela OZN za izobraževanje, znanost in kulturo, ko je sprejela Deklaracijo o načelih strpnosti. In v tej deklaraciji je UNESCO 16. novembra razglasil mednarodni dan strpnosti. V njej je še posebno poudarjen pomen izobraževanja o strpnosti.

Pa vseeno se včasih zdi, da je strpnost kot neka širokogrudnost – kdo sem jaz, da bom *sprejemala* nekoga drugega. Medsebojno spoštovanje ne bi smeli imeti za pogoj, da jaz postanem strpna, torej da dopuščam drugemu, da je to, kar je. Vsakdo je lahko to, kar je, kajti ko nekaj *dopuščam*, sem še vedno v dominantni vlogi.

7. PRAVLJICE

Pravljica je literarna zvrst, ki nagovarja otrokovo osebnost v celoti, saj spodbuja njegovo domišljijo, pokaže rešitev problema in hkrati priznava njegove težave ter spoznava konkretne razmere ljudi (Zalokar Divjak, 2002, str. 93–95).

Pravljice v različnih starostnih obdobjih različno vplivajo na otroke (Kucler, 2002):

- Pred jezikovno obdobje oz. doba praktične inteligence od 0 do 2 leti
(ker otrok v tem obdobju začne prepoznavati svet okrog sebe, je to najbolj primeren čas za spoznavanje knjig, najprej kartonske zgibanke, nato slikanice. Otrok preko zgodbe prepozna osnovne vrednote – sreča se z dihotomijo dobrega in zla).
- Obdobje intuitivne inteligence od 3 do 7 let
(to obdobje je najpomembnejše za pravljice, saj si otroci ob pripovedovanju predstavljajo osebe, njihova dejanja in prostor dogajanja. Pravljice tako pomagajo pri zavedanju samega sebe, pri premagovanju jeze in upoštevanju pravil).
- Obdobje konkretnih logičnih operacij od 7 do 12 let
(otrok popolnoma ločuje med realnim in irealnim svetom. Pravljična doba je končana, ampak se otroci še vseeno zatekajo v domišljijo, kajti ta jim pomaga v vsakdanjih težavah v šoli, s starši ali vrstniki. Čeprav otrok v tem obdobju že zna sam brati, mu še vedno lahko berejo starši, ker mu s tem dajejo občutek varnosti in zavedanje, da se lahko zanese na njih).
- Obdobje abstraktne inteligence od 12. leta dalje
(zelo občutljivo obdobje, kjer mladostnik išče lastno identiteto. Ob prebranem podoživlja dogodke in čustvena stanja, a se ne identificira več z njimi na enak način kot prej).

Pravljice, predvsem ljudske, otroku prinašajo nova izkustva, spoznavanje svoje dežele, ljudi in načina življenja, hkrati pa tudi spoznavanje tujih dežel. Prinašajo pomembno vlogo pri razvijanju medkulturne zavesti (Sadar Šoba, 2010, str. 67). Vendar pa avtorica Blažić (2011, str. 25) pri tem opozarja, da ljudske pravljice izražajo kulturne norme in stališča (stereotipe in predsodke), zato je pomembno, da se le-teh lotimo skozi kritično branje (razumevanje različnih zornih kotov in stališč).

Otrok mora poznati svojo deželo, v kateri živi, ker bo s tem sposoben spoznavati in ceniti tuje kulture in civilizacije. S tem spozna različnost, hkrati pa prepozna tudi lastnosti, ki ga delajo podobnega z drugimi. Skozi tradicionalno pravljico spoznava medkulturne prvine (Blažić, 2011, str. 176):

- poimenovanje ljudi (kralj, kmet, cesar itd.),
- poimenovanje bivališč (soba, hiša, grad itd.),
- prehranjevanje (pogača, vino itd.),
- oblačenje (predpasnik, suknja itd.),
- poklici (kmet, mizar itd.),
- šege in navade, prazniki (rojstni dan, novo leto, božič itd.),
- družbena ureditev,
- denar (zlatniki, diamanti itd.)

Vendar pa sama pravljica ni dovolj, če se o tem še ne pogovarjamo z otroki in jih spodbujamo k sodelovanju, da izrazijo svoje mnenje in spoznanja. Ob tem pa jih usmerjamo k spoštljivemu obravnavanju različnosti. Biti moramo zgled za pozitiven odnos do raznolikosti, pomembno je tudi, da izbiramo kakovostna večkulturna književna dela (pomembni so opisi kultur, ilustracije itd.). Yuko Iwai (2015, str. 82–86) navaja prav nasvete za vzgojitelje in vzgojiteljice, ki spodbujajo uporabo večkulturne literature v vrtcu. Pomembno se ji zdi, da vzgojitelji in vzgojiteljice razumejo razlike med posamezniki in pokažejo skrb za vse otroke, se povežejo s skupnostjo (v vrtec lahko povabijo gostujočega predavatelja, ki pripada določeni kulturi, vendar je pri tem pomembno poudariti, da sredstvo za predstavitev določene kulture niso samo oblačila in jedi, ampak tudi njihovi dosežki na področju umetnosti, znanosti in gospodarstva), da učinkovito načrtujejo dejavnosti in v to vključijo tudi večkulturno književno delo, poleg tega pa to lahko popestrijo še z glasbo, ki je značilna za določeno kulturo ali pripravo jedi. Vendar moramo biti pri tem izredno pazljivi, ker lahko takšne dejavnosti vodijo tudi v oblikovanje nadaljnjih predsodkov, npr. Kitajci jedo samo riž.

Vzgojiteljice in vzgojitelji z uporabo večkulturnih književnih del otrokom odprejo vrata v svet različnih ljudi, zgodovino in jim s tem pomagajo pridobiti pogled in refleksijo svoje kulture (Iwai, 2015, str. 86).

Pravljica tako lahko predstavlja odličen medij, da se otroku predstavi različnost; ta se deli na dve kategoriji. Prva je telesna različnost, ko stranski liki zavračajo glavnega zaradi fizičnega primanjkljaja, rasne različnosti itd. ali da želi biti sam enak kot drugi. Druga vrsta različnosti

pa je vezana na drugačno vedenje (netolerantnost zaradi neznanja, agresivnosti itd.) (Haramija, 2003). Skozi pravljico podoživljamo konkretne izkušnje, in ko je različnost predstavljena, se strpnost lahko dokazuje in udejanji. Pravljica, ki predsodke in stereotipe uporabi, le te *razstavi*, s tem postanejo opaženi, in šele nato jih smiselno preobrne in pripelje do drugačnega smisla. (Šlibar, 2006, str. 23).

Skratka, v izobraževalnem procesu bi moralo biti dano jasno sporočilo, da sta diskriminacija in njeno odobravanje družbeno škodljivi ravnanji ter hkrati kaznivi. Otroke moramo opremiti s socialnimi spretnosti in jih usposobiti za življenje v enakopravni družbi (Šetinc Vernik, 2019, str. 17).

8. PROBLEM

Vzgoja otrok je odgovorno poslanstvo, tako menim tudi sama, kot mama dveh otrok, predvsem kadar je govora o strpnosti in negativnem odnosu do nasilja. Avtorica Kesič Dimic (2010) je namreč prepričana, da se oblikovanja in sprejemanja vzorcev predsodkov naučimo od staršev in posledično s tem otrokom zaradi svojih predsodkov zastiramo možnost drugačnih pogledov. Ker pa sem poleg mame tudi v vlogi strokovne delavke, nosim še večjo vlogo in moč. Kot socialni delavci smo v stiku še z drugimi strokovnimi delavci, tudi vzgojitelji in učitelji, prav tako pa tudi s starši. Zato se mi zdi izredno pomembno, da smo medkulturno kompetentni. To pa pomeni, da se moramo znati spoprijeti s predsodki in se zavedati lastnih predsodkov. Naša naloga pa je med drugim, da tudi druge spodbujamo k temu in jih ozaveščamo. Zato je cilj moje raziskave, da s pomočjo vzgojiteljic ugotovim, koliko pozornosti namenjajo drugačnosti in hkrati strpnosti, predvsem skozi literaturo. Zanima me namreč, kaj bi lahko še dodatno naredili, iščem nove možnosti. S pomočjo staršev pa sem ugotovila, kakšen odnos do drugačnosti imajo oni sami ter kakšno literaturo izbirajo za otroke.

Raziskava bo prispevala k razumevanju, kateri so lahko nekateri od vplivov v strokovnem (in domačem) okolju na spodbujanje strpnosti. S tem bo relevantna tako za kader, ki dela s predšolskimi otroki, kot tudi za socialne delavke, še posebej tiste, ki delajo z družinami.

Navsezadnje pa so tudi v stroki socialnega dela zelo pomembne zgodbe in pravljice. Skozi njih lahko ozaveščamo in reprezentiramo pretekla doživetja. Uporabljamo jih torej za umestitev doživetja v nov pomenski kontekst (Šugman Bohinc, 2003, str. 382).

Pri načrtovanju raziskovanja sem si raziskovalna vprašanja razdelila v dva sklopa, in sicer en sklop vprašanj za vzgojiteljice, kjer jih bom spraševala, koliko pozornosti posvečajo branju, kakšni so kriteriji za izbor pravljič ter na kakšen način potem te pravljice uporabljajo, če se jim pravljice zdijo tudi kot sredstvo za pridobivanje znanj o različnih kulturah. Zanimalo pa me bo tudi, kako vključujejo otroke, ki so posebej ranljivi za izključevanje (npr. ker prihajajo iz ne večinskega okolja, ker govorijo drug jezik kot večina itd.), ter kakšne predsodke in stereotipe opazijo pri otrocih.

In drugi sklop za starše. Tudi njih sem spraševala, če se jim zdi branje pomembno za otrokov razvoj ter hkrati na podlagi česa se odločijo za določeno knjigo. Katere vrednote v zgodbicah jih še posebej navdihujejo in če so opazili kakšne posebne reakcije, kako se otrok odziva na

prebrano vsebino. S starši pa smo imeli tudi diskusijo na prebran odlomek iz knjige *Čuri Muri v Afriki* in pesmico *Cigani gredo* iz zbirke *Enci Benci na Kamenci 2*.

9. METODOLOGIJA

a. VRSTA RAZISKAVE

Raziskovalno delo je kvalitativnega tipa, kar pomeni, da sem zbirala izkustvena gradiva, ki so sestavljena iz besednega opisa. Kot pravi avtor Mesec (2010, str. 85), v kvalitativni raziskavi zbiramo besedne opise, ki se nanašajo na raziskovalni pojav.

Glede na stopnjo v procesu spoznavanja pa gre za eksplorativno ali poizvedovalno raziskavo. Z raziskavo sem namreč želela ugotoviti, koliko pozornosti se namenja raznoliki kulturi, predvsem skozi literaturo, tako v vrtčevskem kot v domačem okolju.

b. MERSKI INSTRUMENTI

Za pridobivanje podatkov sem uporabila kar dva merska instrumenta, in sicer vodilo za fokusno skupino ter vodilo za delno standardiziran odprti intervju. Glavna vprašanja in teme sem imela določene vnaprej, podvprašanja in vrstni red pa sem prilagajala sproti.

Vprašanja sem pripravila na podlagi prej prebrane literature.

c. POPULACIJA IN VZOREC

Populacijo predstavljajo vzgojiteljice in pomočnice predšolskih otrok, ki so zaposlene v javnem ali zasebnem vrtcu in so vsakodnevno v stiku z otroki. Vzgojiteljice so iz območja Ljubljane, Murske Sobote, Goriškega in Primorske. Mamice, ki so sodelovale v fokusni skupini, pa vse prihajajo iz Prekmurja.

Vzorec je neslučajnostni, saj sem v primeru vzgojiteljic do njih prišla na podlagi poznanstva, do mamic pa po metodi snežne kepe.

d. ZBIRANJE PODATKOV

Do podatkov, ki sem jih potrebovala za raziskovalne teme, sem prišla na podlagi intervjujev in fokusne skupine. Zbiranje podatkov je potekalo od aprila do junija 2020. Intervjuji so bili zaradi izrednih razmer, epidemije korona virusa, izvedeni preko Skype-a, razen enega, kjer se ni bilo možno drugače dogovoriti, in je bil zato opravljen preko elektronske pošte. Potekali so individualno. Intervjuji so potekali približno od 20 do 30 minut.

Fokusno skupino sem ponovila dvakrat, prvič 7 različnih mamic in drugič 7 različnih mamic. Srečanje je potekalo pri meni doma in celoten pogovor je bil po predhodnem privoljenju mamic tudi posnet. Prva fokusna skupina je trajala 1 uro in 20 min, druga fokusna skupina pa 1 uro.

Pogovori so bili v večini primerov prepisani dobesedno. Izpustila sem samo dele, kjer je bilo povedano kaj izven konteksta.

e. ANALIZA IN OBDELAVA PODATKOV

Intervjuje in diskusijo iz fokusne skupine sem najprej dobesedno pretipkala na računalnik. Pri prepisu nisem uporabljala narekovajev, sem pa jih med samim veznim besedilom, ko ni bilo samo po sebi razvidno, da gre za dobesedni zapis.

Potem sem jih uredila tako, da sem podčrtala relevantne izjave in jih oštevilčila.

Primer intervjuja:

Menim, da je možnosti za branje toliko, kot smo si jih pripravljene vzeti (D_01). V prvi fazi branje v vrtcu poteka znotraj načrtovanih dejavnosti, v drugi fazi pa je tu še jutranji sprejem otrok, priprava na počitek, popoldanske dejavnosti, pri katerih prav tako posegamo po literarnih delih (D_02). Ne smemo pa pozabiti niti na knjižni kotiček, ki je praviloma oblikovan v vsakem oddelku (D_03).

Primer diskusije fokusne skupine:

Doroteja: Sama sicer ne berem veliko, ampak ja, če bolje razmislim, je pomembno (B_1).

Špela: Da, vsekakor (B_2).

Natalija: Da (B_3).

Ana: Zelo pomembno za otrokov razvoj (B_4).

Sabrina: Tudi meni se zdi zelo pomembno (B_5).

Anja: Vsekakor, zelo pomembno (B_6).

Mateja: Meni osebno se branje zdi za otroka super (B_7), zaradi tega, ker prvič razvija domišljijo (B_8), drugič pa seveda se kasneje lahko pravilno besedno izraža (B_9).

Drugi korak je bil odprto kodiranje, kjer sem tem izjavam pripisala pojme.

Primer intervjuja:

Tabela 1: Primer odprtega kodiranja.

Oznaka intervjuja in št. oznake	Izjava vzgojiteljice	Pripisan pojem
D_01	Menim, da je možnosti za branje toliko, kot smo si jih pripravljene vzeti.	Dobra organizacija
D_02	V prvi fazi branje v vrtcu poteka znotraj načrtovanih dejavnosti, v drugi fazi pa je tu še jutranji sprejem otrok, priprava na počitek, popoldanske dejavnosti, pri katerih prav tako posegamo po literarnih delih.	Skozi celodnevno rutino

Primer diskusije fokusne skupine:

Tabela 2: Primer odprtega kodiranja.

Št. oznake	Izjava	Pripisan pojem	Nad kategorija
B 1	Sama sicer ne berem veliko, ampak ja, če bolje razmislim, je pomembno.	Pomembno za otrokov razvoj	Vpliv pravljič

B 2	Da, vsekakor.	Pomembno za otrokov razvoj	Vpliv pravljič
B 3	Da.	Pomembno za otrokov razvoj	Vpliv pravljič

V tretjem koraku sem te pojme združila v širše kategorije in podkategorije. Pri oblikovanju kategorij sem izhajala iz raziskovalnih vprašanj, ki sem si jih zastavila na začetku.

Primer intervjuja:

Nestrpnost

➤ Ni opaziti nestrpnosti

A_18 Prav tako ne nestrpnosti. Niti do romskih otrok.

B_16 V vrtcu zelo težko govorimo o tem.

C_29 V vrtcu še nisem opazila ravno nestrpnosti, prej nesramnost.

D_25 Ne. Nestrpnosti kot take v vrtcu ne opažam, bolj se vidi otroška radovednost, npr. zakaj on govori drugače, zakaj njena mamica govori tako ipd.

Pri fokusnih skupinah sem ta del naredila delno že v tabeli, v tem koraku sem jih samo razvrstila. *Primer:*

Vpliv pravljič

- pomembno za otrokov razvoj,
- dobra izkušnja,
- uvajanje rutine,
- razvoj domišljije,
- učenje,
- razvoj besednega zaklada

10. REZULTATI IN RAZPRAVA

10.1. INTERVJUJI Z VZGOJITELJICAMI PREDŠOLSKIH OTROK IN POMOČNICAMI VZGOJITELJIC PREDŠOLSKIH OTROK

Moja ciljna skupina za opravljanje intervjujev so bile vzgojiteljice predšolskih otrok in pomočnice vzgojiteljic predšolskih otrok, ki svoje delo opravljajo v javnem ali zasebnem vrtcu.

10.1.1. VLOGA PRAVLJIC

Vzgojiteljice pravlјice vidijo kot sredstvo, kjer se otroci lahko srečajo z **različno vsebino**. Otroku tako pravlјica pomaga razumeti določene stvari in spremembe, ki se dogajajo v njegovem življenju.

Tudi avtorica Kucler (2002) je mnenja, da pravlјica otroku pomaga skozi različna obdobja v njegovem življenju, še več, njena sporočila naj bi nosili vse življenje.

Pravlјice, ki nosijo sporočilo, kar naj bi sicer vse, ampak zares kvalitetne pravlјice, lahko služijo tudi v **terapevtski namen**. Vzgojiteljica, ki je odgovarjala v moji raziskavi, je mnenja, da je pravlјica v prvi vrsti terapevtska, ker z otrokom skupaj beremo, se stiskamo in pogovarjamo o vsebini. V drugi vrsti pa terapevtska pravlјica otroku pomaga predelati občutke in situacije, v katerih se še ne znajde, npr. nenadna ločitev staršev. S pravlјico tako lažje začnemo pogovor, ki potem vodi v konstruktivno reševanje novonastale situacije, občutkov, otroka pa s tem opolnomočimo in mu pokažemo, da z neprijetnimi občutki, situacijo ni sam.

10.1.2. ČAS, NAMENJEN BRANJU

V vrtcu poteka določena rutina, kjer je vsak čas namenjen določenemu področju oz. dejavnosti, ki ga otroci morajo spoznati. Zato vzgojiteljice menijo, da je potrebna predvsem **dobra organizacija**, da se najde čas za branje. *»Menim, da je možnosti za branje toliko, kot smo si jih pripravljeni vzeti.« (D_01)* Je pa sreča, da so pri **celodnevni rutini** lahko dokaj fleksibilni in

branje lahko kadar koli vključijo in povežejo s področji, ki jih tisti čas obravnavajo. *»Čas nas včasih priganja glede na celotno rutino, ki jo moramo opraviti, in področja, ki jih moramo predelati. Je pa res, da smo lahko fleksibilni in branje vključujemo in povezujemo z drugimi področji, kar pri nas počnemo. Če nam zmanjka časa, vzgojiteljice otrokom beremo vsaj pred počitkom.«* (B_01)

Obstajajo pa po vrtcih različne dejavnosti, ki se prav navezujejo na spodbujanje branja pravljic, npr. **bralni nahrbtnik**: *»To pomeni, da potuje nahrbtnik med družinami in si skupaj preberejo pravljico, svoje občutke pa lahko izrazijo na različne načine v priloženi zvezek.«* (C_03) ali **bralna značka**: *»Hkrati imamo tudi projekt, tako imenovano bralno značko (Ciciuhec), prilagojen starosti otrok.«* (C_04)

Zdi se mi, da se vrtec zares trudi za spodbujanje branja otrokom, to kažejo predvsem zgoraj omenjeni projekti, v katere se vrtci samoiniciativno vključujejo.

Ena vzgojiteljica pa je še posebej izpostavila **knjižni kotichek**, ki je praviloma v vsakem vrtcu in je otrokom neprestano na voljo. Menim, da se prav v knjižnem koticčku otroci največ spontano naučijo, ker so radovedni.

10.1.3. NAČIN PREDAJANJA PRAVLJIC

Vzgojiteljice za vpeljevanje knjig uporabljajo različne pristope. Upoštevajo, da so nekateri otroci bolj **slušni tip**, spet drugi pa **vidni tip**, zato poskušajo uporabljati oba načina. Največkrat in najbolj enostavno pa jim je **branje pravljic**: *»Sama se največkrat poslužujem branja ali poslušanja brez slike, nato pa skupaj s slikami preberemo ter nato obnovimo.«* (C_10) Vendar se pravi odnos med bralcem in poslušalcem vzpostavi šele pri pripovedovanju, ker sta takrat povezana z očmi in pripovedovalec sproti lahko opazuje reakcije otroka in temu primerno prilagaja vsebino.

Pri branju pravljic pa je zelo pomemben **ton glasu** in **intonacija**: *»Sta pa bolj kot besedilo, sploh pri mlajših otrocih, zelo pomembna tudi bralčev ton glasu in intonacija, saj z njima vsebini knjige vdahne življenje.«* (D_08)

Poslužujejo pa se tudi **dramatizacij pravljic**. To pomeni, da dano pravljico vzgojiteljica in pomočnica predšolskih otrok prikažeta tudi z neverbalnim dogajanjem. Se pravi, del dogajanja

je ubeseden, del pa neverbalen. Pri tem pa lahko vključita tudi otroke in dano pravljico, npr. Mojco Pokrajculjo, odigrajo skozi igre vlog.

10.1.4. KRITERIJ ZA IZBOR PRAVLJIC

Med drugim me je zanimalo tudi, na podlagi česa vzgojiteljice izbirajo knjige za svoje otroke v vrtcu. Pri teh odgovorih se je prikazala predvsem strokovnost, ker so bili podani odgovori kot **jezikovna kakovost**, iz seznama **Zlata hruška**, seznam priporočene literature: *»Pri izbiri se je najlažje obrniti na seznam priporočene literature, prav tako spremljam, katere knjige so prejele različne literarne nagrade.« (D_11), literarna dela.*

Vzgojiteljice stremijo tudi k **vsebini**, ki je **prijazna, zanimiva in poučna**, iz katere lahko **črpajo novo znanje**. Pomembno vlogo nosijo tudi **ilustracije**: *»Pomembna je vsebina, vendar se preko slikovnega dela lahko še bolj živijo v dogajanje.« (A_05)*

Pri izbiri pravljič so vzgojiteljice pozorne tudi na sam **obseg knjige**, ta pa sovpada s **starostjo otroka**: *»Med izbranimi knjigami nato presodim, katera bi bila najbolj primerna za skupino, glede na obseg besedila, ilustracije, material, možnosti za dialog, ustvarjanje kamšibaja itd.« (D_06)*

Poleg vsega zgoraj naštetega se pravljica oz. knjiga v prvi vrsti izbere **glede na temo**, ki je takrat aktualna oz. jo obravnavajo v vrtcu tisti čas. *»V oddelku, tekom dneva, se naj bi pravljica dotikala vsebine dejavnosti, ki jo obravnavamo v tistem obdobju.« (C_05)* Vsekakor pa se v vrtcu trudijo, da upoštevajo tudi **otrokove želje** in jim dajo **možnost izbire** tudi glede knjig. *»Prav tako pri počitku poskušamo uresničiti otrokovo željo po poslušanju oziroma branju pravljič.« (C_07).*

10.1.5. RAZLIČNE KULTURE SKOZI PRAVLJICO

Tri vzgojiteljice so se strinjale, da preko pravljič lahko **pridobimo znanje o različnih kulturah**, tudi četrti se temu pridružuje, vendar dodaja, da je potrebno ob tem **izbirati ustrezno literaturo**, dober primer je npr. knjiga **Otroci sveta**. So pa vse vzgojiteljice ugotovile, da

vsekakor **primanjkuje ustrezne literature**, sploh za predšolske otroke. *»Ne, vedno je možnost za dodatna izobraževanja in materiale, ki pomagajo pri sprejemanju drugačnosti.« (D_18).* Ena vzgojiteljica pa dodaja, da kljub temu da je premalo teh vsebin, je še vseeno v veliki meri odvisno od same strokovne delavke, kako bo postopala. S tem se vsekakor strinjam, čisto na vsakem posamezniku je, koliko se bo določeni temi posvetil, prav tako je z vzgojiteljico. Če se ji zdi spodbujanje strpnosti pomembna tema, ji pomanjkanje ustrezne literature ne bo problem, poiskala bo druge načine, da to otrokom predstavi. Res pa je, da bi bilo potrebno literarno ponudbo razširiti.

10.1.6. PREDSTAVITEV RAZLIČNOSTI

Ugotovili smo, da ustrezne literature na temo različnih kultur primanjkuje, kakšne načine pa vzgojiteljice poleg literature še uporabljajo za predstavitev različnosti otroku? Vzgojiteljice največji smisel pri tem vidijo v **povezovanju s starši**: *»V oddelek se lahko povabi tudi njegove starše in skupaj pripravimo kakšno dejavnost, ki pokaže delčke njihove kulture.« (D_20)* *»ati je Slovenec, mama pa prihaja iz afriške države Gane. V starejši skupini je mama otrokom predstavila življenje v tem delu sveta. S seboj je prinesla tudi veliko stvari, ki so značilne za njihovo kulturo, življenje. Predstavila nam je njihov način življenja preko slikovnega materiala,« (A_16)* *»Pripravi se lahko dejavnost z njihovimi starši. Predstavijo kakšen del njihove kulture, običaj, preberejo kakšno pravljico v njihovem jeziku.« (D_21).*

Različnost vzgojiteljice predstavljajo tudi preko **pogovora, ki ga podkrepijo z raznimi dodatki**, kot so fotografije, pravlјice, poučne risanke, utrinki iz potovanj: *»Ker veliko potujem, poskušam otrokom pokazati slike s potovanj, prinesem jim nekaj stvari za pokazat, poskusit kakšno hrano.« (C_18), video reprezentacijo: »Na YouTube je krasen dokumentarec o vzgoji in odraščanju otrok širom sveta.« (C_22), okušanjem hrane: »Med drugim imamo teden hrane iz drugih držav.« (C_19).* Tukaj morda vidim past, v katero se vzgojiteljice lahko ujamejo, če se preveč osredotočijo na hrano (o tem sem sicer že v teoriji opozarjala) – poudarjanje ene hrane lahko vodi v oblikovanje predsodkov, npr. Italijani jedo samo makarone in pico.

Podlago za delo v vrtcu predstavlja dokument **Kurikulum za vrtce**, ki pa med drugim obvezuje vzgojiteljice in vzgojitelje k spodbujanju strpnosti, poleg tega pa še **individualni letni načrt**, ki pa prav tako izhaja iz Kurikuluma za vrtce. Pomembno načelo, ki izhaja iz Kurikuluma za

vtce (1999) in se dotika moje raziskave, je načelo enakih možnosti s spoštovanjem kulturne in jezikovne različnosti med otroki, kar pomeni, da je potrebno vsakemu otroku omogočiti možnosti za razvoj ne glede na kulturno naravnost. Prav v tem načelu pa je izpostavljeno tudi sodelovanje s starši, ki ga vzgojiteljice pri predstavitvi različnosti toliko poudarjajo.

V vrtcu pa se oblikujejo tudi **strokovni timi**: *»Imeli smo strokovni tim glede raznolikosti in sprejemanja otrok iz drugih držav in kultur.« (C_20)*

»Vsakdo ima specifično znanje in odgovarja za svoje odločitve, ki pa so podrejene skupnemu cilju v okviru določene delovne naloge. Nihče ni nikomur podrejen ali nadrejen, vsakogar in vse skupaj pa obvezuje delovna naloga. Za pravi tim je značilno vzpostavljanje horizontalnih odnosov, ki temeljijo na jasni osebni in strokovni identiteti vsakega člana, a hkrati tudi na zmožnosti razumevanja drugačnosti vseh ostalih. Delo v timu tako združuje težko združljivi sestavini: zahteve, da prevladujejo povezovalne sile, in nujnost, da se ohrani ter uporablja specifična različnost članov. Relativna samostojnost in odgovornost članov terja od tima, da doseže raven, ko tudi različnost povezuje in ne razdvaja, saj le-ta širi obzorje spoznavanja in povečuje verjetnost učinkovite akcije.« (Praper, 2001, str. 28)

Iz teh podanih odgovorov ugotovim, da so vzgojiteljice zelo različne, nekatere bolj inovativne za predstavitev različnosti in temu posvečajo več pozornosti, druge manj.

10.1.7. MULTIKULTURALIZEM

Od štirih vrtcev so kar tri vzgojiteljice pritrdile, da je njihov vrtec **multikulturen**, ker veliko otrok prihaja iz drugega okolja in se trudijo sprejemati različnost.

Multikulturen vrtec je v Kurikulumu za vrtce (1999) označen kot normalna situacija (glede na kulturno, jezikovno in versko raznolikost), ki sprejema tako manjšinsko kot večinsko populacijo in različnost uporablja kot vir znanja.

10.1.8. NESTRPNOST

Nestrpnost naj se ne bi pojavljala v vrtcu oz. vzgojiteljice temu ne bi rekle nestrpnost, prej otroška radovednost ali nesramnost:

- *»Prav tako ne nestrpnosti. Niti do romskih otrok.« (A_18)* Zanimivo se mi zdi, kako je vzgojiteljica posebej poudarila, da niti do romskih otrok ne, se pravi tudi do tistih na *najnižji lestvici* ne. To zveni kot, da do Romov bi pa ja morali biti nestrpni, ker če nismo, potem pa res ne morem reči, da so naši otroci nestrpni.
- *»V vrtcu zelo težko govorimo o tem.« (B_16)*
- *»V vrtcu še nisem opazila ravno nestrpnosti, prej nesramnost.« (C_29)* Kakšna pa je sploh razlika med nesramnostjo in nestrpnostjo? Nesramnost je navsezadnje prikrita nestrpnost. Res je, da se mlajši otroci morda tega ne zavedajo, ampak ob konstantnem ponavljanju ali prenašanju vzorcev od doma lahko iz tega nastanejo zakoreninjeni predsodki.
- *»Ne. Nestrpnosti kot take v vrtcu ne opažam, bolj se vidi otroška radovednost, npr. zakaj on govori drugače, zakaj njena mamica govori tako ipd.« (D_25)* V nestrpnosti in radovednosti ravno ne vidim povezave, ker če otrok vpraša, zakaj on govori drugače, to ni nestrpno, ampak ravno obratno, prav je, da je otrok radoveden in ga vse zanima, ker le tako se nestrpnost ne bo razvila.

Moj zaključek ob teh izjavah je, da se mi zdi pomembno, da se vzgojiteljice in pomočnice odzovejo na nesramnosti in otroke opozorijo na to, kaj je prav in kaj ne.

10.1.9. PREDSDOKI & STEREOTIPI

Tudi predsodkov in stereotipov vzgojiteljice pri otrocih **ne zasledijo**, menijo namreč, da gre bolj za **iskrenost**: *»Otroci v vrtcu so zelo iskreni, ne razumejo, kaj pomeni predsodek, včasih se ne želijo izraziti tako grobo, kot se sliši. Oni samo povejo, kar vidijo ali kar slišijo. In tukaj se pojavlja problem.« (B_14)*, **oponašanje vzorcev**: *»Načeloma ne bi temu tako rekla, bolj mislim, da otroci oponašajo vzorce in obnašanje ljudi, ki jih obkrožajo. Ne samo pozitivne stvari, tudi negativne. In to se posledično pozna na obnašanju in odnosu do so otroka.« (C_28)* in kar je pri tem najhuje, da jih **starši pri tem podpirajo**: *»Problem nastane, ko otrok postane*

malo večji in se zaveda, da pri svojih traparijah ima zaledje svojih staršev. Veliko je v tem, ko starši, čigar otrok je nesramen, tega nočejo priznati in je krivo vse drugo.» (C_30) Ravno o tem govori avtor Palomares (2001), zrcaljenje vedenjskih vzorcev, med njimi pa so žal, tudi predsodki.

10.1.10. VKLJUČITEV OTROKA

Ker smo ugotovili, da je večina vrtcev multikulturnih, me je zanimalo tudi, na kakšen način sprejmejo otroka, ki prihaja iz druge kulture. Vzgojiteljice zopet poudarjajo pomembnost **sodelovanja s starši** novega otroka in **drugimi strokovnimi delavci**: *»Predhodni pogovor s starši, sodelavko, vključim svetovalno delavko, pozanimam se in zberem nekaj osnovnih besed v otrokovem domačem jeziku.« (C_25).* Vloga same vzgojiteljice pri vključitvi otroka pa je, da pokaže **zanimanje za novega otroka**: *»pozanimam se o veri in kulturi« (C_26), »Raziščemo, kaj so nekatere stvari, ki so otroku blizu, da jih lahko vključimo v delo v oddelku.« (D_22), da otroka enako obravnava in se mu poskuša jezikovno približati: »Pomagam z besedami, če seveda poznam jezik, povem v njegovem jeziku, slovenščini, in če je dotakljiv predmet, mu slednjega še pokažem.« (C_27) »Če je možno oziroma če je to v dosegu mojega znanja, se otroku najprej skušam približati z uporabo njegovega jezika (v primeru, da ne govori slovensko) in ga na ta način vključiti v skupino.« (D_19).*

Iz tega ugotovim, da so Krofličeva (2005) načela za strpno in multikulturno okolje (glej teorijo, str. 18) delno upoštevana.

Ena vzgojiteljica pa je podala idejo, da bi pripravila **projekt spoznavanja naše kulture**: *»Če se zgodi, da bi otrok prihajal iz čisto drugačnih kultur (s tem nimam izkušenj), bi mu pripravila projekt, kjer bi spoznavali našo kulturo in njegovo, ter mu na ta način olajšala vključitev in drugim otrokom razumevanje drugačnosti.« (B_13)* To se mi zdi dobra ideja, najprej moramo spoznati svojo kulturo, jo ceniti in spoštovati, da potem spoznamo drugo kulturo in se naučimo spoštovati različnosti. Gre predvsem za to, da dojamemo, da naša kultura ni tista *normalna*, ostale pa *posebne*, ampak da gre za različne načine.

10.1.11. METODE SPODBUJANJA STRPNOSTI

Zanimalo me je tudi, koliko in na kakšen način lahko vrtec pripomore k spodbujanju strpnosti. Vzgojiteljice so mnenja, da je ključnega pomena **vzgoja**: »S primerno vzgojo k strpnosti do drugačnih in drugače mislečih.« (A_19) in s tem povezani **vzgled**, ki ga dajemo otroku: »Če smo odrasli (vzgojitelji in učitelji) strpni do ljudi, ki nas obkrožajo, to prenašamo s svojim vzgledom in obnašanjem na otroke, ki so nam zaupani, da jih vzgajamo in učimo za življenje.« (A_20) »Otroci veliko stvari prinesejo iz družin. Torej, če se nekaj pojavi, to otrok pri tej starosti mora nekje slišati. Tako je tega pri nas zelo malo in bi težko karkoli izpostavila.« (B_15) »Najprej moramo izobraževati sebe, da vemo, kako potem malčke in šolarje spodbujamo k sprejemanju drugačnosti.« (D_26).

Dani podatki mi dajo predvsem misliti, da je v vrtcu vse kot iz *pravljice*, ni nestrpnosti ne predsodkov, vzgojiteljice in pomočnice se izobražujejo, so dobro pripravljene, ampak še vseeno se mi zdi, da obstaja še veliko tem, ki so tabuirane oz. nenaslovljene.

Sam vrtec pa strpnost spodbuja s pogovorom: »To moramo opaziti in zaustaviti! Torej, pogovor, pogovor, pogovor, če to ne zaleže, primerni ukrepi.« (B_17), in kot je bilo že prej omenjeno pri vključitvi otroka v novo okolje – **srečanja za starše, literatura, gledališke predstave in delavnice**.

10.2. FOKUSNE SKUPINE S STARŠI

Ciljna skupina mojih fokusnih skupin so bile mamice.

10.2.1. VLOGA PRAVLJIC

Za začetek me je zanimalo, kako mamice dojemajo branje pravljic in ali se njim zdi branje **pomembno za otrokov razvoj**. Čisto vse mamice so se strinjale, da so pravljice pomembne za otrokov razvoj. Na vprašanje *zakaj* so si odgovori bili prav tako zelo podobni – ker branje predstavlja **dobro izkušnjo**, s katero lahko **uvvedemo neko rutino**. S poslušanjem pravljic se otrok **uči poslušanja, nauči se književni jezik in tuji jezik, spoznava norme družbe, razvija domišljijo, govor, besedni zaklad, čustva, govorne in bralne sposobnosti, uri spomin in krepi koncentracijo**.

V fokusni skupini so sodelovale tudi štiri mamice, ki imajo poklic učiteljice, zato so izpostavile izkušnjo v povezavi s svojim poklicem in branjem, in sicer *»kot učiteljica to vidim predvsem v šoli, kjer se kaj hitro opazi, kdor doma veliko bere in kdo ne.«* (A_10) Torej, branje pravljic po mnenju sodelujoče prinaša **boljše rezultate tudi v šoli**.

Mamice so med drugim izpostavile tudi, da so pravljice dobre, ker se otrok lahko **vživi v like**. Pravljice pa predstavljajo posebno **vez med otrokom in staršem**: *»Otroku tako namenimo svoj čas.«* (A_14), *»hkrati pa se otrok počuti varnega in ljubljenega v objemu starša.«* (A_13), *»Pomembno je zaradi stika s starši.«* (A_15), *»prav tako pa se še dodatno utrjuje vez med otrokom in staršem.«* (B_11) Res je, živimo v hitrem tempu življenja in branje pravljic je takšno dejanje, kjer se tisti čas posvetimo samo otroku. S tem mu dajemo občutek varnosti.

Ena mamica pa vidi pomembnost pravljic tudi v tem, da predstavljajo nek **način komunikacije**. Vse mamice so pa bile sklepčne, da pravljice **vzgajajo**: *»Vzgaja pa tudi, predvsem kadar želiš kaj specifičnega predstaviti, izbereš takšno knjigo ali s kakšnimi primeri iz knjig. In potem podzavestno prenesejo na svoja dejanja.«* (A_149). Res je, pri vzgoji so nam pravljice lahko v veliko pomoč in skoraj za vsako temo se že najdejo primerne knjige.

10.2.2. NAČIN PREDAJANJA PRAVLJIC

Mamice, sodelujoče v fokusni skupini, so v večini mamice predšolskih otrok, zato je pri njih pravljica trenutno še aktualna na ta način, da jo samo **poslušajo**. Gre torej za pred jezikovno obdobje oz. dobo praktične inteligence in obdobje intuitivne inteligence od 3 do 7 let.

Pri tem pa so izpostavile, da je pomemben **ton glasu**: *»Seveda je lepo, da beremo malo bolj doživeto, kajti s tem otroku spodbudimo zanimanje za knjige.« (B_12) »Tako ob branju, moj otrok seveda vsebin še ne razume, vendar se pa odziva ob branju, predvsem na moj ton glasu.« (B_86).*

10.2.3. ČAS, NAMENJEN BRANJU

Mamice po pričakovanjih po knjigah oz. pravljicah največkrat posežejo **pred spanjem**: *»Ja, vsak večer pred spanjem beremo, kar se mi zdi dobra navada.« (B_78).* Ena mamica pa pravljico uporablja tudi kot **tolažbo** oz. zaradi ugodja ob občutkih, ki ga branje prinaša.

10.2.4. KRITERIJ ZA IZBOR PRAVLJIC

Pri tem vprašanju so se pojavili zelo različni odgovori. Ene mamice zagovarjajo **vsebino**, druge **ilustracijo**, spet tretjim se zdi **oboje pomembno**: *»Na prvi pogled me pritegnejo ilustracije, ampak še preden gre z menoj na blagajno, jo na hitro odprem, da vidim, o čem se gre.« (B_44).* Na koncu nekako sklepna ugotovitev, da je v **zgodnji fazi otroštva pomembnejša ilustracija**: *»Verjetno pa je v tisti prvi fazi vseeno slika bolj pomembna.« (A_76).* Skratka, **skupek več dejavnikov**: *»Na podlage vsebine, ilustracij in oznaki Zlata hruška ali drugih nagradah.« (B_40),* ki so odvisni od **starosti otroka**.

Ena mamica omenja tudi, da otroku **prepusti izbiro knjig** in tako **upoštevata njegovo željo** ali pa le-te **izberejo po otrokovem okusu**: *»Jaz najraje izbiram pravljice, za katere vem, da mu bodo všeč.« (B_36).* Pri tem sem mnenja, da to vseeno niso želje otroka, kajti mi smo tisti, ki

otroku ta okus *izoblikujemo* (vsaj na predšolski stopnji), zato je težko ločiti, ali je res vseh otroku, kajti izbira med tistim, kar mu je ponujeno.

Dve mamici pa sta celo omenili, da kot kriterij za izbor knjig izbirata med **slovenskimi pisatelji in pisateljicami**: »Velikokrat pa od Anje Štefan,« (A_68) »Najraje berem pravljice slovenskih pisateljev, predvsem Anja Štefan, Kajetan Kovič, Ela Peroči, Svetlana Makarovič, Lila Prap itd.« (B_31).

Omenjene so bile tudi **podarjene knjige**, kjer nimaš vpliva, kakšne dobiš.

Kot pa sem že omenila, je večina mamic, ki imajo še predšolske otroke, zato so med kriteriji bili pogosto podani naslednji odgovori: **motiv živali ali prevoznih sredstev, princeske in fantovske teme**. Zaradi tega bi lahko govorila o utrjevanju spolnih stereotipov, kajti to je del iste zgodbe kot oblikovanje predsodkov do drugih kultur. Mehanizmi in posledice so enake.

Potem so bile našteje še zgodbe z **rimami in ponavljanjem, kratke pravljice in zabavna vsebina**. Odlično, izrednega pomena pri pripovedovanju pravlji je tudi spodbujanje smisla za humor. Pri tem pa je potrebnih več dejavnikov, ustrezen intelektualen razvoj, občutek varnosti, jasno začrtane meje in spodbude iz okolja.

Za dojenčke je pomemben **prvi videz in otip**. Skratka, če zaključim, se ti kriteriji vsekakor **razlikujejo od obdobja do obdobja**.

Nekateri starši pa se skozi leto prebijajo s knjigami, ki jih imajo na razpolago za **bralno značko**.

Je pa ena mamica izpostavila tudi **ceno**: »je pa meni osebno pomembna tudi cena.« (A_80).

Starši torej literaturo izbirajo predvsem glede na starost in zanimanja otrok, kar je dokaj pričakovani rezultat, vseeno pa sem pogrešala odgovore v smislu, da včasih iščejo tudi knjige, ki predstavljajo drugačnost. Se mi zdi, da je tudi v tem primeru tako, da če bi imeli koga v bližini, ki se razlikuje od nas, morda bi, drugače ne vidijo potrebe.

10.2.5 PRAVLJICE

Mamice posegajo predvsem po **klasičnih pravljicah iz svojega otroštva**, velikokrat pa uporabijo tudi svojo domišljijo za **domišljijske pravljice**, se pravi, da si same izmišljajo pravljice.

Mamice najmlajših posegajo po **kartonkah, tipankah in zvočnih knjig**. Omenjene so bile tudi **zbirke knjig, sodobne pravljice in grške basni**.

Vrednote, ki mamice v pravljicah navdušujejo, so **družina, prijateljstvo, spoštovanje, medsebojna pomoč, odgovornost, ljubezen, solidarnost, hvaležnost, prijaznost, dobrosrčnost, poštenost, zdravje, dobro in zlo, pravičnost, sreča, zaupanje, podpora in dobrodelnost**.

Največkrat sta bila omenjena prav medsebojna pomoč in prijateljstvo. Takoj za tem pa družina in ljubezen. Torej, samo pozitivne vrednote, kar je sicer pričakovano, da niso govorile, da se zavzemajo za negativne vrednote. Vseeno pa se mi zdi zelo spodbudno, da so ravno medsebojno pomoč in prijateljstvo omenile največkrat.

10.2.6. NAČIN UPORABE PRAVLJICE

Mamice pravljice uporabljajo **na določeno temo**: *»Knjige z žalostnim koncem.« (A_71)*, da otroka **sprostijo** ali kot **del posredne vzgoje**: *»Se popolnoma strinjam, preko različnih zgodb otroke posredno vzgajamo.« (B_77)*, **za lažjo razlago ob doseganju novih mejnikov**: *»Jaz sem npr. ekstra izbirala knjige, ko smo se odvajali od dude, navajali na kahlico, prihod novega člana ipd.« (A_62)*, **spoznavanje zemljepisa, spoznavanje različnosti, da pojasnijo stvar**: *»Kot praviš, jaz sem na tak način Evi razložila, ko sem bila noseča z Urbanom, kaj to pomeni.« (A_151)*, **za pogovor**: *»Vendar se o vseh dejanjih pogovarjava in razložim sproti.« (A_165)*, **učenje in razlago**. Mamice se zavedajo, da knjige nosijo veliko moč sporočilnosti, in jih s pridom tudi uporabljajo.

10.2.7. OTROŠTVO IN PRAVLJICE

Moje predvidevanje je bilo, da vzorci iz otroštva vplivajo na nas oz. ostanejo v nas, torej neke navade, v tem primeru branje pravljic tudi ko odrastemo, ker imamo s tem pozitivno ali negativno izkušnjo.

Mamice imajo na otroštvo in pravljice **lepe spomine**: *»Otroštvo in pravljice povezujem s prijetnimi dogodki.« (A_91), »Uf, za mene so to sami lepi spomini.« (B_55), »Na zgodbe iz svojega otroštva imam zelo lepe spomine. Spomnim se platnic posameznih pravljic in ilustracij, ki se jih poskušala vedno prerisati in zraven napisati svojo zgodbo.« (B_59),* iz podanih odgovorov sem ugotovila, da je pri branju pravljic pomemben ženski lik, ali je to mama ali pa babica. One so bile namreč tiste, ki so jim ob večerih brale. Lik, ki je že na splošno bolj odgovoren za vzgojo otroka.

V spominu so jim ostale te **klasične pravljice**: *»Hm, iz svojega otroštva se spomnim klasičnih zgodb, kot so Rdeča Kapica, Sneguljčica, Trije pujski, Ostržek, Medvedek Pu.« (B_50), »Tudi jaz sem si zapomnila te stare zgodbe, kot so Rdeča Kapica, Volk in sedem kozličkov, Muca Copatarica, Mojca Pokrajculja itd.« (B_52), »Meni so npr. bolj v spominu Grimmove, Andersenove in te rada berem tudi svojim otrokom.« (A_108), »Tudi meni so najbolj v spominu te najbolj poznane Rdeča Kapica, Volk in 7 kozličkov, Pepelka itd.« (A_110),* katere še zdaj radi berejo svojim otrokom: *»Rada posežem po knjigah, katere je brala moja mama meni.« (A_125), »Tudi jaz marsikatero svojo knjigo iz otroštva sedaj prebiram hčerki, najraje ima zbirko Marinka in Heidi.« (A_126).* Pravljice, kjer je nastopalo vedno **dobro in zlo** in je sledil **srečen konec**.

Le ena mamica je izjavila, da doma **niso imeli knjig** in s tem posledično tudi **ni bilo navade, da bi brali**. So pa mame vsekakor sklepno ugotovile, da včasih **starši niso imeli toliko časa** za otroke, bili so **preobremenjeni z delom**.

10.2.8. PRAVLJICE NEKOČ

Iz tega so potem tudi ugotovile, da so včasih imeli dosti **manjšo izbiro** in tudi **slabšo dostopnost**: »Tudi nisi imel toliko možnosti priti do knjig.« (A_102), »Takrat še niti ni bilo potujoče knjižnice, kakor npr. zdaj, ko se vozi tudi po vaseh.« (A_103).

10.2.9. PRAVLJICE DANES

Danes imamo poplavo knjig, **knjige se spodbujajo že v zgodnjem obdobju otroštva**: »Tudi v vrtcih mi je vseč, da tudi čisto majhne, dvoletnike, seznanjajo s knjigami, potujočo knjižnico, bralno značko.« (A_118), otroci hodijo na **bralne urice**, **obstajajo prilagojene knjige**, npr. knjige za otroke, ki imajo disleksijo. Knjige so v današnjem času zares **dostopne**, ker jih lahko **kupimo na vsakem koraku**, otroci jih **nosijo iz šole** ali knjižnice in tudi **cenovno so dostopne**, vendar pa je to morda ravno problem – knjige so **slabše kvalitete**: »Se strinjam, marsikatera današnje knjige sploh nimajo podobe s tisto pravo pravljico.« (A_129), pojavljajo se **slovnične napake**: »Težave so posledično tudi v slovničnih napakah, plastičnih ilustracijah itd.« (A_128), **komercializacija knjig**: »Dandanes je nabor knjig večji, a težavo vidim v komercializaciji knjig.« (A_127), **pojavlja se nenavadna vsebina**: »Zdaj te sodobne pa včasih dobim občutek, da to sploh ni podobno pravljici.« (A_109), vse je **preveč sodobno**: »Dostopne že, ampak te moderne mi niso preveč vseč, mi prisegamo na stare pravljice.« (B_67). Mamice med drugim opozarjajo tudi na **preveč različnih zgodb na eno pravljico**: »Se pridružujem Nataši, tudi meni osebno ni vseč, da so te klasične pravljice s prirejeno vsebino in so malo drugačne in potem si na koncu čisto zmeden, ker ne veš, kaj je original.« (A_112).

10.2.10. PRAVLJICE NEKOČ IN DANES

Če potegnemo črto med pravljicami nekoč in danes, vsekakor ugotovimo, da se **pravljice razlikujejo**. Le ena mamica od štirinajstih, je povedala, da **ne vidi razlik**: »Niti ne oz. vsaj jaz ne opazim razlik, morda zato, ker iščem kakšne, ki so vseč meni.« (B_60)

Kakor je vse drugo napredovalo, so tudi pravljice in tako pridejo na svoj račun npr. tudi otroci, ki imajo disleksijo.

10.2.11. POMEN VSEBINE

Glede na to, kako se otrok odziva na prebrano, so bili odgovori razdvojeni. Ene mamice **razmišljajo**: »Tudi jaz, in to velikokrat,« (A_157), »enkrat smo celo prekinili z branjem, ker jim pravljica ni bila všeč.« (A_158), druge **ne**: »Zaenkrat še ne.« (A_154), spet tretje pravijo, da **odvisno**. Tako je debata nanesla tudi na to, da so nekateri otroci *občutljivi na določeno temo*, npr. smrt, sploh če imajo nedavno bolečo izkušnjo. Zato se jim zdi izredno pomembno, da se otrokom ob oz. po pravljici **razlaga**: »Res je, slabše je, če jim zamolčiš takšne stvari. Rajši razložiš na primeren način.« (A_171), ker **otrok skoraj vedno interpretira prebrano zgodbo**: »Če se gre o kakšnem nasilju, pravi npr. ta je pa poreden, ker to počne, ali pa to se ne sme, ko je kakšno dogajanje, ki je nedopustno. Takoj pove, da to ne sme delati.« (A_162). Pri tem bi samo dodala, da nikakor ne smemo pozabiti, da so za otroka vse pravljice resnične, zato se mi zdi resnično pomembno pogovarjati se o njegovih občutkih.

10.2.12. JURI MURI V AFRIKI

Po prebranem odlomku,

Čuri Muri, kljukec Juri,

tisti, ki je s hruške pal,

včeraj je ob peti uri

v Afriko odpotoval.

Saj doma je nemogoče,

vsak ga kara in pesti,

vsak umivati ga hoče.

On pa se vode boji.

Pa je mislil: bolje iti

bo na južno stran zemlje.

Tam zamorci neumiti

brez vode, brisač žive.

so mamice odlomek v večini **prepoznale**, vendar pa še svojemu otroku te **knjige niso prebrale**. So pa povedale, da so knjigo njihovi otroci **obravnavali ali v vrtcu ali v šoli**. Le ena mamica **knjige ni poznala**.

10.2.13. OCENA ZGODBE

Prebrani odlomek so si mame različno interpretirale:

- **ni zanimiv:** »Ni naredil nekega vtisa na mene.« (B_97),
- **poučen, vendar težko razumljiv:** »Zgodba je zelo poučna in koristna za otroke, ampak zaradi besednih rim, ki so v pravljici, jo otroci težko razumejo, zato jim je potrebno poenostaviti, da na koncu vedo, za kaj se sploh gre pravljica.« (B_98),
- **zastarelo:** »Ene besede so mogoče že malo zastarele in ti današnji otroci ne razumejo najbolje.« (A_180),
- **zanimiva in dobra zgodba,**
- **ne zaznajo pozitivnih vrednot,**
- **diskriminira:** »Ja, napačne predstave, da zato ker so oni črni, se njim ni treba umivati.« (A_186), »Meni se zdi skozi oči svojega poklica diskriminatoren.« (A_182).

Zanimiva je bila situacija, ko je mama, ki je bila prva na vrsti, izjavila, da se ji zdi zgodba zanimiva, edina je imela takšno mnenje, vendar ga je spremenila, ko je slišala mnenja ostalih mam. Se pravi, je iskala nek pravičen odgovor, podrejanje večini. Vse so opazovale predvsem mene in skušale ugotoviti, na kakšen *mlin* jih peljem, vendar z izjemo ene mame, ki je tudi

sama pripadnica etnične skupine, ni nobena sama od sebe zasledila predsodkov. Iz tega sklepam, da če si sam podvržen predsodkom, si na njih tudi bolj pozoren drugje. Obenem pa tudi da smo tisti, ki takšne izkušnje nimamo, pripadniki neke večinske ali dominantne skupine, nismo zmožni pri sebi prepoznavati ne-reflektiranih mnenj ali predsodkov.

10.2.14. SPOROČILO ZGODBE

Nadalje me je zanimalo, kakšno sporočilo so v danem odlomku zaznale oz. kakšno sporočilo so dobili otroci. Mamice so največkrat omenile **vrednote higiene**: *»Ta odlomek je pomemben v zgodnji fazi otrokovega razvoja, ker se otrok nauči navade umivanja oz. osebne higiene.«* (B_99), *»Otroci preko zgodbe spoznajo, kako pomembna je osebna higiena.«* (B_116), *»Da se je potrebno umivati.«* (B_118), *»Čistost, umivanje, podpora skupnosti, da ostane čist.«* (A_184), *»Vrednote higiene, vrednote civilizacije, dobrega namena.«* (A_190), *»Da se je potrebno umivati, kjerkoli so že.«* (A_198), *»V glavnem, da se je potrebno umivati.«* (A_237).

Eni mamici se zdi, da je s tem odlomkom prikazana **pomembnost vode**. Spet druga je opozorila, da ta zgodba **diskriminira**: *»Revščina, povezana z nečistočo in nehigieno, tega stavka ne bi želela, da moj otrok ponotranji.«* (A_197), tretja pa misli, da je s tem predstavljena **raznolika kultura**: *»Vrednote, ki jih odlomek izraža, se mi zdi prepoznavanje in sprejemanje dejstva, da ima vsaka kultura svoj način življenja.«* (A_191), četrta pa kot *»Jaz pa to vidim kot sprejemanje drugačnih.«* (B_107).

Šele ko sem jih usmerila na določen del odlomka *»Tam zamorci neumiti ...«* in jih povprašala po predsodkih, so mamice začele na to gledati kot na neke vrste predsodek oz. celo na začetek **oblikovanja predsodkov**: *»Pri nas nismo ravno navajeni temnopoltih (smo pa imeli priložnost spoznati malo temnopoltega moškega, ki so se ga otroci malo bali, je pa govoril samo angleško in ga niso razumeli).«* (A_209), *»Zdaj verjetno otrok, ki ne bi vedel nič o črncih in ni še bil v stiku z njimi, bi lahko mislil, da je to res.«* (A_204). Vendar je ena mamica mnenja, da ob **ustrezni razlagi** to ne morejo biti. Vseeno pa je tudi odvisno, kakšna je ta razlaga, še zmeraj ni nujno, da je ustrezna, kot to same mislijo.

10.2.15. PESMICA CIGANI GREDO

Pesmice **niso poznale**, le **ena mamica jo je** in to **iz šole**. Ena mamica je ob tem celo prišla na idejo, da bi jo **prebrala svojemu otroku, da bi videla njegov odziv**. Komentar mame me je zelo presenetil in se mi je zdel zanimiv. Verjetno bi bilo res zanimivo slišati, kaj bi nastalo iz tega.

10.2.16. OCENA PESMICE

Vidi se, da pesem bolj jasno **izraža nestrpnost**, ne kot zgodba Juri Muri v Afriki, ker so mamice skoraj soglasno ocenile, da pesem **vzbuja strah pred Romi** in da nikakor **ne izraža pozitivnih vrednot, vzbuja in razvija pa predsodke do njih**. V pesmici so sicer predstavljene predvsem **vrednote preteklega časa**: *»Takrat so dobesedno prišli k hiši in potrkali.« (A_222)*. Ta izjava je zopet dvomljiva, ki v bistvu spet kaže na predsodke. Kot da so takrat bili divjaki, sedaj so pa že bolj civilizirani. Saj tudi poštar pride do vrat in potrka, kadar ima paket za nas.

10.2.17. SPOROČILO PESMI

Kot sem omenila zgoraj, pesem vzbuja predvsem **strah pred Romi in različnostjo**, še več, otroke uči k **sovražnosti** in **izraža rasizem**. Le ena mamica pa je ob pesmici zaznala sporočilo **raznolike kulture**.

Omenjene so bile tudi **vrednote higiene**: *»Nekaj malega o načinu življenja Romov, predvsem pa apeliramo s to pesmico na njih, da se je potrebno umivati.« (B_146)*, *»Skrb za druge, skrb za osebno higieno.« (B_138)*.

10.2.18. STARŠI IN PREDSDOKI

Ob tem se je razvila debata, da **starši včasih nevede uporabljajo fraze, ki skrivajo v sebi predsodke**, pa se morda tega sploh ne zavedajo: »Ja, na žalost starši nehote rečemo, če ne boš priden, bodo prišli cigani pa te bodo odnesli.« (A_217), »Res je.« (A_218). Zato ena mamica sklene, da **predsodke oblikujemo vsakodnevno**. Druga je povedala, da je to čisto **odvisno od vsakega posameznika**: »Od vsakega posameznika pa je odvisno, kako bo gledal na svet oz. dojemal drugačne.« (B_128). V smislu, da na predsodke naletimo skorajda na vsakem koraku, na nas samih pa je, ali jih bomo tudi sami ponotranjili ali pa bomo bili bitko z njimi in jim rekli ne. Tretja pa dodaja, da smo otrokom **vzglede**: »Ne, ker če mi sami ne pokažemo teh predsodkov, potem tudi otroci ne morejo izražati, da so temni ljudje drugačni.« (B_129) in da otroci vse **odnašajo od staršev**: »Ja, zdaj pa pač otroci te izkušnje nimajo, ampak spet odnesejo od staršev vse, kar slišijo.« (A_224), »Nekateri nimajo takšnih izkušenj, tisti, ki pa imajo, jih po mojem prinesejo od doma, tisto, kar doma slišijo.« (A_216).

V Prekmurju je splošno znano, da prevladujejo dobri odnosi med Romi in Neromi, zato tudi ena mamica pravi, da **naše okolje sprejema Rome** in da so tako, kot je omenjeno v pesmici Cigani gredo, **govorili v preteklosti**. Zdaj starši **stremijo k strpnosti**: »Jaz jih sicer ne vzgajam proti Romom, ker vem, da živimo v takšnem okolju, kjer pač sobivamo skupaj.« (A_219). Zdi se mi izredno zanimiv komentar, me pa zanima, če bi stremela k strpnosti tudi, če bi živela na Dolenjskem ali v kraju, kjer niso prisotni. »Seveda, moje mnenje je, da smo vsi enaki pod kožo in bi se morali do vseh vesti enako in ne delati razlik.« (B_156), vendar pa je po drugi strani spet govora o »Ve pa, kdo so cigani.« (B_136), kjer so spet prisotni predsodki. Ena mamica celo pripomni, da sama **nima predsodkov**. Sama pa sem mnenja, da imamo predsodke vsi ljudje, vprašanje pa je, koliko se lastnih predsodkov zavedamo oz. kdo je žrtev le-teh.

Ko je govora o branju pravljic, se večina mamic strinja, da je pomembna **razlaga ob branju**: »Če bi otroku prebrala samo ta odlomek in ne cele knjige Juri Muri v Afriki, bi se iz tega naučil, da se ni treba umivati in da so v Afriki črni ljudje, ki se ne umivajo.« (B_120) in na splošno **pomembna razlaga**, kar pa sem že večkrat omenila v tej nalogi je, da je predvsem pomembno, kakšna je ta razlaga, še vedno ni nujno, da pravilna.

11. RAZPRAVA IN SKLEPI

Iz podatkov, ki sem jih pridobila s strani vzgojiteljic in pomočnic predšolskih otrok, staršev in prebrane literature, sem prišla do sledečih sklepov:

Vzgojiteljice in pomočnice predšolskih otrok (v nadaljevanju vzgojiteljice in pomočnice) pri svojem delu redno uporabljajo knjige, vendar je to samoiniciativno, koliko časa si bodo vzele za to. Včasih jim niti čas ne dopušča. Glede na to, da dani odgovori tako vzgojiteljic in pomočnic kot staršev kažejo same pozitivne učinke uporabe knjig (pomembno za otrokov razvoj besednega zaklada, domišljije, krepitev koncentracije, urjenje spomina itd.), bi pričakovala, da bi bil čas za branje pravlji v vrtcu bolj strukturiran oz. namenjen samo temu. Tako pa vzgojiteljice in pomočnice po knjigah najpogosteje posegajo, kadar jih umirjajo za spanje ali ob predstavitvi nove teme. Res je, da imajo razne projekte, namenjene spodbujanju knjig, kot so bralna značka, bralni nahrbtnik, ampak še vseeno je vse to odvisno od vzgojiteljice oz. vrtca samega, če se bo na te in podobne projekte prijavil ali ne. Tako npr. en vrtec dela velik poudarek na knjigah, spet drugi bolj malo. Mnenja sem, da bi ta čas moral biti točno določen, ker vsi otroci doma nimajo toliko možnosti za razvijanje branja kot v vrtcu. Čeprav smo ugotovili, da so knjige dandanes zares dostopne, tudi cenovno, so še vseeno starši včasih preobremenjeni z delom, v finančni stiski itd. Kljub temu da so knjige cenovno dostopne, še ne pomeni, da so tudi kvalitetne. V razpravi fokusne skupine mamic smo ugotovili, da se pojavlja veliko slovničnih napak, vsebine včasih nimajo nobenega smisla, obstaja preveč različnih zgodb na eno pravljiico itd.

Vzgojiteljice in pomočnice so v vrtcu pri izboru knjig zelo strokovne, kajti kot kriterij uporabljajo jezikovno kakovost, knjige izbirajo s seznama priporočene literature ali Zlate hruške. Skrbno izbirajo vsebino, pozorne pa so tudi na ilustracije. Stremijo k temu, da ima vsaka izbrana knjiga neko sporočilo in je v povezavi z dano temo, ki jo obravnavajo v vrtcu. Za razliko od staršev, ki se mi zdi, da knjige izbirajo samo po tistem, kar je otroku v danem obdobju všeč, npr. princeske, prevozna sredstva ali živali. Ni toliko pomembna sama vsebina kot lik oz. tema, ki nastopa v zgodbi. Večjo prednost dajejo tudi ilustraciji. In kot sem že omenila, tukaj se lahko pojavi past, da starši posegajo po zelo nekvalitetnih knjigah. Le-ti sicer izpostavljajo veliko pozitivnih vrednot, ki jih v pravljiicah navdihujejo, in sicer ljubezen, prijateljstvo, medsebojna pomoč, spoštovanje, hvaležnost, družina, poštenost, prijaznost itd.

Ker pa je glavna tema moje magistrske naloge spodbujanje strpnosti, me je predvsem zanimalo, kako s tem postopajo v vrtčevskem in kako v domačem okolju. Presenetilo me je dejstvo, da so se od štirih vrtcev, kjer vzgojiteljice in pomočnice delajo, kar trije označili za multikulturnega. Glede na to, da je Slovenija majhna država, se mi zdi to število veliko in zato še toliko bolj pomembna moja raziskava. Se pravi, da moramo še kako spodbujati strpnost in delovati v tej smeri. Vzgojiteljice in pomočnice se pri vključitvi otroka iz drugega okolja opirajo predvsem na sodelovanje s starši, dokler še otrok išče zaupanje v novih osebah.

Vzgojiteljice in pomočnice so mnenja, da se učenje strpnosti sicer začne že doma z vzgojo in vzgledom staršev, s čimer se tudi sama strinjam. Vendar pa sam vrtec nosi veliko vlogo pri tem, ker je tudi sam del odraščanja oz. vzgajanja otroka. V vrtcu uporabljajo različne metode spodbujanja strpnosti, največkrat je to pogovor, ki se velikokrat zgodi kar med samo igro, ko vzgojiteljice in pomočnice opazijo nestrpnosti in se potem iz tega razvije pogovor. Kot sem že omenila v analizi, pomembno je, da vzgojiteljica nestrpna dejanja opazi, na njih reagira in jih navsezadnje tudi ustavi. Poleg pogovora pa v vrtcu pripravljajo še delavnice na to temo, ali si ogledajo gledališko predstavo, posegajo pa tudi po primerni literaturi. Vendar sem pri slednji prišla do pomembnega zaključka, da le-te primanjkuje, sploh primerne za predšolske otroke. Veliko več je literature na temo telesne različnosti kot kulturne raznolikosti, zato vzgojiteljice in pomočnice pravijo, da se morajo včasih znajti kar po svoje.

Po pričakovanjih pa tema strpnosti pri starših ni velikokrat na sporedu ali se njim morda ni zdelo omembe vredno. Zato še enkrat poudarjam, da vrtec pri tem nosi veliko in odgovorno vlogo. Smo se pa z mamicami veliko pogovarjale o samih predsodkih, ki jih nosijo v sebi. Ob pesmici Cigani gredo, so ugotovile, da pravzaprav veliko podobnih fraz, ki so omenjene v tej pesmi, da če se ne umivaš, te *cigani* odnesejo, uporabljajo vsakodnevno. Po pričevanjih naj se niti ne bi zavedale, da s tem oblikujejo predsodke do etničnih skupin. Zanimiva mi je bila njihova ugotovitev, da pesem daje sporočilo, kot bojte se *ciganov*, niso pa pomislile, da tudi same vsakodnevno sodelujejo pri oblikovanju predsodkov do njih. Trdijo, da se zavedajo, da so otrokom vzgled in da otroci vse odnašajo od njih. Predsodke imamo vsi, nekateri glede določenih tem in družbenih skupin, drugi glede drugih, v tem ni nič izjemnega. Pomembno pa je, da nas to zavedanje vodi v nujnost samorefleksije in kritičnost do ustaljenih družbenih praks, ter da delujemo tako, da bi te predsodke odpravljali.

Zanimivo je bilo, da čim so bili predsodki v drugi zgodbi, *Juri Muri v Afriki*, malo bolj zakriti oz. dokler nisem usmerila, na kaj ciljaj, nevidni. Večina mamic se je osredotočila na vrednote

higijene, ki so jo dojemale nekritično in niso razmišljale o tem, da se higiena povezuje z dobrim/čistim, nasprotje temu pa je postavljeno slabo/umazano, ki še kako zaznamuje odnos do skupine, ki v kontekstu zgodbe slabo skrbi za higieno. Torej, sklepam, da smo starši oz. odrasli premalo kritični na pogled okoli nas. Ne razmišljamo, kaj otrokom sporočamo. Sicer so mamice izpostavile, da je ob branju vedno pomembna razlaga, vendar je vprašanje, če je tudi ta razlaga potem pravilna. Še vedno ni nujno, da otroku damo dobro sporočilo. Pogovarjale smo se tudi o tem, če razmišljamo, kaj beremo otroku, o prebrani vsebini, kako to vpliva na otroka. Tudi pri tem ni nobena izpostavila teme različnosti, strpnosti. Osredotočile so se na smrt in žalost. Torej, sklepam, da za starše, dokler se jih ne tiče, tema različnosti ni tako pomembna. Skrbijo jih le čustva otroka, da ne bo žalosten ali prizadet od zgodbe, in dokler ni on tisti *drugačen* v zgodbi, je zanje to irelevantno. Kajti v fokusni skupini je sodelovala tudi ena mamica, ki je del etnične skupine in so se njeni odgovori razlikovali od ostalih mamic, bila je bolj pozorna na predsodke, stereotipe in nestrpnosti v prebranem odlomku in pesmi.

Zanimalo pa me je tudi, kako vzgojiteljice in pomočnice ocenjujejo prisotnost predsodkov, stereotipov in nestrpnosti v vrtcu. Pri tem so vse enakega mnenja, da pri otrocih tega še ne moremo označiti za nestrpnost ali predsodek. Gre samo za njihovo radovednost, preizkušanje mej in pa tudi zrcaljenje vedenj, ki jih vidijo doma.

Zato je sklep moje raziskovalne naloge, da so vzgojiteljice in pomočnice ter njihovo delo v vrtcu še kako pomembni za naše otroke. Češar jih starši ne naučimo ali bolje povedano ne zmoremo naučiti, dobijo od vzgojiteljic in pomočnic. Osnove nas potem spremljajo celo življenje.

Drugi sklep, ki sem ga sklenila, pa je v povezavi z vplivom pravljic na otroke. Ugotovili smo, da pravljice vplivajo na otroke, zato se mi zdijo pravljice zelo primerno sredstvo za predstavitev različnosti in hkrati za spodbujanje strpnosti. Vendar je tu še tretja ugotovitev, da nam primanjkuje primerna literatura na to temo.

12. PREDLOGI

Predlogi za praktično delovanje:

- Glede na pomanjkanje ustrezne literature za predšolske otroke predlagam, da nastanejo nove knjige na temo raznolike kulture.
- Delavnice za otroke, kjer bodo spoznavali različnost in pomen strpnosti.
- Vzgojiteljice in pomočnice naj čim več sodelujejo s starši in tudi za njih pripravljajo delavnice na to temo.
- Bralni krožki ali bralne dejavnosti.

Predlogi glede teorij in metod socialnega dela:

- Sodelovanje z vzgojiteljicami in pomočnicami kot opora in pomoč pri predstavljanju različnosti in znanjih s področja medkulturnih kompetenc.
- Več sodelovanja s starši, kjer se jim predstavi, kako starši nevede prenašajo vse vzorce na otroke.

Predlogi za nadaljnje raziskovanje:

- Podobna raziskava bi se lahko naredila tudi glede na telesno različnost in branje pravljic in s tem osredotočanje na predsodke glede spola, telesnih značilnosti (vključno s telesno težo) ter hendikepa.

13. UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI

Bajzek, R. (2008). Šolske izkušnje mladih. V Bajzek, J. (ur.), *Odiseja mladih: sociološka raziskava o mladini*. Radovljica: Didakta.

Baltić, A., Dedić, J., Kogovšek, N., Mrak, A., Poropat, K., Trplan T. (2005). *Priročnik za nevladne organizacije v boju proti diskriminaciji*. Pridobljeno 12. 5. 2020 s http://pic.si/wp-content/uploads/2014/01/Prirocnik_NVO.pdf.

Banks, J. A., McGee Banks, C. A. (2010). Multicultural Education Issues and Perspectives. Pridobljeno 27. 4. 2020 s <http://docshare01.docshare.tips/files/20751/207517255.pdf>.

Bela knjiga o medkulturnem dialogu (2008). *White paper on Intercultural Dialogue*. Strasbourg: Svet Evrope.

Blažič, M. (2007). *Teorija in praksa učenja in poučevanja medkulturne mladinske književnosti v osnovni šoli*. Pridobljeno 10. 5. 2020 s http://pefprints.pef.uni-lj.si/2772/1/Blaz%CC%8Cic%CC%81%2C_M._M.%2C_Medkulturna_mladinska_knjiz%CC%8Cevnosti%2C_2007.pdf.

Blažič, M. (2011). *Branje mladinske književnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Brander, P., Cardenas, C., Abad, J., Gomes, R., Taylor, M. (2006). *Ideje, pripomočki, metode in aktivnosti za neformalno medkulturno vzgojo in izobraževanje mladih ter odraslih*. Pridobljeno 12. 5. 2020 s http://www.svetevrope.si/res/dokument/downloadc583.pdf?id=/res/dokument/10370-_1.pdf&url=/res/dokument/10370-_1.pdf&title=izobrazevalni_prirocnik_ideje_pripomocki.pdf.

Brown, R. (1995). *Prejudice: its social psychology*. Blackwell, Cambridge, Oxford.

Cousins, H. (ur.) (2014). *Encyclopedia of Human Services and Diversity*. California: SAGE Publications.

Cuncha, T., Gomes, R., (2008). *Against the waste of experiences in intercultural learning*. Strasbourg: Council of Europe.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). Socialno delo z družino: prispevek konstruktivizma. *Socialno delo* (37) 3–5, 225–228.

Čančar, I., Drljić, K. (2015). Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja. Ljubljana: ISA institut.

Čok, L. (2006). Bližina drugosti *The close otherness*. Koper: Pedagoška Fakulteta.

Dominelli, L. (1995). Antirasistične perspektive v evropskem socialnem delu. *Socialno delo*, 34, 3. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Erčulj, J. (2002). *Hooray we are different, Hurra, somos diferen-tes! Urrah! Siamo diversi, Še dobro, da smo si tako različni!* Priročnik. Jesenice: Ljudska univerza.

Eriksen, Thomas, H. (2002). *Ethnicity and nationalism*. London: Pluto press.

Eurydice (2009). *Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Flaker, V. (2003). Temeljne in nujne spretnosti socialnega dela. *Socialno delo*, 42 (4–5), 237–257.

Globalni standardi izobraževanja in usposabljanja za socialno delo: Predlog etičnega kodeksa v socialnem delu (2005). Ljubljana: Skupnost centrov za socialno delo, Fakulteta za socialno delo.

Greif, T. (2006). *Ukrepi proti diskriminaciji v zaposlovanju za sindikate*. Ljubljana: Škuc-LL.

Haramija, D. (2003). Drugačnost v slikanicah. *Otrok in knjiga*, 56, 50–52.

Humljan Urh, Š. (2013). *Kulturno kompetentno socialno delo: etična občutljivost in antirasistična pespektiva v socialnem delu za učinkovito delo s pripadniki etničnih manjšin in za učinkovito delo v večkulturnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo v Ljubljani.

Hunt, T., Renfro, N. (1979). *Pupperty in Early Childhood Education*. Austin: Nancy Renfro Studios.

Horvat, L., Magajna, L. (1987). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Iwai, Y. (2015). Using Multicultural Childrens Literatua to Teach Diverse Perspectives. *Kappa Delta pi Record*, 51 (2) 81–86.

- Jelovac, D., Rek, M. (2010). *Komuniciranje v medkulturnem okolju*. Ljubljana: Založba Vega.
- Jensen, E. (2009). *Teaching with Poverty in Mind*. Alexandria, Va: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Kesič Dimic, K. (2010). *Vsi učenci so lahko uspešni: napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Klarič, T. (2003). *Vzgoja in izobraževanje za človekove pravice*. Raziskava v okviru projekta raziskovanja štipendij Mirovnega inštituta 2002. Pridobljeno 27. 4. 2020 s <https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/Klaric01.pdf>.
- Kleinemas, H. (2008). Excuse me, is this the way to Intercular competence? Competencies – Intercultural Dialogue. *Coyote*, 13. Strasbourg: Council of Europe.
- Kožar, K. (2010). Teoretska izhodišča za pripravo izobraževalnih programov za življenje v multikulturni družbi. *Andragoška spoznanja*, 16 (4), 14–26.
- Krek, J. (2000). Vzgoja k strpnosti. *Sodobna pedagogika*. 51 (1), 82–103.
- Kroflič, R. (2005). Vzgojiteljica – izhodišče prikrita kurikuluma v vrtcu. V *Prikriti kurikulum – rutina ali izziv v vrtcu*, 12–18. Ljubljana: Supra.
- Kucler, M. (2002). Pravljica kot socialno-pedagoška intervencija. *Socialna pedagogika* 6 (1): 21–46.
- Kuhar, M. (2008). Mladi in stari stereotipi. *Socialna pedagogika*, 1 (12). Ljubljana: Združenje za socialno pedagogiko.
- Kuhar, R. (2009). *Na križiščih diskriminacije: večplastna interseksijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.
- Lippmann, W. (1999). *Javno mnenje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lebarič, N., Kobal Grum, D., Kolenc, J. (2006). *Socialna integracija otrok s posebnimi potrebami*. Radovljica: Didakta.
- Leskošek, V. (2005). *Mi in oni: nestrpnost na slovenskem*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Lustig, W. M., Koester, J. (2010). *Intercultural competence: Interpersonal Communication across Cultures*. Boston: Pearson Education.

Marjanovič Umek, L. (2001). *Otrok v vrtcu. Priročnik h kurikulumu za vrtce*. Maribor: Obzorja.

Mesec, B. (2010). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: načrtovanje raziskave – študijsko gradivo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Motik, D., Veljić I. (2007). *Spoznavam sebe, tebe, nas*. Priročnik za učitelje za delo z učenci in starši. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Musek, J. (1994). *Osebnostne poteze in vrednotne usmeritve*. Psihološka obzorja, (3) 1, 13–28.

Nikolajeva, M. (2013). *Picturebooks and emotional literacy The Reading Teacher*. International Reading Association.

Palomares, S. (2001). *Spodbujanje strpnosti in spoštovanje drugačnosti*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Perotti, A. (1995). *Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: EDUCA.

Ponterotto, J. G., Pedersen, P. B. (1993). *Preventing prejudice: A guide for counselors and educators*. London: Sage.

Praper, P. (2001). Timsko delo in skupinski proces. V J. Mayer idr. *Skrivnosti ustvarjalnega tima*. Ljubljana: Dedalus – Center za razvoj vodilnih osebnosti in skupin.

Republika Slovenija Zagovornik načela enakosti (2017). *Javnomnenjska raziskava o percepciji diskriminacije v Sloveniji 2017* (Končno poročilo). Pridobljeno 20. 5. 2020 s http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2019/09/Raziskovalno-poro%C4%8Dilo-_Javnomnenjska-raziskava-Percepcija-diskriminacije-v-RS-2017.pdf.

Republika Slovenija Zagovornik načela enakosti (2018). Redno letno poročilo za leto 2017. Pridobljeno 20. 5. 2020 s <http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2019/11/Poro%C4%8Dilo-2017-.pdf>.

Sadar Šoba, N. (2010). Večkulturnost v ljudskih pravljicah. V Peček, P. (idr.), *Izzivi vodenja za raznolikost* (str. 63–70). Pridobljeno 4. 5. 2020 s <http://solazaravnatelje.si/ISBN/978-961-6637-26-8/063-070.pdf>.

Sheafor, B.W., Horejsi, C.R. (2003). *Techniques and guidelines for social work practice*. Boston: Allyn and Bacon.

Spears Brown, C. (2017). *Discrimination in childhood and adolescence. A developmental Intergroup Approach*. New York: Taylor & Francis.

Šav, V. (2006). Zahod in Vzhod – toleranca ali koeksistenca. *2000*, 186 (187–188), 107–121.

Šetinc Vernik, M. & Vernik Šetinc, B. (2019). *Recimo ne diskriminaciji v šoli*. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije.

Šlibar, N. ur. (2006). Barve strpnosti, besede drugačnosti, podobe tujosti: vzgoja za strpnost in sprejemanje drugačnosti preko mladinske književnosti. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Šugman Bohinc, L. (2003). Pripovedovanje zgodb v socialnem svetovanju in psihoterapiji. *G*, (42) 6, 377–383.

Thompson, N. (2003). *Promoting equality: Challenging discrimination and oppression*. London: Palgrave Macmillan.

Turnšek, N. (2004). *Kultura aktivne strpnosti: izobrazba za pluralno medkulturno družbo in spoštovanje človekovih pravic*. Pedagoška fakulteta Ljubljana.

Umek, L. (2010). *Medkulturni dialog in mladi*. Ljubljana: Salve.

Ule Nastran, M. (1999). *Predsodki in diskriminacije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Ule, M. (2000). *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za mladino.

Ule, M. (2004). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M. (2005). *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zalokar Divjak, Z. (2002). *Brez pravlјice ni otroštva*. Krško: Gora.

Zaviršek, D. (2010). Etnizacija in patologizacija Romov in romske skupnosti: socialno-antropološki in socialnodelovni teoretski koncepti. *Socialno delo* 49 (2–3), 85–87.

Zaviršek, D. (2000). *Hendikep kot kulturna travma*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2012). *Smernice za vključitve otrok priseljencev v vrtce in šole*. Pridobljeno 27. 5. 2020 s http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2019/programi/media/pdf/smernice/cistopis_SmeSmeSm_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf.

Zornik, A., & Mirović, K. (1996). Homoseksualnost skozi stereotipe. *Socialno delo*, 35 (2), 137–144.

Zorn, J. (2003). Antirasistična perspektiva v socialnem delu: kako prepoznati rasizem v vsakdanjem življenju in kulturna kompetentnost služb. *Socialno delo*, 42 (4–5): 303–310.

Žnidarec Demšar, S., Urh, Š. (2005). Socialno delo z Romi: sistem kontrole ali sistem pomoči? *Socialno delo*, (44), 45–5: 326–332.

14. PRILOGE

12.1. INTERVJU

12.1.1. DOLOČEVANJE ENOT KODIRANJA

INTERVJU A

Majda, pomočnica vzgojiteljice v javnem vrtcu

Datum: 30. 4. 2020

Trajanje pogovora: 20 min

- 1.) Pri svoji raziskavi izhajam iz tega, da je branje za otroke pomembno in ima veliko koristi. Kako je s tem v vrtcu? Ali je sploh možnosti in časa, da bi otroku veliko brali?**

Branje je za otroka zelo pomembno. Če si dobro razporediš zaposlitve in dejavnosti, se najde tudi zadosti časa za branje (A_01).

- 2.) Imate kakšne posebne kriterije za izbor pravljic?**

Pravljice izbiram starosti primerno (A_02). Osebno nimam rada pravljic s kruto vsebino (A_03) in takih otrokom tudi ne berem, če se le da.

- 3.) Kaj pa se vam zdi najbolj pomembno za kvalitetno pravljico, torej, kakšne so po vašem mnenju najbolj kvalitetne pravljice?**

Kvalitetne pravljice naj imajo zanimivo vsebino, poučno za vsakdanje življenje (A_04).

- 4.) Se vam zdi, da je otrokom najbolj pomembno besedilo, ki ga preberete, ali radi gledajo tudi slikovni del in na ta način spremljajo?**

Pomembna je vsebina, vendar se preko slikovnega dela lahko še bolj vživijo v dogajanje (A_05).

- 5.) Na kakšen način pa potem pri svojem delu uporabljate pravljice?**

Za motivacijo pred določeno dejavnostjo, za umirjanje pri počitku (A_06) in da je počitek bolj zanimiv in ni monoton.

6.) Katere pravljljice pa uporabljate oz. katere bi recimo priporočili meni, ki sem tudi mamica dveh malčkov?

Ljudske pravljljice, glasbene pravljljice, sodobne pravljljice (A_07).

7.) Se vam zdi, da otroci preko pravljljic pridobijo tudi znanje o različnih kulturah?

Seveda. Npr. *Otroci sveta* (A_08).

8.) Bi lahko vaš vrtec označili za multikulturen? Zakaj?

Da. V veliko skupinah so otroci drugih narodnosti in kultur (A_09).

9.) Ali v vašem vrtcu otrokom predstavljate različnost? Na kakšen način?

Da, preko sodelovanja z drugimi institucijami in v sodelovanju s starši (A_10).

10.) Obstaja kakšen dokument, ki vas k temu celo obvezuje?

Kurikulum za vrtce (A_11). Individualni letni načrt vzgojitelja, ki izhaja iz kurikuluma (A_12).

11.) Se vam zdi teh vsebin dovolj?

Ne (A_13).

12.) Na kakšen način vključite otroka, ki prihaja iz drugega okolja?

Postopoma s pomočjo staršev in strokovne svetovalke (A_14).

13.) Mi lahko opišete kak primer, da si bom znala predstavljati, kako to poteka?

Sodelovanje s starši: (A_15) ati je Slovenec, mama pa prihaja iz afriške države Gane. V starejši skupini je mama otrokom predstavila življenje v tem delu sveta. S seboj je prinesla tudi veliko stvari, ki so značilne za njihovo kulturo, življenje. Predstavila nam je njihov način življenja preko slikovnega materiala (A_16), skratka bilo je zanimivo otrokom in nam odraslim.

14.) Kaj pa ostali otroci: bi rekli, da se pri njih pojavljajo predsodki in stereotipi? Kateri pa so po vašem opažanju najbolj pogosti?

Nisem zasledila (A_17), da bi se pri otrocih pojavljali predsodki in stereotipi.

15.) Bi sicer rekli, da opazate pri otrocih kar nestrpnost? Kako pa se to kaže?

Prav tako ne nestrpnosti. Niti do romskih otrok (A_18).

16.) Kaj pa po vašem mnenju glede tega lahko storimo v vrtcih in šolah?

V vrtcih in šolah s primerno vzgojo k strpnosti do drugačnih in drugače mislečih (A_19).

17.) Bi želeli še kaj dodati?

Če smo odrasli (vzgojitelji in učitelji) strpni do ljudi, ki nas obkrožajo, to prenašamo s svojim vzgledom in obnašanjem na otroke, ki so nam zaupani, da jih vzgajamo in učimo za življenje (A_20).

INTERVJU B

Sandra, vzgojiteljica v javnem vrtcu

Datum: 5. 5. 2020

Trajanje pogovora: 30 min

1.) Pri svoji raziskavi izhajam iz tega, da je branje za otroke pomembno in ima veliko koristi. Kako je s tem v vrtcu? Ali je sploh možnosti in časa, da bi otrokom veliko brali?

S poslušanjem branja si otrok bogati besedni zaklad, se uči razlikovati med knjižnim in pogovornim jezikom ipd. Zavedamo se, da obvladovanje jezika otroku olajša vstop v svet pismenosti, zato se pri nas v vrtcu res trudimo, da kolikor se da vključujemo branje v naše dejavnosti. Res je, čas nas včasih priganja glede na celotno rutino, ki jo moramo opraviti, in področja, ki jih moramo predelati. Je pa res, da smo lahko fleksibilni in branje vključujemo in povezujemo z drugimi področji, kar pri nas počnemo. Če nam zmanjka časa, vzgojiteljice otrokom beremo vsaj pred počitkom (B_01).

2.) Imate kakšne posebne kriterije za izbor pravljic?

Za bralno značko sem otrokom izbrala pravljice, ki so z raznih seznamov kvalitetnih pravljic za otroke (Zlata hruška ipd.) (B_02). Drugače izbiram po občutku, glede na tematike, ki jih obravnavamo, občasno pa tudi kar tako, tiste, ki menim, da bodo otrokom všeč (B_03).

3.) Kaj pa se vam zdi najbolj pomembno za kvalitetno pravljico, torej, kakšne so po vašem mnenju najbolj kvalitetne pravljice?

Moje mnenje je, da je pravljica kvalitetna takrat, kadar je jezikovno kakovostna, besedilo mora biti prilagojeno otrokovemu razumevanju, da so ilustracije kakovostne in ne spodbujajo takšne ali drugačne nestrpnosti ipd. (B_04)

4.) Se vam zdi, da je otrokom najbolj pomembno besedilo, ki ga preberete, ali radi gledajo tudi slikovni del in na ta način spremljajo?

Otrokom je zelo pomemben slikovni del, torej ilustracije (B_05). Imam občutek, da je velikokrat to tudi tisto, kar otroka pritegne k poslušanju. Če pa prebereš doživeto z vsemi tonskimi zmožnostmi in interpretacijami ter to podkrepiš s slikovnim delom, si pa otroka vsekakor pritegnil.

5.) Na kakšen način pa potem pri svojem delu uporabljate pravljice?

Kot sem že omenila – pravljica kot uvod v dejavnosti, pravljica kot glavna dejavnost, po kateri se potem naprej ravnamo, potem pravljica kot umiritev – branje pred počitkom in tudi pravljica kot spontano branje, ko si jo otrok zaželi in mu jo mi lahko preberemo (B_06).

6.) Katere pravljice pa uporabljate oz. katere bi recimo priporočili meni, ki sem tudi mamica dveh malčkov?

Priporočala bi, da pregledaš sezname kvalitetnih pravljič, ki jih najdeš na spletnih straneh, ter oceniš, katere so tiste, ki so primerne za tvoja otroka, glede na starost, zanimanje itd.

7.) Se vam zdi, da otroci preko pravljič pridobijo tudi znanje o različnih kulturah?

Seveda (B_07).

8.) Bi lahko vaš vrtec označili za multikulturen? Zakaj?

No, o tem bi težko razpravljala. Vsekakor pa se zelo trudimo (B_08).

9.) Ali v vašem vrtcu otrokom predstavljate različnost? Na kakšen način?

Seveda, imam predšolsko skupino, kjer so otroci stari od 4 do 6 let in že veliko stvari razumejo, tako tudi veliko stvari rešujemo in znanje pridobivajo preko pogovorov, ki pa jih podkrepim z raznimi drugimi stvarmi, pravljič, fotografije, poučne risanke ipd. (B_09)

10.) Obstaja kakšen dokument, ki vas k temu celo obvezuje?

Imamo Kurikulum za vrtce (B_10), kjer je to opredeljeno.

11.) Se vam zdi teh vsebin dovolj?

Ne, vsaj primernih za predšolske otroke ne (B_11).

12.) Na kakšen način vključite otroka, ki prihaja iz drugega okolja?

Enako kot vse ostale (B_12). Če se zgodi, da bi otrok prihajal iz čisto drugačnih kultur (s tem nimam izkušenj), bi mu pripravila projekt, kjer bi spoznavali našo kulturo in njegovo, ter mu na ta način olajšala vključitev in drugim otrokom razumevanje drugačnosti (B_13).

13.) Mi lahko opišete kak primer, da si bom znala predstavljati, kako to poteka?

Kot sem omenila že zgoraj.

14.) Kaj pa ostali otroci: bi rekli, da se pri njih pojavljajo predsodki in stereotipi? Kateri pa so po vašem opažanju najbolj pogosti?

Tukaj sem zelo ostra. Otroci v vrtcu so zelo iskreni, ne razumejo, kaj pomeni predsodek, včasih se ne želijo izraziti tako "grobo", kot se sliši. Oni samo povejo, kar vidijo ali kar slišijo. In tukaj se pojavlja problem (B_14). Otroci veliko stvari prinesejo iz družin. Torej, če se nekaj pojavi, to otrok pri tej starosti mora nekje slišati. Tako je tega pri nas zelo malo in bi težko karkoli izpostavila (B_15).

15.) Bi sicer rekli, da opazate pri otrocih kar nestrpnost? Kako pa se to kaže?

V vrtcu zelo težko govorimo o tem (B_16).

16.) Kaj pa po vašem mnenju glede tega lahko storimo v vrtcih in šolah?

To moramo opaziti in zaustaviti! Torej, pogovor, pogovor, pogovor, če to ne zaleže, primerni ukrepi (B_17).

INTERVJU C

Špela, pomočnica vzgojiteljice v zasebnem vrtcu

Datum: 28. 4. 2020

Trajanje pogovora: 30 min

1.) Pri svoji raziskavi izhajam iz tega, da je branje za otroke pomembno in ima veliko koristi. Kako je s tem v vrtcu? Ali je sploh možnosti in časa, da bi otrokom veliko brali?

V vrtcu, vsaj v naši skupini, se zelo veliko bere. Otroci se tako srečujejo z različno vsebino (C_01). Hkrati pa je pravlјica lahko tudi terapevtska in lahko pomaga otroku razumeti določene stvari in spremembe, ki so v življenju posameznika. Pa tudi, ker z otrokom skupaj beremo (C_02). Hkrati pa zadnje leto v skupini pred vstopom v šolo, vsaj jaz, vključim bralni nahrbtnik. To pomeni, da potuje nahrbtnik med družinami in si skupaj preberejo pravlјico, svoje občutke pa lahko izrazijo na različne načine v priloženi zvezek (C_03). Nahrbtnik vsebuje tudi igračo. Hkrati imamo tudi projekt, tako imenovano bralno značko (Ciciuhec), prilagojen starosti otrok (C_04). Zadnje leto vrtca hodimo tudi v knjižnico, si ogledamo knjige, izberemo in nato v vrtcu pogledamo/preberemo. Pri izposoji zmeraj sodelujejo otroci in prav tako pri nošenju knjig v vrtec.

2.) Imate kakšne posebne kriterije za izbor pravlјic?

V oddelku, tekom dneva, se naj bi pravlјica dotikala vsebine dejavnosti, ki jo obravnavamo v tistem obdobju (C_05). Pri bralni znački je izbira otroka (C_06). Prav tako pri počitku poskušamo uresničiti otrokovo željo po poslušanju oziroma branju pravlјice (C_07).

3.) Kaj pa se vam zdi najbolj pomembno za kvalitetno pravlјico, torej, kakšne so po vašem mnenju najbolj kvalitetne pravlјice?

Kvalitetne pravlјice nosijo sporočilo oziroma so lahko tudi namenjene v terapevtski namen (C_08). Obstaja veliko kvalitetnih pravlјic med novimi in tudi starejšimi pravlјicami. Enako bi lahko rekla za nekvalitetne.

4.) Se vam zdi, da je otrokom najbolj pomembno besedilo, ki ga preberete, ali radi gledajo tudi slikovni del in na ta način spremljajo?

Otrok mora zgodbo začutiti skozi različne načine (C_09). Nismo vsi samo slušni tip človeka. Sama se največkrat poslužujem branja/poslušanja brez slike, nato pa skupaj s slikami preberemo ter nato obnovimo (C_10). Veliko zgodb pa še prikažemo skozi dramatizacijo (C_11). Ali oni sami ali strokovni kader.

5.) Na kakšen način pa potem pri svojem delu uporabljate pravljice?

Pri predstavitvi/seznaitvi nove teme oziroma dejavnosti, projekta poiščem pravljice, zgodbe, ki se navezujejo na to temo (C_12). Uporabljam pa različne načine prikaza pravljič: slušni, vidni, dramatizacijo (C_13).

Pri obravnavi teme Zima sem med drugim uporabila Vivaldijevo *Zimo*, na katero so plesali po lastni interpretaciji.

6.) Katere pravljice pa uporabljate oz. katere bi recimo priporočili meni, ki sem tudi mamica dveh malčkov?

Priporočam, da izhajaš iz njiju in njunih želja. Drugače pa *Zakaj so vsi krokarji črni* (C_14), *Moj prijatelj Piki Jakob* (C_15).

7.) Se vam zdi, da otroci preko pravljič pridobijo tudi znanje o različnih kulturah?

Da (C_16).

8.) Bi lahko vaš vrtec označili za multikulturen? Zakaj?

Da, ker sprejemamo različnost (C_17). Vendar je to zelo širok pojem. Pri otrocih je najbolj pomembna sama sprejetost in varnost, da ima otrok ta občutek, da ima osebo, h kateri se lahko zateče, ko mu je hudo.

9.) Ali v vašem vrtcu otrokom predstavljate različnost? Na kakšen način?

Ker veliko potujem, poskušam otrokom pokazati slike s potovanj, prinesem jim nekaj stvari za pokazati, poskusiti kakšno hrano (C_18). Med drugim imamo teden hrane iz drugih držav (C_19). Imeli smo strokovni tim glede raznolikosti in sprejemanja otrok iz drugih držav in kultur (C_20). V tednu otroka po navadi pokažem otrokom otroke sveta (C_21). Na Youtube je krasen dokumentarec o vzgoji in odraščanju otrok širom sveta (C_22). Otroci so ga gledali z zanimanjem, koncentracija pa jim skoraj ni upadla.

10.) **Obstaja kakšen dokument, ki vas k temu celo obvezuje?**

Vrtec je enak za vse otroke. Sama ne razlikujem otrok, ker mi je to osebno nekaj zelo nestrokovnega, in oseba, ki to počne, nima kaj iskati na takem delovnem mestu. Naš vrtec obiskuje veliko otrok, ki izhajajo iz drugih držav oziroma tudi kultur (C_23).

11.) **Se vam zdi teh vsebin dovolj?**

Veliko je odvisno od strokovne delavke same (C_24).

12.) **Na kakšen način vključite otroka, ki prihaja iz drugega okolja?**

Predhodni pogovor s starši, sodelavko, vključim svetovalno delavko, pozanimam se in zberem nekaj osnovnih besed v otrokovem domačem jeziku (C_25), pozanimam se o veri, kulturi itd. (C_26)

13.) **Mi lahko opišete kak primer, da si bom znala predstavljati, kako to poteka?**

Otrok iz države nekdanje skupne države, naredim vse potrebno, hkrati nekako sumim, da doma govorijo jezik države, iz katere izhaja otrok, tako da mu pomagam z besedami (če seveda poznam jezik), povem v njegovem jeziku, slovenščini, in če je dotakljiv predmet, mu slednjega še pokažem (C_27).

14.) **Kaj pa ostali otroci: bi rekli, da se pri njih pojavljajo predsodki in stereotipi? Kateri pa so po vašem opažanju najbolj pogosti?**

Načeloma ne bi temu tako rekla, bolj mislim, da otroci oponašajo vzorce in obnašanje ljudi, ki jih obkrožajo. Ne samo pozitivne stvari, tudi negativne. In to se posledično pozna na obnašanju in odnosu do so otroka (C_28).

15.) **Bi sicer rekli, da opazate pri otrocih kar nestrpnost? Kako pa se to kaže?**

V vrtcu še nisem opazila ravno nestrpnosti, prej nesramnost (C_29).

16.) **Kaj pa po vašem mnenju glede tega lahko storimo v vrtcih in šolah?**

Problem nastane, ko otrok postane malo večji in se zaveda, da pri svojih traparijah ima zaledje svojih staršev. Veliko je v tem, ko starši, čigar otrok je nesramen, tega nočejo priznati in je krivo vse drugo (C_30). O nestrpnosti in predsodkih ter stereotipih pa bi bilo lepo se pogovoriti skupaj s starši in tam reševati ta problem (C_31). Tudi srečanja

za starše so dobrodošla (C_32), a vendar se slednjih udeležujejo le starši, ki imajo neproblematične otroke.

17.) Bi želeli še kaj dodati?

Zaupaj vase. Moja prva vzgojiteljica, s katero sem delala, mi je rekla, naj ravnam z otroki tako, kot bi bili moji.

INTERVJU D

Tamara, vzgojiteljica v zasebnem vrtcu

Datum: 24. 4. 2020

Trajanje pogovora: preko elektronske pošte

1.) Pri svoji raziskavi izhajam iz tega, da je branje za otroke pomembno in ima veliko koristi. Kako je s tem v vrtcu? Ali je sploh možnosti in časa, da bi otrokom veliko brali?

Menim, da je možnosti za branje toliko, kot smo si jih pripravljene vzeti (D_01). V prvi fazi branje v vrtcu poteka znotraj načrtovanih dejavnosti, v drugi fazi pa je tu še jutranji sprejem otrok, priprava na počitek, popoldanske dejavnosti, pri katerih prav tako posegamo po literarnih delih (D_02). Ne smemo pa pozabiti niti na knjižni kotiček, ki je praviloma oblikovan v vsakem oddelku (D_03).

2.) Imate kakšne posebne kriterije za izbor pravljic?

Pri izboru pravljic se po navadi najprej osredotočim na temo, ki jo želim predstaviti otrokom (D_04). Znotraj izbrane teme nato poiščem ustrezno literaturo (gledam, da izbiram leposlovna dela – pravljice in tudi druga literarna dela – enciklopedije ipd.) (D_05). Med izbranimi knjigami nato presodim, katera bi bila najbolj primerna za skupino (glede na obseg besedila, ilustracije, material, možnosti za dialog, ustvarjanje kamšibaja itd.) (D_06).

3.) Kaj pa se vam zdi najbolj pomembno za kvalitetno pravljico, torej, kakšne so po vašem mnenju najbolj kvalitetne pravljice?

Kvalitetne pravljice so tiste, ki otroku nudijo užitek ob branju oziroma tiste, iz katerih otrok lahko črpa novo znanje (D_07).

4.) Se vam zdi, da je otrokom najbolj pomembno besedilo, ki ga preberete, ali radi gledajo tudi slikovni del in na ta način spremljajo?

Zelo radi gledajo tudi slikovni del. Sta pa bolj kot besedilo, sploh pri mlajših otrocih, zelo pomembna tudi bralčev ton glasu in intonacija, saj z njima vsebini knjige vdahne življenje (D_08).

5.) Na kakšen način pa potem pri svojem delu uporabljate pravljice?

Pravljice so lahko kot uvodna motivacija za predstavitev nove teme, ki jo bomo spoznavali (D_09). Prav tako jih beremo pred počitkom ali pred kosilom. Velikokrat po njih posegamo tudi popoldne, ko se otroci vključijo v igro po koticčkih (D_10).

6.) Katere pravljice pa uporabljate oz. katere bi recimo priporočili meni, ki sem tudi mamica dveh malčkov?

Pri izbiri se je najlažje obrniti na seznam priporočene literature (MKL), prav tako spremljam, katere knjige so prejele različne literarne nagrade (D_11). Nekaj klasik, ki jih imajo v naši skupini zelo radi (*Pekarna Mišmaš* (D_12), *Volk, ki ni hotel spremeniti barve* (D_13)).

7.) Se vam zdi, da otroci preko pravljič pridobijo tudi znanje o različnih kulturah?

Da, v kolikor izbiramo tudi taka literarna dela (D_14).

8.) Bi lahko vaš vrtec označili za multikulturen? Zakaj?

Da. Naš vrtec obiskujejo otroci iz različnih kulturnih okolij (D_15).

9.) Ali v vašem vrtcu otrokom predstavljate različnost? Na kakšen način?

Da. Preko literature, gledaliških predstav ter tudi preko pogovora, ker otroci tudi sami opazijo razlike med njimi (D_16).

10.) Obstaja kakšen dokument, ki vas k temu celo obvezuje?

Da, Kurikulum za vrtce (D_17).

11.) Se vam zdi teh vsebin dovolj?

Ne, vedno je možnost za dodatna izobraževanja in materiale, ki pomagajo pri sprejemanju drugačnosti (D_18).

12.) Na kakšen način vključite otroka, ki prihaja iz drugega okolja?

Če je možno oziroma če je to v dosegu mojega znanja, se otroku najprej skušam približati z uporabo njegovega jezika (v primeru, da ne govori slovensko) in ga na ta način vključiti v skupino (D_19). V oddelek se lahko povabi tudi njegove starše in skupaj pripravimo kakšno dejavnost, ki pokaže delčke njihove kulture (D_20). Skratka, delamo na tem, da se otrok v vrtcu počuti sprejeto in varno.

13.) Mi lahko opišete kak primer, da si bom znala predstavljati, kako to poteka?

Kot opisano že zgoraj – pripravi se lahko dejavnost z njihovimi starši (predstavijo kakšen del njihove kulture – običaj, lahko preberejo kakšno pravljico v njihovem jeziku) (D_21). Raziščemo, kaj so nekatere stvari, ki so otroku blizu, da jih lahko vključimo v delo v oddelku (D_22). Morda se pripravi tudi tedenski sklop dejavnosti, ki temeljijo na spoznavanju druge kulture (D_23).

14.) Kaj pa ostali otroci: bi rekli, da se pri njih pojavljajo predsodki in stereotipi? Kateri pa so po vašem opažanju najbolj pogosti?

Znotraj svoje skupine tega ne opažam (D_24).

15.) Bi sicer rekli, da opažate pri otrocih kar nestrpnost? Kako pa se to kaže?

Ne. Nestrpnosti kot take v vrtcu ne opažam – bolj se vidi otroška radovednost (zakaj on govori drugače, zakaj njena mamica govori tako ipd.) (D_25).

16.) Kaj pa po vašem mnenju glede tega lahko storimo v vrtcih in šolah?

Najprej moramo izobraževati sebe, da vemo, kako potem malčke in šolarje spodbujamo k sprejemanju drugačnosti (D_26). Hkrati pa se moramo zavedati, da ima na njihov odnos velik vpliv tudi vzgoja doma, tako da je smiselno pripravljati tudi delavnice, ki se jih lahko udeležijo otroci skupaj s svojimi starši (D_27).

12.1.2. VSEBINSKO KODIRANJE

Tabela 3: Vsebinsko kodiranje, intervju A.

Oznaka intervjuja in št. oznake	Izjava vzgojiteljice	Pripisan pojem
A_01	Če si dobro razporediš zaposlitve in dejavnosti, se najde tudi zadosti časa za branje.	Dobra organizacija
A_02	Pravljice izbiram starosti primerno.	Starost
A_03	Osebn nimam rada pravljic s kruto vsebino.	Prijazna vsebina
A_04	Kvalitetne pravljice naj imajo zanimivo vsebino, poučno za vsakdanje življenje.	Zanimivost in poučnost
A_05	Preko slikovnega dela se lahko še bolj vživijo v dogajanje.	Ilustracije
A_06	Za motivacijo pred določeno dejavnostjo, za umirjanje pri počitku.	Motivacija in umirjanje
A_07	Ljudske pravljice, glasbene pravljice, sodobne pravljice.	Ljudske, glasbene in sodobne pravljice
A_08	Seveda. Npr. Otroci sveta.	Otroci sveta
A_9	Da. V veliko skupinah so otroci drugih narodnosti in kultur.	Veliko otrok iz drugih kultur
A_10	Da, preko sodelovanja z drugimi institucijami in v sodelovanju s starši.	Sodelovanje s starši in drugimi institucijami

A_11	Kurikulum za vrtce.	Kurikulum za vrtce
A_12	Individualni letni načrt vzgojitelja, ki izhaja iz kurikuluma.	Individualni letni načrt
A_13	Ne.	Premalo vsebin
A_14	Postopoma s pomočjo staršev in strokovne svetovalke.	Starši in strokovna delavka
A_15	Sodelovanje s starši.	Starši
A_16	ati je Slovenec, mama pa prihaja iz afriške države Gane. V starejši skupini je mama otrokom predstavila življenje v tem delu sveta. S seboj je prinesla tudi veliko stvari, ki so značilne za njihovo kulturo, življenje. Predstavila nam je njihov način življenja preko slikovnega materiala.	Starši
A_17	Nisem zasledila.	Ni zaslediti
A_18	Prav tako ne nestrpnosti. Niti do romskih otrok.	Ni opaziti nestrpnosti
A_19	S primerno vzgojo k strpnosti do drugačnih in drugače mislečih.	Vzgoja
A_20	Če smo odrasli (vzgojitelji in učitelji) strpni do ljudi, ki nas obkrožajo, to prenašamo s svojim vzgledom in obnašanjem na otroke, ki so nam zaupani, da jih vzgajamo in učimo za življenje.	Vzgled

Tabela 4: Vsebinsko kodiranje, intervju B.

Oznaka intervjuja in št. oznake	Izjava vzgojiteljice	Pripisan pojem
B_01	Čas nas včasih priganja glede na celotno rutino, ki jo moramo opraviti, in področja, ki jih moramo predelati. Je pa res, da smo lahko fleksibilni in branje vključujemo in povezujemo z drugimi področji, kar pri nas počnemo. Če nam zmanjka časa, vzgojiteljice otrokom beremo vsaj pred počitkom.	Dobra organizacija
B_02	S seznamov kvalitetnih pravljič za otroke (Zlata hruška ipd.).	Zlata hruška
B_03	Drugače izbiram po občutku, glede na tematike, ki jih obravnavamo, občasno pa tudi kar tako, tiste, ki menim, da bodo otrokom všeč.	Glede na temo
B_04	Moje mnenje je, da je pravljica kvalitetna takrat, kadar je jezikovno kakovostna, besedilo mora biti prilagojeno otrokovemu razumevanju, da so ilustracije kakovostne in ne spodbujajo takšne ali drugačne nestrpnosti ipd.	Jezikovno kakovostna
B_05	Otrokom je zelo pomemben slikovni del, torej ilustracije.	Ilustracije
B_06	Pravljica kot uvod v dejavnosti, pravljica kot glavna dejavnost, po kateri se potem naprej ravnamo, potem pravljica kot umiritev – branje pred počitkom in tudi pravljica kot spontano branje, ko si jo otrok zaželi in mu jo mi lahko preberemo.	Pravljica je del vsakdana v vrtcu
B_07	Seveda.	Spodbujanje strpnosti

B_08	No, o tem bi težko razpravljala. Vsekakor pa se zelo trudimo.	Spodbujanje
B_09	Seveda, imam predšolsko skupino, kjer so otroci stari od 4 do 6 let in že veliko stvari razumejo, tako tudi veliko stvari rešujemo in znanje pridobivajo preko pogovorov, ki pa jih podkrepim z raznimi drugimi stvarmi, pravlјice, fotografije, poučne risanke ipd.	Pogovor, pravlјice, fotografije in poučne risanke
B_10	Kurikulum za vrtce.	Kurikulum za vrtce
B_11	Ne, vsaj primernih za predšolske otroke ne.	Premalo vsebin
B_12	Enako kot vse ostale.	Enaka obravnava
B_13	Če se zgodi, da bi otrok prihajal iz čisto drugačnih kultur (s tem nimam izkušenj), bi mu pripravila projekt, kjer bi spoznavali našo kulturo in njegovo, ter mu na ta način olajšala vključitev in drugim otrokom razumevanje drugačnosti.	Projekt spoznavanja naše kulture
B_14	Otroci v vrtcu so zelo iskreni, ne razumejo, kaj pomeni predsodek, včasih se ne želijo izraziti tako "grobo", kot se sliši. Oni samo povejo, kar vidijo ali kar slišijo. In tukaj se pojavlja problem.	Ne predsodek, ampak iskrenost
B_15	Otroci veliko stvari prinesejo iz družin. Torej, če se nekaj pojavi, to otrok pri tej starosti mora nekje slišati. Tako je tega pri nas zelo malo in bi težko karkoli izpostavila.	Vzgleđ staršev
B_16	V vrtcu zelo težko govorimo o tem.	Ni opaziti nestrpnosti
B_17	To moramo opaziti in zaustaviti! Torej, pogovor, pogovor, pogovor, če to ne zaleže, primerni ukrepi.	Pogovor

Tabela 5: Vsebinsko kodiranje, intervju C.

Oznaka intervjuja in št. oznake	Izjava vzgojiteljice	Pripisan pojem
C_01	Otroci se tako srečujejo z različno vsebino.	Različna vsebina
C_02	Hkrati pa je pravljica lahko tudi terapevtska in lahko pomaga otroku razumeti določene stvari in spremembe, ki so v življenju posameznika.	Terapija
C_03	Hkrati pa zadnje leto v skupini pred vstopom v šolo, vsaj jaz, vključim bralni nahrbtnik. To pomeni, da potuje nahrbtnik med družinami in si skupaj preberejo pravljico, svoje občutke pa lahko izrazijo na različne načine v priloženi zvezek.	Bralni nahrbtnik
C_04	Hkrati imamo tudi projekt, tako imenovano bralno značko (Ciciuhec), prilagojen starosti otrok.	Bralna značka
C_05	V oddelku, tekom dneva, se naj bi pravljica dotikala vsebine dejavnosti, ki jo obravnavamo v tistem obdobju.	Glede na temo
C_06	Pri bralni znački je izbira otroka.	Izbira otroka
C_07	Prav tako pri počitku poskušamo uresničiti otrokovo željo po poslušanju oziroma branju pravljice.	Izbira otroka
C_08	Kvalitetne pravljice nosijo sporočilo oziroma so lahko tudi namenjene v terapevtski namen.	Terapija
C_09	Otrok mora zgodbo začutiti skozi različne načine.	Različna vsebina
C_10	Sama se največkrat poslužujem branja/poslušanja brez slike, nato pa skupaj s slikami preberemo ter nato obnovimo.	Branje
C_11	Veliko zgodb pa še prikažemo skozi dramatizacijo.	Dramatizacija

C_12	Pri predstavitvi/seznaitvi nove teme oziroma dejavnosti, projekta poiščem pravljice, zgodbe, ki se navezujejo na to temo.	Predstavitve nove teme
C_13	Uporabljam pa različne načine prikaza pravljic: slušni, vidni, dramatizacijo ...	Slušni in vidni prikaz
C_14	<i>Zakaj so vsi krokarji črni</i>	Zakaj so vsi krokarji črni
C_15	<i>Moj prijatelj Piki Jakob</i>	Moj prijatelj Piki Jakob
C_16	Da.	Spodbujanje strpnosti
C_17	Da, ker sprejemamo različnost.	Sprejemanje različnosti
C_18	Ker veliko potujem, poskušam otrokom pokazati slike s potovanj, prinesem jim nekaj stvari za pokazati, poskusiti kakšno hrano.	Utrinki s potovanj
C_19	Med drugim imamo teden hrane iz drugih držav.	Okušanje hrane
C_20	Imeli smo strokovni tim glede raznolikosti in sprejemanja otrok iz drugih držav in kultur.	Strokovni tim
C_21	V tednu otroka po navadi pokažem otrokom otroke sveta.	Otroci sveta
C_22	Na YouTube je krasen dokumentarec o vzgoji in odraščanju otrok širom sveta.	Video reprezentacija
C_23	Naš vrtec obiskuje veliko otrok, ki izhajajo iz drugih držav oziroma tudi kultur.	Veliko otrok iz drugega okolja
C_24	Veliko je odvisno od strokovne delavke same.	Samoiniciativnost strokovne delavke
C_25	Predhodni pogovor s starši, sodelavko, vključim svetovalno delavko, pozanimam se in zberem nekaj osnovnih besed v otrokovem domačem jeziku.	Starši in strokovna delavka
C_26	Pozanimam se o veri, kulturi.	Zanimanje za otroka
C_27	Pomagam z besedami (če seveda poznam jezik), povem v njegovem jeziku, slovenščini, in če je dotakljiv predmet, mu slednjega še pokažem.	Jezikovno približevanje
C_28	Načeloma ne bi temu tako rekla, bolj mislim, da otroci oponašajo vzorce in obnašanje ljudi, ki jih	Oponašanje vzorcev

	obkrožajo. Ne samo pozitivne stvari, tudi negativne. In to se posledično pozna na obnašanju in odnosu do so otroka.	
C_29	V vrtcu še nisem opazila ravno nestrpnosti, prej nesramnost.	Ni opaziti nestrpnosti
C_30	Problem nastane, ko otrok postane malo večji in se zaveda, da pri svojih traparijah ima zaledje svojih staršev. Veliko je v tem, ko starši, čigar otrok je nesramen, tega nočejo priznati in je krivo vse drugo.	Podpiranje s strani staršev
C_31	O nestrpnosti in predsodkih ter stereotipih pa bi bilo lepo se pogovoriti skupaj s starši in tam reševati ta problem.	Vzgoja
C_32	Tudi srečanja za starše so dobrodošla.	Srečanja za starše

Tabela 6: Vsebinsko kodiranje, intervju D.

Oznaka intervjuja in št. oznake	Izjava vzgojiteljice	Pripisan pojem
D_01	Menim, da je možnosti za branje toliko, kot smo si jih pripravljene vzeti.	Dobra organizacija
D_02	V prvi fazi branje v vrtcu poteka znotraj načrtovanih dejavnosti, v drugi fazi pa je tu še jutranji sprejem otrok, priprava na počitek, popoldanske dejavnosti, pri katerih prav tako posegamo po literarnih delih.	Skozi celodnevno rutino
D_03	Ne smemo pa pozabiti niti na knjižni kotiček, ki je praviloma oblikovan v vsakem oddelku.	Knjižni kotiček
D_04	Pri izboru pravljič se po navadi najprej osredotočim na temo, ki jo želim predstaviti otrokom.	Glede na temo

D_05	Znotraj izbrane teme nato poiščem ustrezno literaturo (gledam, da izbiram leposlovna dela – pravljice in tudi druga literarna dela – enciklopedije ipd.).	Literarna dela
D_06	Med izbranimi knjigami nato presodim, katera bi bila najbolj primerna za skupino (glede na obseg besedila, ilustracije, material, možnosti za dialog, ustvarjanje kamšibaja itd.).	Obseg, ilustracije, material in možnost dialoga
D_07	Kvalitetne pravljice so tiste, ki otroku nudijo užitek ob branju oziroma tiste, iz katerih otrok lahko črpa novo znanje.	Črpanje novega znanja
D_08	Sta pa bolj kot besedilo, sploh pri mlajših otrocih, zelo pomembna tudi bralčev ton glasu in intonacija, saj z njima vsebini knjige vdahne življenje.	Ton glasu in intonacija
D_09	Pravljice so lahko kot uvodna motivacija za predstavitev nove teme, ki jo bomo spoznavali.	Predstavitev nove teme
D_10	Prav tako jih beremo pred počitkom ali pred kosilom. Velikokrat po njih posegamo tudi popoldne, ko se otroci vključijo v igro po kotičkih.	Motivacija in umirjanje
D_11	Pri izbiri se je najlažje obrniti na seznam priporočene literature (MKL), prav tako spremljam, katere knjige so prejele različne literarne nagrade.	Seznam priporočene literature
D_12	<i>Pekarna Mišmaš</i>	Pekarna Mišmaš
D_13	<i>O volku, ki je hotel spremeniti barvo</i>	O volku, ki je hotel spremeniti barvo
D_14	Da, v kolikor izbiramo tudi taka literarna dela.	Ustrezna izbira literature
D_15	Da. Naš vrtec obiskujejo otroci iz različnih kulturnih okolij.	Veliko otrok iz drugega okolja

D_16	Da. Preko literature, gledaliških predstav ter tudi preko pogovora, ker otroci tudi sami opazijo razlike med njimi.	Literatura, gledališke predstave in pogovor
D_17	Da, Kurikulum za vrtce.	Kurikulum za vrtce
D_18	Ne, vedno je možnost za dodatna izobraževanja in materiale, ki pomagajo pri sprejemanju drugačnosti.	Še veliko prostora
D_19	Če je možno oziroma če je to v dosegu mojega znanja, se otroku najprej skušam približati z uporabo njegovega jezika (v primeru, da ne govori slovensko) in ga na ta način vključiti v skupino.	Jezikovno približevanje
D_20	V oddelek se lahko povabi tudi njegove starše in skupaj pripravimo kakšno dejavnost, ki pokaže delčke njihove kulture.	Starši
D_21	Pripravi se lahko dejavnost z njihovimi starši (predstavijo kakšen del njihove kulture – običaj, lahko preberejo kakšno pravljico v njihovem jeziku ...).	Starši
D_22	Raziščemo, kaj so nekatere stvari, ki so otroku blizu, da jih lahko vključimo v delo v oddelku.	Zanimanje za otroka
D_23	Morda se pripravi tudi tedenski sklop dejavnosti, ki temeljijo na spoznavanju druge kulture.	Starši
D_24	Znotraj svoje skupine tega ne opažam.	Ni zaslediti
D_25	Ne. Nestrpnosti kot take v vrtcu ne opažam – bolj se vidi otroška radovednost (zakaj on govori drugače, zakaj njena mamica govori tako ipd.).	Otroška radovednost
D_26	Najprej moramo izobraževati sebe, da vemo, kako potem malčke in šolarje spodbujamo k sprejemanju drugačnosti.	Vzgleđ
D_27	Hkrati pa se moramo zavedati, da ima na njihov odnos velik vpliv tudi vzgoja doma, tako da je	Delavnice

	smiselno pripravljati tudi delavnice, ki se jih lahko udeležijo otroci skupaj s svojimi starši.	
--	---	--

12.1.3. ZDRUŽEVANJE SORODNIH ENOT V KATEGORIJE IN PODKATEGORIJE

Vloga pravlјice

➤ Različna vsebina

C_01 Otroci se tako srečujejo z različno vsebino.

C_09 Otrok mora zgodbo začutiti skozi različne načine.

➤ Terapija

C_02 Hkrati pa je pravlјica lahko tudi terapevtska in lahko pomaga otroku razumeti določene stvari in spremembe, ki so v življenju posameznika.

C_08 Kvalitetne pravlјice nosijo sporočilo oziroma so lahko tudi namenjene v terapevtski namen.

Čas, namenjen branju

➤ Dobra organizacija

A_01 Če si dobro razporediš zaposlitve in dejavnosti, se najde tudi zadosti časa za branje.

B_01 Čas nas včasih priganja glede na celotno rutino, ki jo moramo opraviti, in področja, ki jih moramo predelati. Je pa res, da smo lahko fleksibilni in branje vključujemo in povezujemo z drugimi področji, kar pri nas počnemo. Če nam zmanjka časa, vzgojiteljice otrokom beremo vsaj pred počitkom.

D_01 Menim, da je možnosti za branje toliko, kot smo si jih pripravljene vzeti.

➤ Bralni nahrbtnik

C_03 Hkrati pa zadnje leto v skupini pred vstopom v šolo, vsaj jaz, vključim bralni nahrbtnik. To pomeni, da potuje nahrbtnik med družinami in si skupaj preberejo pravlјico, svoje občutke pa lahko izrazijo na različne načine v priloženi zvezek.

➤ Bralna značka

C_04 Hkrati imamo tudi projekt, tako imenovano bralno značko (Ciciuhec), prilagojen starosti otrok.

➤ Skozi celodnevno rutino

D_02 V prvi fazi branje v vrtcu poteka znotraj načrtovanih dejavnosti, v drugi fazi pa je tu še jutranji sprejem otrok, priprava na počitek, popoldanske dejavnosti, pri katerih prav tako posegamo po literarnih delih.

➤ Knjižni kotiček

D_03 Ne smemo pa pozabiti niti na knjižni kotiček, ki je praviloma oblikovan v vsakem oddelku.

Način predajanja pravljic

➤ Branje

C_10 Sama se največkrat poslužujem branja/poslušanja brez slike, nato pa skupaj s slikami preberemo ter nato obnovimo.

➤ Dramatizacija

C_11 Veliko zgodb pa še prikažemo skozi dramatizacijo.

➤ Slušni in vidni tip

C_13 Uporabljam pa različne načine prikaza pravljic: slušni, vidni, dramatizacijo ...

➤ Ton glasu in intonacija

D_08 Sta pa bolj kot besedilo, sploh pri mlajših otrocih, zelo pomembna tudi bralčev ton glasu in intonacija, saj z njima vsebini knjige vdahne življenje.

Kriterij za izbor pravljic

➤ Starost

A_02 Pravljičice izbiram starosti primerno.

➤ Prijazna vsebina

A_03 Osebnostnim nimam rada pravljic s kruto vsebino.

➤ Zanimivost in poučnost

A_04 Kvalitetne pravljice naj imajo zanimivo vsebino, poučno za vsakdanje življenje.

➤ Ilustracije

A_05 Preko slikovnega dela se lahko še bolj vživijo v dogajanje.

B_05 Otrokom je zelo pomemben slikovni del, torej ilustracije.

➤ Zlata hruška

B_02 S seznamov kvalitetnih pravljic za otroke (Zlata hruška ipd.).

➤ Glede na temo

B_03 Drugače izbiram po občutku, glede na tematike, ki jih obravnavamo, občasno pa tudi kar tako, tiste, ki menim, da bodo otrokom všeč.

C_05 V oddelku, tekom dneva, se naj bi pravljica dotikala vsebine dejavnosti, ki jo obravnavamo v tistem obdobju.

D_04 Pri izboru pravljic se po navadi najprej osredotočim na temo, ki jo želim predstaviti otrokom.

➤ Jezikovno kakovostna

B_04 Moje mnenje je, da je pravljica kvalitetna takrat, kadar je jezikovno kakovostna, besedilo mora biti prilagojeno otrokovemu razumevanju, da so ilustracije kakovostne in ne spodbujajo takšne ali drugačne nestrpnosti ipd.

➤ Izbira otroka

C_06 Pri bralni znački je izbira otroka.

C_07 Prav tako pri počitku poskušamo uresničiti otrokovo željo po poslušanju oziroma branju pravljice.

➤ Literarna dela

D_05 Znotraj izbrane teme nato poiščem ustrezno literaturo (gledam, da izbiram leposlovna dela – pravljice in tudi druga literarna dela – enciklopedije ipd.).

➤ Obseg, ilustracije, material in možnost dialoga

D_06 Med izbranimi knjigami nato presodim, katera bi bila najbolj primerna za skupino (glede na obseg besedila, ilustracije, material, možnosti za dialog, ustvarjanje kamšibaja itd.).

➤ Črpanje novega znanja

D_07 Kvalitetne pravljice so tiste, ki otroku nudijo užitek ob branju oziroma tiste, iz katerih otrok lahko črpa novo znanje.

➤ Seznam priporočene literature

D_11 Pri izbiri se je najlažje obrniti na seznam priporočene literature (MKL), prav tako spremljam, katere knjige so prejele različne literarne nagrade.

Način uporabe pravljice

➤ Motivacija in umirjanje

A_06 Za motivacijo pred določeno dejavnostjo, za umirjanje pri počitku.

D_10 Prav tako jih beremo pred počitkom ali pred kosilom. Velikokrat po njih posegamo tudi popoldne, ko se otroci vključijo v igro po koticah.

➤ Pravljica kot del vsakdana v vrtcu

B_06 Pravljica kot uvod v dejavnosti, pravljica kot glavna dejavnost, po kateri se potem naprej ravnamo, potem pravljica kot umiritev – branje pred počitkom in tudi pravljica kot spontano branje, ko si jo otrok zaželi in mu jo mi lahko preberemo.

➤ Predstavitev nove teme

C_12 Pri predstavitvi/seznaitvi nove teme oziroma dejavnosti, projekta poiščem pravljice, zgodbice, ki se navezujejo na to temo.

D_09 Pravljice so lahko kot uvodna motivacija za predstavitev nove teme, ki jo bomo spoznavali.

Različne kulture

➤ Ljudske, glasbene in sodobne pravljice

A_07 Ljudske pravljice, glasbene pravljice, sodobne pravljice.

➤ Otroci sveta

A_08 Seveda. Npr. Otroci sveta.

➤ Spodbujanje strpnosti

B_07 Seveda.

C_16 Da.

➤ Zakaj so vsi krokarji črni

C_14 *Zakaj so vsi krokarji črni*

- Moj prijatelj Piki Jakob

C_15 *Moj prijatelj Piki Jakob*

- Pekarna Mišmaš

D_12 *Pekarna Mišmaš*

- O volku, ki je hotel spremeniti barvo

D_13 *O volku, ki je hotel spremeniti barvo*

- Ustrezna izbira literature

D_14 Da, v kolikor izbiramo tudi taka literarna dela.

Pomanjkanje vsebin na temo različnosti/strpnosti

- Premalo vsebin

A_13 Ne.

B_11 Ne, vsaj primernih za predšolske otroke ne.

- Samoiniciativnost strokovne delavke

C_24 Veliko je odvisno od strokovne delavke same.

- Še veliko prostora

D_18 Ne, vedno je možnost za dodatna izobraževanja in materiale, ki pomagajo pri sprejemanju drugačnosti.

Predstavitev različnosti otroku

- Starši

A_15 Sodelovanje s starši.

D_20 V oddlek se lahko povabi tudi njegove starše in skupaj pripravimo kakšno dejavnost, ki pokaže delčke njihove kulture.

- Predstavitev druge kulture

A_16 ati je Slovenec, mama pa prihaja iz afriške države Gane. V starejši skupini je mama otrokom predstavila življenje v tem delu sveta. S seboj je prinesla tudi veliko stvari, ki so značilne za njihovo kulturo, življenje. Predstavila nam je njihov način življenja preko slikovnega materiala.

D_21 Pripravi se lahko dejavnost z njihovimi starši (predstavijo kakšen del njihove kulture – običaj, lahko preberejo kakšno pravljico v njihovem jeziku ...).

D_23 Morda se pripravi tudi tedenski sklop dejavnosti, ki temeljijo na spoznavanju druge kulture.

➤ Pogovor, pravljice, fotografije in poučne risanke

B_09 Seveda, imam predšolsko skupino, kjer so otroci stari od 4 do 6 let in že veliko stvari razumejo, tako tudi veliko stvari rešujemo in znanje pridobivajo preko pogovorov, ki pa jih podkrepim z različnimi drugimi stvarmi, pravljice, fotografije, poučne risanke ipd.

➤ Utrinki s potovanj

C_18 Ker veliko potujem, poskušam otrokom pokazati slike s potovanj, prinesem jim nekaj stvari za pokazat, poskusit kakšno hrano.

➤ Okušanje hrane

C_19 Med drugim imamo teden hrane iz drugih držav.

➤ Strokovni tim

C_20 Imeli smo strokovni tim glede raznolikosti in sprejemanja otrok iz drugih držav in kultur.

➤ Otroci sveta

C_21 V tednu otroka po navadi pokažem otrokom otroke sveta.

➤ Video reprezentacija

C_22 Na YouTube je krasen dokumentarec o vzgoji in odraščanju otrok širom sveta.

Multikulturalizem

➤ Veliko otrok iz drugega okolja

A_9 Da. V veliko skupinah so otroci drugih narodnosti in kultur.

C_23 Naš vrtec obiskuje veliko otrok, ki izhajajo iz drugih držav oziroma tudi kultur.

D_15 Da. Naš vrtec obiskujejo otroci iz različnih kulturnih okolij.

➤ Spodbujanje

B_08 No, o tem bi težko razpravljala. Vsekakor pa se zelo trudimo.

➤ Sprejemanje različnosti

C_17 Da, ker sprejemamo različnost.

Dokument

➤ Kurikulum za vrtce

A_11 Kurikulum za vrtce.

B_10 Kurikulum za vrtce.

D_17 Da, Kurikulum za vrtce.

➤ Individualni letni načrt

A_12 Individualni letni načrt vzgojitelja, ki izhaja iz kurikuluma.

Prisotnost nestrpnosti

➤ Ni opaziti nestrpnosti

A_18 Prav tako ne nestrpnosti. Niti do romskih otrok.

B_16 V vrtcu zelo težko govorimo o tem.

C_29 V vrtcu še nisem opazila ravno nestrpnosti, prej nesramnost.

D_25 Ne. Nestrpnosti kot take v vrtcu ne opažam – bolj se vidi otroška radovednost (zakaj on govori drugače, zakaj njena mamica govori tako ipd.).

Predsodki & stereotipi

➤ Ni zaslediti

A_17 Nisem zasledila.

D_24 Znotraj svoje skupine tega ne opažam.

➤ Ne predsodek, ampak iskrenost

B_14 Otroci v vrtcu so zelo iskreni, ne razumejo, kaj pomeni predsodek, včasih se ne želijo izraziti tako "grobo", kot se sliši. Oni samo povejo, kar vidijo ali kar slišijo. In tukaj se pojavlja problem.

➤ Oponašanje vzorcev

C_28 Načeloma ne bi temu tako rekla, bolj mislim, da otroci oponašajo vzorce in obnašanje ljudi, ki jih obkrožajo. Ne samo pozitivne stvari, tudi negativne. In to se posledično pozna na obnašanju in odnosu do otroka.

➤ Podpiranje s strani staršev

C_30 Problem nastane, ko otrok postane malo večji in se zaveda, da pri svojih traparijah ima zaledje svojih staršev. Veliko je v tem, ko starši, čigar otrok je nesramen, tega nočejo priznati in je krivo vse drugo.

Metode spodbujanja strpnosti

➤ Vzgoja

A_19 S primerno vzgojo k strpnosti do drugačnih in drugače mislečih.

C_31 O nestrpnosti in predsodkih ter stereotipih pa bi bilo lepo se pogovoriti skupaj s starši in tam reševati ta problem.

➤ Vzgled

A_20 Če smo odrasli (vzgojitelji in učitelji) strpni do ljudi, ki nas obkrožajo, to prenašamo s svojim vzgledom in obnašanjem na otroke, ki so nam zaupani, da jih vzgajamo in učimo za življenje.

B_15 Otroci veliko stvari prinesejo iz družin. Torej, če se nekaj pojavi, to otrok pri tej starosti mora nekje slišati. Tako je tega pri nas zelo malo in bi težko karkoli izpostavila.

D_26 Najprej moramo izobraževati sebe, da vemo, kako potem malčke in šolarje spodbujamo k sprejemanju drugačnosti.

➤ Pogovor

B_17 To moramo opaziti in zaustaviti! Torej, pogovor, pogovor, pogovor, če to ne zaleže, primerni ukrepi.

➤ Srečanja za starše

C_32 Tudi srečanja za starše so dobrodošla.

➤ Literatura, gledališke predstave in pogovor

D_16 Da. Preko literature, gledaliških predstav ter tudi preko pogovora, ker otroci tudi sami opazijo razlike med njimi.

➤ Delavnice

D_27 Hkrati pa se moramo zavedati, da ima na njihov odnos velik vpliv tudi vzgoja doma, tako da je smiselno pripravljati tudi delavnice, ki se jih lahko udeležijo otroci skupaj s svojimi starši.

Vključitev otroka

➤ Sodelovanje s starši in drugimi institucijami

A_10 Da, preko sodelovanja z drugimi institucijami in v sodelovanju s starši.

➤ Starši in strokovna delavka

A_14 Postopoma s pomočjo staršev in strokovne svetovalke.

C_25 Predhodni pogovor s starši, sodelavko, vključim svetovalno delavko, pozanimam se in zberem nekaj osnovnih besed v otrokovem domačem jeziku.

➤ Zanimanje za otroka

C_26 Pozanimam se o veri, kulturi.

D_22 Raziščemo, kaj so nekatere stvari, ki so otroku blizu, da jih lahko vključimo v delo v oddelku.

➤ Enaka obravnava

B_12 Enako kot vse ostale.

➤ Jezikovno približevanje

C_27 Pomagam z besedami (če seveda poznam jezik), povem v njegovem jeziku, slovenščini, in če je dotakljiv predmet, mu slednjega še pokažem.

D_19 Če je možno oziroma če je to v dosegu mojega znanja, se otroku najprej skušam približati z uporabo njegovega jezika (v primeru, da ne govori slovensko) in ga na ta način vključiti v skupino.

➤ Projekt spoznavanja naše kulture

B_13 Če se zgodi, da bi otrok prihajal iz čisto drugačnih kultur (s tem nimam izkušenj), bi mu pripravila projekt, kjer bi spoznavali našo kulturo in njegovo, ter mu na ta način olajšala vključitev in drugim otrokom razumevanje drugačnosti.

Združevanje sorodnih enot v kategorije in podkategorije

Vloga pravljič

- predstavljeni različni spektri,
- kot terapija

Čas, namenjen branju (v vrtcu)

- dobra organizacija,
- bralni nahrbtnik,
- bralna značka,
- knjižni kotiček,
- skozi celodnevno rutino

Način predajanja pravljič

- branje,
- dramatiziranje,
- slušno in vidno,
- ton glasu in intonacija

Kriterij za izbor pravljič

- starost,
- prijazna vsebina,
- zanimivost in poučnost,
- ilustracije,
- Zlata hruška,
- glede na temo,
- jezikovno kakovostna,
- izbira otroka,
- literarna dela,
- obseg, ilustracije, material in možnost dialoga,

- črpanje novega znanja,
- seznam priporočene literature

Način uporabe pravljic

- kot motivacija in umirjanje,
- pravljica kot del vsakdana v vrtcu,
- predstavitev nove teme

Različne kulture

- ljudska, glasbena in sodobna pravljica,
- spodbujanje strpnosti,
- ustrezno izbrana literatura,
- Otroci sveta,
- *Zakaj so vsi krokarji črni,*
- *Moj prijatelj Piki Jakob,*
- *Pekarna Mišmaš,*
- *O volku, ki je hotel spremeniti barvo*

Pomanjkanje vsebin na temo različnosti/strpnosti

- premalo vsebin,
- samoiniciativnost strokovne delavke,
- še veliko prostora

Predstavitev različnosti

- starši,
- pogovor, pravljice, fotografije in poučne risanke,
- utrinki s potovanj,
- okušanje hrane,
- strokovni tim,
- Otroci sveta,
- video reprezentacija

Multikulturalizem

- veliko otrok iz drugega okolja,
- spodbujanje,
- sprejemanje različnosti

Dokument, ki v vrtcu spodbuja k strpnosti

- Kurikulum za vrtce,
- Individualni letni načrt

Nestrpnost

- ni opaziti nestrpnosti

Predsodki & stereotipi

- ni zaslediti,
- ne predsodek, ampak iskrenost,
- oponašanje vzorcev,
- podpiranje s strani staršev,
- otroška radovednost

Metode spodbujanja strpnosti

- vzgoja,
- vzgled,
- pogovor,
- srečanje za starše,
- delavnice

Vključitev otroka

- sodelovanje s starši in drugimi institucijami,
- starši in strokovna delavka,
- zanimanje za otroka,
- enaka obravnava,
- jezikovno približevanje,
- projekt spoznavanja naše kulture.

12.2. FOKUSNA SKUPINA

12.2.1. DOLOČEVANJE ENOT KODIRANJA

Fokusna skupina 1:

1.) Ali se vam zdi branje pravljic pomembno za otrokov razvoj?

Lidija: Da (A_1).

Nataša: Da (A_2).

Melisa: Zelo pomembno (A_3).

Jasmina: Ja, definitivno (A_4).

Polona: Seveda (A_5), saj otrok skozi pravljice dobi prvi stik z normami družbe (A_6), se poistoveti z ravnanji literarnih junakov (A_7) ter razvija domišljijo skozi lastne predstave (A_8).

Marjetka: Vsekakor (A_9), kot učiteljica to vidim predvsem v šoli, kjer se kaj hitro opazi, kdor doma veliko bere in kdo ne (A_10).

Urška: Tudi jaz sem učiteljica in se pri tem popolnoma strinjam z Marjetko.

2.) Zakaj oz. na kakšen način se vam zdi branje pravljic pomembno za otrokov razvoj?

Melisa: Zaradi razvijanja govora samega (A_11) in pa učenja tujega jezika že od malih nog (A_12). Zabavno je učenje jezika z branjem, s slikami, hkrati pa se otrok počuti varnega in ljubljenega v objemu starša (A_13). Otroku tako namenimo svoj čas (A_14).

Polona: Pomembno je zaradi stika s starši (A_15), prenašanja vedenjskih vzorcev (A_16), širjenja besednega zaklada (A_17) ter treninga možganov skozi razvijanje domišljij (A_18).

Jasmina: Se strinjam s Polono, ker z branjem pravljic otrok pridobi na besednem zakladu (A_19). Nauči se poslušati (A_20) in si ustvari svojo predstavo o vsebini pravljice (A_21).

Marjetka: Tudi meni se zdijo pravljice zelo pomembne, ker lažje pišejo, govorijo in najdejo besede (A_22). Zdaj kasneje v šoli vidim, da tisti, ki ne berejo ali pa zelo malo, težko napišejo poved, tudi težko sličico opišejo. Tudi pri matematiki tako posledično težko napišejo poved, kjer dajejo odgovor na vprašanje.

Nataša: Ja, eni pridejo prav v prvi razred in opaziš, da niti ne vejo knjižno slovensko, ker ne poznajo besed, jezika (A_23). Recimo v petem razredu, sicer pri nemščini, smo imeli eno besedo branjevka in niso vedeli, kaj je branjevka.

Urška: Predvsem širitev besednega zaklada (A_24), lažja komunikacija (A_25). Jaz branje vidim tudi kot nek fantazijski svet (A_26). Naša dva se npr. igrata igro vlog in v tem podoživljata junake. Opažam, da branje pomeni ene vrste komunikacija z zunanjim svetom (A_27). Tako da ja, branje je zelo pomembno.

Marjetka: V bistvu oni imajo to kot eno sprostitev ali igro, ki pa ima v ozadju veliko koristnega (A_28).

Lidija: Ja, za umirjanje pred spanjem (A_29), uvajanje rutine (A_30), za večji besedni zaklad (A_31), za večjo domišljijo (A_32).

3.) Se vam zdi, da so vašemu otroku nekatere knjige še posebej všeč, ima morda kakšno, za katero bi rekli, da je njegova najljubša?

Lidija: Da. Zaenkrat so ji najljubše knjige, kjer so prisotne živali (A_33).

Melisa: Zaenkrat največkrat izbere tipanke (A_34) in zvočne knjige z zvoki avtomobila, motorja in traktorja (A_35). Med živalmi pa v knjigi vedno išče kokoši, torej knjige z živalmi (A_36).

Jasmina: Ja, včasih jih raje poslušajo (A_37), včasih komaj čakajo, da bo konec pravljice (A_38).

Polona: Več jih je najljubših, ampak v posameznem obdobju (A_39). Ko se otrokov realni svet sreča s knjižnim in se prekrivata v določenih segmentih, otrok sega po besedilih zaradi podoživljanja situacije, tolažbe, ugodja ob občutkih, ki ga ob branju prevevajo (A_40). Npr. Makarovič: *Pod medvedovim dežnikom, Ali veš, kako te imam rad*, Knjiga o odvajanju od dude – ne spomnim se naslova.

Urška: Izbirata si jih sama (A_41), Urban npr. knjige o avtomobilih in strojih. Včasih mu tudi Eva prebere kakšne svoje, kakšen Maček Muri – tisto, kar vidi pri njej in ga navduši (A_42).

Marjetka: Naši otroci si isto tako sami izbirajo knjige (A_43), sploh v knjižnici si radi sami poiščejo (A_44). Najmlajši ima rad knjige z rimami (A_45) ali pa pravljice, ki se ponavljajo

(A_46), trenutno ima rad Volk in trije prašički. Pa tudi te bolj fantovske teme, ki so nam blizu – traktorji, kmetije (A_47). Večja pa vzameta tudi debelejša knjige.

Nataša: Naši si tudi sami izbirajo (A_48), dosti knjig imamo že doma, ki jih verjetno še niti nismo vseh prebrali, od najstarejšega. Recimo tiste cele zbirke od Nodija, ki so včasih bile dodane k časopisu(A_49). Nosita pa tudi iz vrtca, tam imajo tudi bralno značko, tako da čez leto tiste knjige beremo (5 do 6 knjig in dve pesmici) (A_50). Tisto, kar imajo izbrano, preberemo, drugače pa čisto po občutku (A_51).

4.) Kaj pa ve same berete svojim otrokom?

Lidija: Berem knjige o živalih (A_52) ali si sama izmišljujem besedilo ob raznih sličicah (A_53).

Melisa: Trenutno še ne beremo daljših pravljic (A_54), ampak se s pomočjo knjig učimo glasov in imena predmetov, stvari, živali, barv itd. (A_55)

Polona: Klasične pravljice (A_56), moderne pravljice (A_57), grške basni (A_58).

Nataša: Ne spomnim se točno naslova, ampak medved je glavni junak. Dve knjigi sta. V eni je medved učitelj, v drugi pa zdravnik. Tako s tem spoznajo poklice in izgubijo strah pred njimi (A_59). To je tudi namen knjige. Poznam pa tudi knjige, kjer so glavni junaki otroci s posebnimi potrebami in se na ta način predstavi drugačnost (A_60). In tako se prav na tisti otroški način s tem seznanijo, spoznajo drugačnost (A_61).

Urška: Jaz sem npr. ekstra izbirala knjige, ko smo se odvajali od dude, navajali na kahlico, prihod novega člana ipd. (A_62) Mi je pa bilo zelo zanimivo, da si je Urban prinesel knjigo iz vrtca, ki je bila v bistvu namenjena za dislektike, in on je to knjigo oboževal (A_63). Jaz sem potem s tem tudi urila njegov spomin in mu namenoma brala kakšne napačne besede in me je potem sam opomnil, da ne mama, to si pa narobe prebrala (A_64). To knjigo mislim, da sva brala en mesec, jo je znal že na pamet. V glavnem je bila res takšna zanimiva in med vsemi temi si je on izbral ravno to in potem je tudi vzgojiteljica rekla, da ne ve, po kakšnem ključu si je on to izbral, ali je bila to slika ali vsebina, ampak on jo je res oboževal.

Marjetka: Jaz sem včasih izbrala kakšno vsebinsko zanimivo ali pa smešno, zabavno (A_65). Sem si mislila, joj super, to pa moram prebrati še svojim, ko sem našla v šoli kaj zanimivega ali pa iz berila ven.

Nataša: Ali pa npr. tudi kaj iz našega otroštva, kar smo mi brali (A_66).

Jasmina: Zdaj mi že sami prinesejo knjigo, ki jo želijo prebrati (A_67). Velikokrat pa od Anje Štefan (A_68) in vse mogoče knjige o lepem vedenju (A_69), o dobrosrčnosti (A_70), tudi knjige z žalostnim koncem (A_71).

5.) Na podlagi česa se odločite za določeno knjigo? Vas bolj pritegne vsebina ali ilustracije?

Marjetka: Kar oboje je povezano (A_72).

Lidija: Bi tudi rekla, da kar oboje (A_73). Pomembno je, da je pravlјica prijazna, poučna, prav tako tudi ilustracije, da ne vsebujejo nasilja (A_74).

Nataša: Pa tudi od otroka je odvisno, kaj ima rajši – sliko ali zgodbo (A_75). Verjetno pa je v tisti prvi fazi vseeno slika bolj pomembna (A_76). Predvsem barve so pomembne (A_77).

Urška: Res je, mojega Urbana pritegnejo slike (A_78) in traktorji in zato si takšne tudi izbira.

Melisa: Pri nas tudi zaenkrat bolj ilustracija (A_79), je pa meni osebno pomembna tudi cena (A_80). Glede vsebine pa gledam, da so stare zgodbe, ki se jih sama spomnim, Grimmove, Andersenove pravlјice idr. (A_81)

Polona: Vsebina je osnova (A_82). Ilustracije so samo dopolnitev (A_83).

Marjetka: Tudi takšne tipne, da lahko potipajo (A_84).

Urška: Pravim, on obožuje traktorje, kombajne, prav te fantovske motive, ampak tudi Eva vem, da je izbirala po slikah (A_85), potem ko je bila starejša, pa po vsebini (A_86). Ampak slike so res tisti prvi vtis (A_87).

Marjetka: Tako je, platnice predvsem (A_88).

Jasmina: Je skoraj res, da mene bolj pritegne ilustracija kakor sama vsebina (A_89), ker otroci radi gledajo slikice, da si potem lažje predstavljajo samo vsebino pravlјice (A_90).

6.) Na kakšen način se spomnite zgodb iz svojega otroštva? Kaj ste si zapomnili?

Lidija: Otroštvo in pravlјice povezujem s prijetnimi dogodki (A_91), v spominu imam, da mi je mama veliko brala (A_92). Najbolj mi je pa ostala v spominu knjiga *Piki*, katero sem kupila tudi sedaj svoji hčeri (A_93).

Melisa: Spomnim se, da sem rada brala, ampak šele v kasnejših razredih, ko sem se zavedala, da moram izpopolnit svoje znanje slovenskega jezika, ker slovenščina ni moj prvi oz. materni

jezik (A_94). V družini pa ni bilo navade, da bi mi starša brala (A_95). Doma nismo imeli knjig, razen kakšnih kuharskih revij (A_96).

Polona: Knjiga je bila vredno darilo (A_97). Sama sem v otroštvu samostojno posegala po slikanicah in od listanja ter gledanja napredovala do večkratnega branja iste knjige (A_98).

Nataša: Če se spominjam nazaj svojega otroštva in branja, takšnih knjig ni bilo – recimo za disleksike, pa da so notri otroci s posebnimi potrebami (A_99). Dobro, bilo je kaj takega, da se bojiš in potem tisti strah premagaš, drugega se pa ne spomnim (A_100).

Marjetka: Izbire je bilo veliko manj (A_101). Tudi nisi imel toliko možnosti priti do knjig (A_102). Takrat še niti ni bilo potujoče knjižnice, kakor npr. zdaj, ko se vozi tudi po vaseh. (A_103) Pa tudi možnosti prodaje, po trgovinah, šolah, vrtcih so te prodaje redne (A_104). In sama na vsake tri mesece kaj novega dokupim (kakšne kakovostne, prav originalne npr. *Janko in Metka* (A_105).

Nataša: Da se priti na poceni način tudi do knjig, sicer kvaliteta ni toliko dobra, ampak učinek je (A_106). Zdaj, če bolj razmislim, so bile včasih res bolj tiste klasične pravljice, zdaj pa če kupiš pravljico, je vse sodobno (A_107). Meni so npr. bolj v spominu Grimmove, Andersenove in te rada berem tudi svojim otrokom (A_108). Zdaj te sodobne pa včasih dobim občutek, da to sploh ni podobno pravljici (A_109).

Jasmina: Tudi meni so najbolj v spominu te najbolj poznane *Rdeča Kapica, Volk in 7 kozličkov, Pepelka* itd. (A_110) Zapomnila sem si, da so se godile nekoč in da se vse srečno končajo (A_111).

Urška: Se pridružujem Nataši, tudi meni osebno ni všeč, da so te klasične pravljice s prirejeno vsebino in so malo drugačne in potem si na koncu čisto zmeden, ker ne veš, kaj je original. (A_112). Jaz sem v otroštvu živel v bližini mesta in sem veliko hodila v knjižnico in vem, da mi je tudi mami iz knjižnice nosila (A_113). Ampak vseeno je bila dostopnost dosti manjša, kot zdaj (A_114). Jaz se npr. ne spomnim, da bi kdaj na šoli prodajali knjige (A_115). Tudi glede cenovnega vidika se strinjam z Natašo, da so knjige res dostopne, evro, dva evra (A_116). Tako da, če je le želja, so knjige zelo dostopne (A_117). Tudi v vrtcih mi je všeč, da tudi čisto majhne, dvoletnike, seznanjajo s knjigami, potujočo knjižnico, bralno značko (A_118).

Nataša: Zdaj recimo naša dva, ki sta v Murski Soboti v vrtcu, oni prav hodijo 2–3x na leto v knjižnico, na kakšno pripovedovanje pravljic, ker imajo možnost (A_119).

Urška: Ja, zdaj si me spomnila, v našem vrtcu v Kuzmi so pa imeli bralne urice in nato ustvarjanje po neki pravljici (A_120). Tako da se mi zdi, da se vsi trudimo, da to otrokom približamo (A_121). Ker koliko se spominjam svojega otroštva, meni mama ni veliko brala, kolikor je pač bilo meni v interesu (A_122).

Marjetka: Ja, včasih so bili preveč obremenjeni z delom (A_123).

7.) Se vam zdi, da se zgodbe od takrat razlikujejo od današnjih?

Lidija: Mislim, da ja (A_124). Rada posežem po knjigah, katere je brala moja mama meni (A_125).

Polona: Tudi jaz marsikatero svojo knjigo iz otroštva sedaj prebiram hčerki, najraje ima zbirko *Marinka in Heidi* (A_126). Dandanes je nabor knjig večji, a težavo vidim v komercializaciji knjig (A_127). Težave so posledično tudi v slovničnih napakah, plastičnih ilustracijah itd. (A_128)

Marjetka: Se strinjam, marsikatero današnje knjige sploh nimajo podobe s tisto pravo pravljico (A_129).

Jasmina: Določene so res drugačne (A_130), danes so tudi bolj dostopne nam (A_131). Včasih starši niti niso imeli preveč časa za prebiranje pravljic nam (A_132).

Urška: Res, da so bolj dostopne (A_133), ampak to ni več to, čez naše pravljice jih ni (A_134).

Nataša: Razlikujejo se vsekakor (A_135), tako kot so že predhodnice povedale.

Melisa: Na žalost ne poznam sodobnejših zgodbic (A_136), poznam le te, katere smo v šoli brali in ki sem jih mogoče v času šolanja prebrala (A_137).

8.) Katere vrednote v zgodbicah pa vas še posebej navdihujejo?

Urška: Vrednote o solidarnosti, hvaležnosti (A_138).

Lidija: Pomoč drugemu (prijaznost), ljubezen, prijateljstvo, pravičnost (A_139).

Melisa: Dobrodelnost, medsebojna pomoč in podpora, pomembna vloga družine, dobro zmaga nad zlim (A_140).

Nataša: Mene morda najbolj navdihne hvaležnost in spoštovanje (A_141).

Jasmina: Take, ki naučijo nekaj koristnega, kar je prav, prijaznost, spoštovanje, olike (A_142).

Polona: Zaupanje, pozitivizem, sreča, hvaležnost (A_143).

Marjetka: Medsebojna pomoč, solidarnost pa v tej smeri bolj (A_144).

9.) Se vam zdi, da z zgodbami tudi vzgajamo?

Lidija: Da, vsekakor (A_145).

Melisa: Ja (A_146).

Polona: To je osnovni namen otroških slikanic (A_147).

Marjetka: To se mi zdi en način sprostitve, umiritve pred spanjem, npr. to imamo zdaj že nekaj letno prakso (A_148). Vzgaja pa tudi, predvsem kadar želiš kaj specifičnega predstaviti, izbereš takšno knjigo ali s kakšnimi primeri iz knjig. In potem podzavestno prenesejo na svoja dejanja (A_149).

Nataša: Včasih se zgodi, da prav prosijo, da jim razložiš kakšno stvar (A_150).

Urška: Kot praviš, jaz sem na tak način Evi razložila, ko sem bila noseča z Urbanom, kaj to pomeni (A_151). Tako da ja, vzgajajo zagotovo (A_152).

Jasmina: Ja, tudi skozi zgodbe se otroci marsikaj naučijo, tudi prepoznajo, če v pravljici nekaj ni bilo prav (A_153).

10.) Kdaj razmišljate o tem, kako se vaš otrok odziva na vsebino, ki ste mu/ji jo prebrali?

Lidija: Zaenkrat še ne (A_154).

Melisa: Ne, še nisem (A_155).

Polona: Jaz pa vedno (A_156).

Jasmina: Tudi jaz in to velikokrat (A_157), enkrat smo celo prekinili z branjem, ker jim pravljica ni bila všeč (A_158).

Marjetka: Odvisno (A_159), občutljivi otroci se na kakšno temo o smrti, nasilju malo zadržano odzovejo (A_160). Moja najstarejša je zelo občutljiva in ne mara takšnih vsebin, sploh zaradi enega nedavnega dogodka (A_161). Mlajši pa ni tak problem, ker se takrat še ni toliko zavedal. Če se gre o kakšnem nasilju, pravi npr., ta je pa poreden, ker to počne, ali pa to se ne sme, ko je kakšno dogajanje, ki je nedopustno. Takoj pove, da to ne sme delati (A_162).

Urška: Se strinjam, občutljivi otroci povežejo s kakšnimi izkušnjami, tudi pri nas je bila ena takšna situacija z atijem in zato pazimo pri izbiri teme (A_163). Eva, ker je starejša, je že sploh

pozorna na nasilje in takšna podobna dejanja (A_164). Vendar se o vseh dejanjih pogovarjava in razložim sproti (A_165).

Nataša: Dobro, zdaj pri teh otroških knjigah je tako, da je vse razloženo in je zgodba do konca pripeljana, ne pustijo zaprti konec (A_166). Včasih sploh ne rabiš nič dodajati, ker je vse razloženo (A_167). Zdaj mi npr. niti takšnih tem, kot so smrt in podobno, ne skrivamo pred otroki (A_168). Tudi moj drugi otrok je precej občutljivi, kot si ti rekla Marjetka za Lucijo, zelo ga prizadene vse, zato mu potem poskusiš razložiti (A_169).

Urška: Ja, ker so hkrati tudi radovedni (A_170).

Nataša: Res je, slabše je, če jim zamolčiš takšne stvari. Rajši razložiš na primeren način (A_171).

Urška: No, in ravno knjige so lahko primerne (A_172).

- 11.) Ker smo bili oz. smo ravno v času intenzivnega umivanja, imam za vas en odlomek, ki bi vam ga rada prebrala, in ga bomo skupaj pokomentirali. Verjamem, da ga boste prepoznali, to je iz knjige *Juri Muri v Afriki*.**

Čuri Muri, kljukec Juri,

tisti, ki je s hruške pal,

včeraj je ob peti uri

v Afriko odpotoval.

Saj doma je nemogoče,

vsak ga kara in pesti,

vsak umivati ga hoče.

On pa se vode boji.

Pa je mislil: bolje iti

bo na južno stran zemlje.

Tam zamorci neumiti

brez vode, brisač žive.

Poznate Jurija, ga kdaj berete svojemu otroku?

Polona: Seveda (A_173). Ko še ni sama brala, je listala slikanico in rada je poslušala tudi posnetek odlomka na netu.

Melisa: Ga še nismo brali skupaj z otrokom, se pa spomnim, kako ga je nam učiteljica brala in smo morali slikico narisati (A_174).

Marjetka: Smo ja, mislim, da lansko leto enkrat (A_175).

Nataša: Ravno ta odlomek je imel Rafael v 1. razredu (A_176).

Jasmina: Poznam, ker je Samanta letos v 1. razredu imela pri slovenščini za poslušanje to pesem (A_177).

Lidija: Mi pa je še nismo prebrali in je niti ne poznam (A_178).

12.) Kako pa se vam sicer zdi ta zgodbica oz. tale odlomek, za tiste, ki zgodbice na poznate?

Marjetka: Jurij je verjetno doživljal stisko, ampak sama ta zgodba se meni zdi super (A_179).

Nataša: Ene besede so mogoče že malo zastarele in ti današnji otroci ne razumejo najbolje (A_180).

Jasmina: Zgodbica je zanimiva (A_181).

Melisa: Meni se zdi skozi oči svojega poklica diskriminatoren (A_182).

Lidija: Skozi oči odrasle osebe mi deluje neprijazno, rasistično (A_183).

13.) Se vam zdi, da tale odlomek tudi izraža neke vrednote? Katere pa, po vašem mnenju?

Melisa: Čistost, umivanje, podpora skupnosti, da ostane čist (A_184).

Urška: Ja, mogoče tisto, da se tam ni treba umivati (A_185).

Marjetka: Ja, napačne predstave, da zato, ker so oni črni, se njim ni treba umivati (A_186).

Nataša: Jaz sem enkrat svojega otroka vprašala, kaj ti misliš, da so oni umazani ali zakaj so črni. Pa mi je hčerka takoj rekla, ne mama, takšno kožo imajo (A_187).

Urška: Ja, to se mi zdi tudi dobro izhodišče, da pojasnimo vrednote sprejemanja drugačnosti (A_188).

Lidija: V odlomku sama ne vidim nekih pozitivnih vrednot (A_189).

Jasmina: Vrednote higijene, vrednote civilizacije, dobrega namena (A_190).

Polona: Vrednote, ki jih odlomek izraža, se mi zdi prepoznavanje in sprejemanje dejstva, da ima vsaka kultura svoj način življenja (A_191).

14.) Kako pa se vam zdi tale zadnji del: Tam zamorci neumiti brez vode, brisač žive?

Jasmina: To je neko predvidevanje, ki pa je deloma res, ker ni zadosti vode vsepovsod. Ampak to ni razlog, da so zamorci, ker vseeno niso umazani (A_192).

Lidija: Kot neke vrste predsodki o teh ljudeh (A_193).

Polona: Ne sodi drugih zaradi drugačnosti (A_194).

Melisa: Vse, kar je tuje, je slabo(A_195). Da so temnopolti umazani (A_196). Revščina, povezana z nečistočo in nehigieno, tega stavka ne bi želela, da moj otrok ponotranji (A_197).

15.) Kaj pa se vam zdi, da se naši otroci naučijo iz tega dela?

Jasmina: Da se je potrebno umivati, kjerkoli so že (A_198).

Lidija: Na pravilen način bi se lahko naučili, da je higiena pomembna, spet z druge strani pa da se na južni strani zemlje ljudje ne umivajo (A_199).

Polona: Če starš otroku pravilno razloži Jurijevo napačno razmišljanje, odlomek ne izraža rasne diskriminacije(A_200).

16.) Se vam morda zdi, da na ta način izražamo tudi predsodke oz. da jih oblikujemo, in sicer konkretno glede ljudi, ki imajo temnejšo polt?

Polona: Kot sem že rekla, ob ustreznih razlagi ne (A_201). Saj pa na koncu zamorci Jurija umijejo in s tem negirajo morebitne predsodke o ne umivanju (A_202).

Urška: To morda, kako črnci živijo, ampak tukaj smo potem starši, da otrokom predstavimo to drugačnost (A_203).

Nataša: Zdaj verjetno otrok, ki ne bi vedel nič o črncih in ni še bil v stiku z njimi, bi lahko mislil, da je to res (A_204).

Urška: Se spomnim, ko smo bili na dopustu v Dubaju in je en črncelj mojemu otroku dal roko, je bila reakcija moje hčerke, da si je avtomatsko obrisala roko. Bila sem presenečena in potem

sem ji razložila. In če ne bi pojasnila, verjetno nekateri starši ne bi, bi že lahko bil predsodek (A_205).

Nataša: Meni se zdi prav, da so radovedni, ker tako zvejo prave informacije, drugače res lahko pride do predsodkov (A_206).

Lidija: Meni se zdi, da na ta način oblikujemo predsodke (A_207).

Jasmina: Ne vem se odločiti (A_208). Pri nas nismo ravno navajeni temnopoltih (smo pa imeli priložnost spoznati malo temnopoltega moškega, ki so se ga otroci malo bali, je pa govoril samo angleško in ga niso razumeli) (A_209).

17.) Sedaj pa še ena pesmica iz zbirke *Enci Benci na Kamenci 2*:

Tecimo, bežimo,

cigani gredo!

V rjavih bisagah

otroke neso.

Če se ne umivaš,

ciganov se boj,

če te zaloti,

te vzame s seboj.

Poznate pesmico? Ste jo kdaj že prebrali otroku? Če da, kako se je otrok nanjo odzval?

Melisa: Poznam iz šolskega učbenika (A_210). Nikoli je otroku ne bi prebrala, da ne bi ponotranjil slabe prisposodbe o svoji etični pripadnosti (A_211).

Jasmina: Ne poznam, tako malo bežno se je spomnim (A_212). Nisem je še nikjer zasledila, da bi jo prebrala (A_213).

Polona: Je ne poznam in je nisem brala svoji hčeri (A_214).

Lidija: Ne poznam in je nisem prebrala otroku (A_215).

Marjetka: Nekateri nimajo takšnih izkušenj, tisti, ki pa imajo, jih po mojem prinesejo od doma, tisto, kar doma slišijo (A_216).

Urška: Ja, na žalost starši nehote rečemo, če ne boš priden, bodo prišli cigani pa te bodo odnesli (A_217).

Nataša: Res je (A_218).

Urška: Jaz jih sicer ne vzgajam proti Romom, ker vem, da živimo v takšnem okolju, kjer pač sobivamo skupaj (A_219).

Nataša: Ta pesem prav izraža tisto, kar so starši včasih otrokom govorili (A_220).

Marjetka: Res pa je, da so v preteklosti bili malce drugačni, kot zdaj (A_221). Takrat so dobesečno prišli k hiši in potrkali (A_222).

Nataša: Ja, z veliko culo (A_223).

Marjetka: Ja, zdaj pa pač otroci te izkušnje nimajo, ampak spet odnesejo od staršev vse, kar slišijo (A_224).

18.) Se vam zdi, da pesmica odraža neke vrednote? Katere?

Jasmina: Ne bi rekla, da so ravno vrednote (A_225). To že, da se je potrebno umivati pa da se je potrebno ciganov bati (A_226).

Melisa: Nobenih pozitivnih ne zaznam glede na uporabo negativne podobe etične skupnosti, živeče pri nas (A_227).

Lidija: Jih ne zaznam (A_228).

Marjetka: Tudi sama ne vidim nič pozitivnih vrednot (A_229).

Polona: V našem okolju je sprejemanje Romov dandanes ustrezno (A_230). Pesem pa izraža vrednote preteklega časa, ko tudi svarilo pred ne-umivanjem povezuje z negativnimi posledičnimi ravnanji Romov (A_231).

Nataša: Tukaj bi se strinjala s Polono (A_232).

19.) Kaj se vam zdi, da se otroci naučijo iz tega?

Lidija: Kvečjemu strah do ciganov/Romov in razvijanje predsodkov do njih (A_233).

Melisa: Res je, ponotranjijo strah pred Romi, ki jih spremlja na nezavedajoč se način celo življenje (A_234). S temi stereotipi se razvijejo prvi predsodki (A_235).

Polona: Jaz pa pravim, da ob ustrezni razlagi z določeno starostjo razumejo in ločijo ljudsko besedilo in sporočilo (A_236).

Jasmina: V glavnem da se je potrebno umivati (A_237).

20.) Se vam zdi, da na ta način izražamo predsodke do Romov?

Lidija: Da (A_238).

Jasmina: Ja, bi rekla, da ja (A_239).

Polona: Da (A_240).

Melisa: Da, vsekakor (A_241).

Fokusna skupina 2:

1.) Ali se vam zdi branje pravljič pomembno za otrokov razvoj?

Doroteja: Sama sicer ne berem veliko, ampak ja, če bolje razmislim, je pomembno (B_1).

Špela: Da, vsekakor (B_2).

Natalija: Da (B_3).

Ana: Zelo pomembno za otrokov razvoj (B_4).

Sabrina: Tudi meni se zdi zelo pomembno (B_5).

Anja: Vsekakor, zelo pomembno (B_6).

Mateja: Meni osebno se branje zdi za otroka super (B_7), zaradi tega, ker prvič razvija domišljijo (B_8), drugič pa seveda se kasneje lahko pravilno besedno izraža (B_9).

2.) Zakaj oz. na kakšen način se vam zdi branje pravljic pomembno za otrokov razvoj?

Ana: Otrok skozi prebrano vsebino doživlja sebe (B_10), prav tako pa se še dodatno utrjuje vez med otrokom in staršem (B_11).

Mateja: Seveda je lepo, da beremo malo bolj doživeto, kajti s tem otroku spodbudimo zanimanje za knjige (B_12).

Špela: Bi se strinjala s teboj, Ana, da branje na nek način povezuje otroka in starše (B_13). Hkrati pa bogati otrokov besedni zaklad, domišljijo, razvijajo se govorne in bralne sposobnosti (B_14). Otroku lahko pride do spoznanja, da obstaja nekje nek drugi svet, kjer je vse mogoče (B_15).

Doroteja: Kot je že Špela omenila, otrok krepi svoj besedni zaklad (B_16).

Sabrina: Ja, ker se razvija oz. širi otrokov besedni zaklad (B_17) in tudi sama koncentracija, ki jo pri pravljici otrok pridobiva (B_18).

Natalija: Branje pravljic je na nek način učenje, učenje besed, urjenje spomina, ko obnavljamo prebrano (B_19), prav tako pa je to lahko čas, ko se posebej družimo (B_20).

Anja: Pomembno je predvsem za sam razvoj čustev in za razvoj govornih in bralnih sposobnosti (B_21).

3.) Se vam zdi, da so vašemu otroku nekatere knjige še posebej všeč, ima morda kakšno, za katero bi rekli, da je njegova najljubša?

Špela: Da, ker je moj otrok navdušen nad avti, traktorji pa tudi živalmi in naravo, zato po navadi tudi bereva bolj ali manj pravljice, v katerih nastopajo živali in avtomobilčki (B_22).

Mateja: Moja hči obožuje knjige in branje pravljic, ima seveda več pravljic, ki so ji najljubše (B_23).

Doroteja: Bolj kratke pravljice, nima veliko koncentracije (B_24).

Anja: Pri nas so pa aktualne že malo daljše pravljice o princeskah, kot so Pepelka, Trnuljčica, Lepotica in zver itd. (B_25) Te klasične predvsem (B_26).

Natalija: Ne morem trditi, da ima kakšno posebej izbrano, so pa zagotovo to knjige, kjer nastopajo živali in prevozna sredstva, posebej traktorji (B_27).

Ana: Hčerka je stara šele leto in pol, zato so v večino to še kartonke z raznimi fotografijami o živalih (B_28).

Sabrina: Moj otrok je še mlajši, star je pol leta in od njegovega tretjega mesca naprej vsak dan, preden gre spat, bereva knjige (B_29). Ker je še tako majhen, nima še svoje najljubše knjige, vendar pa bi pri tem rada izpostavila njegovo zbranost (preberem lahko celo pravljico in me posluša brez problema)(B_30).

4.) Kaj pa ve same berete svojim otrokom?

Ana: Najraje berem pravljice slovenskih pisateljev, predvsem Anje Štefan, Kajetan Kovič, Ela Peroci, Svetlana Makarovič, Lila Prap itd. (B_31)

Anja: Kot sem že prej omenila, to so predvsem pravljice iz mojega otroštva (B_32).

Sabrina: Grimmove pravljice, basni, bajke in pripovedke(B_33).

Mateja: Jaz ji najraje berem pravljice, kot so princeske (B_34) in pa seveda stare pravljice še iz mojega otroštva (B_35).

Špela: Jaz najraje izbiram pravljice, za katere vem, da mu bodo všeč (B_36). Predvsem gledam, da so to pravljice s sporočilom, saj menim, da se otrok iz tega veliko nauči (B_37).

Doroteja: Ne posiljujem s knjigami, če sama izrazi željo po neki knjigi, ji preberem, drugače ne (B_38).

Natalija: Kratke pripovedke, basni (B_39).

5.) Na podlagi česa se odločite za določeno knjigo? Vas bolj pritegne vsebina ali ilustracije?

Ana: Na podlage vsebine, ilustracij in oznaki Zlata hruška ali drugih nagradah (B_40).

Natalija: Ilustracije (B_41).

Doroteja: Vsekakor ilustracija (B_42).

Anja: Tudi ilustracije, važne so princeske (B_43).

Špela: Na prvi pogled me pritegnejo ilustracije, ampak še preden gre z menoj na blagajno, jo na hitro odprem, da vidim, o čem se gre (B_44). Seveda pa smo ogromno knjig tudi dobili podarjenih, na katere nisem imela vpliva (B_45).

Mateja: Odločim se glede na vsebino, ker jo bolj zanima, kaj piše, kot pa ilustracije (B_46).

Sabrina: Pomembno mi je oboje (B_47). Slaba zgodba z dobro ilustracijo pomaga predvsem meni, da otrok bolj dolgo ostane zbran (B_48). Mojemu fantku pa so trenutno itak bolj pomembne slike (B_49).

6.) Na kakšen način se spomnite zgodb iz svojega otroštva? Kaj ste si zapomnili?

Špela: Hm, iz svojega otroštva se spomnim klasičnih zgodb, kot so *Rdeča Kapica*, *Sneguljčica*, *Trije pujski*, *Ostržek*, *Medvedek Pu* (B_50). Predvsem liki so mi ostali v spominu, dobri in slabi (B_51).

Mateja: Tudi jaz sem si zapomnila te stare zgodbe, kot so *Rdeča Kapica, Volk in sedem kozličkov, Muca Copatarica, Mojca Pokrajculja* itd. (B_52) Vendar meni jih je pripovedovala babica (B_53).

Doroteja: Meni pa knjig ni brala ne mama niti babica, zato morda tudi sama nisem posegala po njih (B_54).

Anja: Uf, za mene so to sami lepi spomini (B_55). Z mojo mamico sva to imeli prav ritual, skorajda ni bilo dneva, da mi ne bi brala. V spominu imam prav njen nežen glas ob branju pravljic (B_56).

Sabrina: Enako, kot počnem jaz svojemu otroku, je mama meni počela, brala pravljice za lahko noč (B_57).

Ana: Tudi meni je mama vsak večer brala pravljico za lahko noč, predvsem Grimmove pravljice in pravljice H. C. Andersena (B_58).

Natalija: Na zgodbe s svojega otroštva imam zelo lepe spomine. Spomnim se platnic posameznih pravljic in ilustracij, ki sem jih poskušala vedno prerisati in zraven napisati svojo zgodbo (B_59).

7.) Se vam zdi, da se zgodbe od takrat razlikujejo od današnjih?

Sabrina: Niti ne oz. vsaj jaz ne opazim razlik, morda zato, ker iščem kakšne, ki so vseč meni (B_60).

Ana: Prav tako, kot vse drugo na tem svetu, se tudi pravljice razlikujejo in sledijo trenutnemu toku življenja, zato menim, da se tudi pravljice razlikujejo (B_61).

Špela: Ja, definitivno (B_62). Mogoče zaradi samega dožemanja ali vloge staršev (B_63).

Natalija: Nekatere, ne pa vse (B_64).

Mateja: Stare pravljice so sigurno bile boljše in lepše, kot pa sedaj te novejše (B_65).

Doroteja: Sedaj so predvsem bolj dostopne (B_66).

Anja: Dostopne že, ampak te moderne mi niso preveč všeč, mi prisegamo na stare pravljice (B_67).

8.) Katere vrednote v zgodbicah pa vas še posebej navdihujejo?

Ana: Moralne vrednote o dolžnosti in odgovornosti (B_68). Prav tako so mi pomembne vrednote o družini, prijateljstvu in zdravju (B_69).

Natalija: Ja, vrednote, kot so ljubezen, spoštovanje in prijateljstvo (B_70).

Sabrina: Pomaganje npr. med živalmi (B_71).

Anja: O medsebojni pomoči, spoštovanju in odgovornosti (B_72).

Doroteja: Dobro zmaga nad zlobnim (B_73).

Mateja: Navdihuje me ljubezen in družina, tega se mi zdi, da je največ v pravljicah (B_74).

Špela: Poštenost, iznajdljivost, družina in prijateljstvo (B_75).

9.) Se vam zdi, da z zgodbami tudi vzgajamo?

Doroteja: Ja (B_76).

Ana: Se popolnoma strinjam, preko različnih zgodb otroke posredno vzgajamo (B_77).

Špela: Ja, vsak večer pred spanjem beremo, kar se mi zdi dobra navada (B_78).

Mateja: Delno mogoče, nekatere zgodbe so zelo poučne (B_79).

Natalija: Vsekakor, saj je vsaka zgodba napisana z določenim namenom (B_80).

Anja: Vzela si mi z jezika, se čisto strinjam s teboj, Natalija (B_81).

Sabrina: Da, absolutno (B_82).

10.) Kdaj razmišljate o tem, kako se vaš otrok odziva na vsebino, ki ste mu/ji jo prebrali?

Ana: Že pred izbiro literature premišljujem, kako bi se jo sama vsebina dotaknila (B_83).

Doroteja: Ne (B_84).

Anja: Tudi jaz ne (B_85).

Sabrina: Takoj ob branju (moj otrok seveda vsebin še ne razume, vendar se pa odziva ob branju – predvsem na moj ton glasu) (B_86).

Mateja: Seveda, ko je bila majhna, sem opazila in razmišljala odziv pri nekaterih pravljičah (B_87).

Natalija: Vedno, še posebej, ko opazujem njegov odziv na prebrano (B_88).

Špela: Seveda, predvsem takrat, ko se drugi ali tretji dan spomni in me povpraša po liku (B_89).

11.) Ker smo bili oz. smo ravno v času intenzivnega umivanja, imam za vas en odlomek, ki bi vam ga rada prebrala, in ga bomo skupaj pokomentirali. Verjamem, da ga boste prepoznali, to je iz knjige *Juri Muri v Afriki*.

Čuri Muri, kljukec Juri,

tisti, ki je s hruške pal,

včeraj je ob peti uri

v Afriko odpotoval.

Saj doma je nemogoče,

vsak ga kara in pesti,

vsak umivati ga hoče.

On pa se vode boji.

Pa je mislil: bolje iti

bo na južno stran zemlje.

Tam zamorci neumiti

brez vode, brisač žive.

Poznate Jurija, ga kdaj berete svojemu otroku?

Špela: Poznam, vendar ga ne beremo (B_90).

Doroteja: Ne poznam in ga še nisem prebrala (B_91).

Mateja: Zelo dobro ga poznam, kajti v času karantene smo imeli učenje doma ravno iz te pravlјice (B_92).

Sabrina: Midva ga še nisva brala (B_93).

Natalija: Poznam, vendar mu ga še nisem prebrala (B_94).

Ana: Poznam knjigo, svoji hčeri je še nisem prebrala, smo jo pa obravnavali v vrtcu (B_95).

Anja: Tudi jaz poznam knjigo, ker so jo brali v 1. razredu in je Kim imela domačo nalogo na temo Jurija (B_96).

12.) Kako pa se vam sicer zdi ta zgodbica oz. tale odlomek, za tiste, ki zgodbice na poznate?

Doroteja: Ni naredil nekega vtisa na mene (B_97).

Mateja: Zgodba je zelo poučna in koristna za otroke, ampak zaradi besednih rim, ki so v pravlјici, jo otroci težko razumejo, zato jim je potrebno poenostaviti, da na koncu vedo, za kaj se sploh gre pravlјica (B_98).

Špela: Ta odlomek je pomemben v zgodnji fazi otrokovega razvoja, ker se otrok nauči navade umivanja oz. osebne higiene (B_99).

Sabrina: Po tem odlomku bi jaz otroku pokazala, katera je južna stran zemlje in kdo tam živi (B_100).

13.) Se vam zdi, da tale odlomek tudi izraža neke vrednote? Katere pa, po vašem mnenju?

Sabrina: V tem odlomku mi izstopa mir, zaradi katerega se Juri odloči za potovanje v Afriko (B_101).

Mateja: Da, izraža žalost in želi si mir (B_102).

Natalija: Samovolja, trma (B_103).

Doroteja: Vrednote higiene (B_104).

Ana: Sanje o potovanju o drugačnem življenju (B_105).

Špela: Predvsem predsodki do drugačnih (B_106).

Anja: Jaz pa to vidim kot sprejemanje drugačnih (B_107).

14.) Kako pa se vam zdi tale zadnji del: Tam zamorci neumiti brez vode, brisač žive?

Sabrina: Da gre v neznani svet, katerega ne pozna (B_108).

Mateja: Žalosten, kajti pove o ljudeh, ki dejansko nimajo vode in se ne morejo umivati kot mi (B_109).

Natalija: Neznanje o tem, zakaj so tamkajšnji prebivalci črni (B_110).

Ana: Poniževalno in zaničevalno do zamorcev (B_111).

Špela: Res je, to je žaljenje zamorcev (B_112).

Anja: Predsodek do teh ljudi (B_113).

15.) Kaj pa se vam zdi, da se naši otroci naučijo iz tega dela?

Natalija: O drugačnosti, drugi rasi, drugem načinu življenja (B_114).

Sabrina: Da si zamorci ne morejo privoščiti brisač (B_115).

Ana: Otroci preko zgodbe spoznajo, kako pomembna je osebna higiena (B_116).

Mateja: Lahko se naučijo, kako pomembna je za nas voda (B_117).

Doroteja: Da se je potrebno umivati (B_118).

Anja: Se strinjam z Dorotejo (B_119).

Špela: Če bi otroku prebrala samo ta odlomek in ne cele knjige *Juri Muri v Afriki*, bi se iz tega naučil, da se ni treba umivati in da so v Afriki črni ljudje, ki se ne umivajo (B_120). Če bi mu razložila po svoje, bi se vsekakor naučil nekaj drugega (B_121).

16.) Se vam morda zdi, da na ta način izražamo tudi predsodke oz. da jih oblikujemo, in sicer konkretno glede ljudi, ki imajo temnejšo polt?

Ana: V literarnih delih so velikokrat posredno izraženi predsodki, lahko bi rekla, da tudi v tem odlomku do temnopoltih ljudi (B_122).

Natalija: Ja (B_123).

Sabrina: Da (B_124).

Anja: Ja, vsekakor (B_125).

Doroteja: Meni se pa ne zdi, le ustrezno moraš otroku razložiti (B_126).

Špela: Predsodke oblikujemo skozi celo življenje – skozi branje, skozi poglede, poslušanja drugih ljudi (B_127). Od vsakega posameznika pa je odvisno, kako bo gledal na svet oz. dojemal drugačne (B_128).

Mateja: Ne, ker če mi sami ne pokažemo teh predsodkov, potem tudi otroci ne morejo izražati, da so temni ljudje drugačni (B_129).

17.) Sedaj pa še ena pesmica iz zbirke *Enci Benci na Kamenci 2*:

Tecimo, bežimo,

cigani gredo!

V rjavih bisagah

otroke neso.

Če se ne umivaš,

ciganov se boj,

če te zaloti,

te vzame s seboj.

Poznate pesmico? Ste jo kdaj že prebrali otroku? Če da, kako se je otrok nanjo odzval?

Ana: Ne poznam te pesmice, nisem je brala svojim otrokom ali otrokom v vrtcu (B_130).

Mateja: Ne, te pa ne poznam (B_131).

Doroteja: Jaz sem jo že slišala, vendar je moj otrok ne pozna (B_132).

Natalija: Poznam, vendar je še nisem prebrala otroku (B_133).

Sabrina: Poznam, vendar je še tudi nisem (B_134).

Špela: Ne, nisem je še prebrala, ker redko bereva pesmice. Morda pa bom poskusila, da vidim reakcijo (B_135). Ve pa, kdo so cigani (B_136).

Anja: Ne poznam (B_137).

18.) Se vam zdi, da pesmica odraža neke vrednote? Katere?

Ana: Skrb za druge, skrb za osebno higieno (B_138).

Sabrina: Da, raznoliko kulturo (B_139).

Natalija: Drugačnost, strah (B_140).

Anja: Strah pred cigani (B_141).

Špela: Strah in nasilje (B_142).

Mateja: Sovraštvo (B_143).

19.) Kaj se vam zdi, da se otroci naučijo iz tega?

Ana: Da če se ne umivaš, te cigani odnesejo (B_144).

Špela: Ja, da so Romi hudobni in te odnesejo, če se ne umivaš (B_145).

Natalija: Nekaj malega o načinu življenja Romov, predvsem pa apeliramo s to pesmico na njih, da se je potrebno umivati (B_146).

Doroteja: Da se je treba ciganov bati (B_147).

Anja: Ja, kot pravi Doroteja, strah pred cigani (B_148).

Mateja: S to pesmico otroku damo vedeti, da so Romi drugačni in da se jih naj izogibajo (B_149).

Sabrina: Bi rekla, da predvsem rasizma (B_150).

20.) Se vam zdi, da na ta način izražamo predsodke do Romov?

Doroteja: Da (B_151).

Anja: Da, vsekakor (B_152).

Sabrina: Da (B_153).

Ana: Da (B_154).

Natalija: Da, ker jih na nek način označimo za umazane (B_155).

Mateja: Seveda, moje mnenje je, da smo vsi enaki pod kožo in bi se morali do vseh vesti enako in ne delati razlik (B_156).

Špela: Ne zdi se mi, da bi jaz osebno izražala predsodke do Romov (B_157). Bi pa, če bi otroku to govorila, npr., če ne boš priden, te bodo odnesli cigani (B_158).

12.2.2. VSEBINSKO KODIRANJE

Tabela 7: Vsebinsko kodiranje, fokusna skupina 1.

Št. Izjave	Izjava	Pripisan pojem	Nad kategorija
A 1	Da.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
A2	Da.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
A 3	Zelo pomembno.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
A 4	Ja, definitivno.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
A 5	Seveda.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
A 6	saj otrok skozi pravljič dobi prvi stik z normami družbe.	Spoznavanje norm družbe	Vloga pravljič
A 7	se poistoveti z ravnanji literarnih junakov.	Vživljanje v like	Vloga pravljič
A 8	razvija domišljijo skozi lastne predstave.	Razvoj domišljije	Vloga pravljič
A 9	Vsekakor.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
A 10	Kot učiteljica to vidim predvsem v šoli, kjer se kaj hitro opazi, kdor doma veliko bere in kdo ne.	Boljši rezultati v šoli	Vloga pravljič
A 11	Zaradi razvijanja govora samega.	Razvoj govora	Vloga pravljič
A 12	Učenja tujega jezika že od malih nog.	Učenje tujega jezika	Vloga pravljič
A 13	hkrati pa se otrok počuti varnega in ljubljenega v objemu starša.	Povezovalna vez	Vloga pravljič
A 14	Otroku tako namenimo svoj čas.	Povezovalna vez	Vloga pravljič
A 15	Pomembno je zaradi stika s starši.	Povezovalna vez	Vloga pravljič

A 16	Prenašanje vedenjskih vzorcev	Vživljanje v like	Vloga pravljič
A 17	Širjenje besednega zaklada	Razvoj besednega zaklada	Vloga pravljič
A 18	ter treninga možganov skozi razvijanje domišljjskih predstav.	Razvoj domišljije	Vloga pravljič
A 19	Pridobi na besednem zakladu.	Razvoj besednega zaklada	Vloga pravljič
A 20	Nauči se poslušati.	Posluh	Vloga pravljič
A 21	Ustvari svojo predstavo o vsebini pravljič.	Razvoj domišljije	Vloga pravljič
A 22	Lažje pišejo, govorijo in najdejo besede.	Razvoj govornih in bralnih sposobnosti	Vloga pravljič
A 23	ne vejo knjižno slovensko, ker ne poznajo besed, jezika.	Učenje književnega jezika	Vloga pravljič
A 24	Širitev besednega zaklada	Razvoj besednega zaklada	Vloga pravljič
A 25	Lažja komunikacija	Razvoj govora	Vloga pravljič
A 26	Jaz branje vidim kot nek fantazijski svet.	Razvoj domišljije	Vloga pravljič
A 27	Ene vrste komunikacije z zunanjim svetom.	Način komunikacije	Vloga pravljič
A 28	Sprostitev ali igro, ki pa ima v ozadju veliko koristnega.	Sprostitev	Način uporabe pravljič
A 29	Ja, za umirjanje pred spanjem.	Pred spanjem	Čas, namenjen branju
A 30	Uvajanje rutine	Uvajanje rutine	Vloga pravljič
A 31	Večji besedni zaklad	Razvoj besednega zaklada	Vloga pravljič
A 32	Za večjo domišljijo.	Razvoj domišljije	Vloga pravljič
A 33	Knjige, kjer so prisotne živali.	Živalski motivi	Kriterij za izbor pravljič

A 34	Zaenkrat največkrat izbere tipanke.	Tipanke	Pravljice
A 35	Zvočne knjige z zvoki avtomobila, motorja in traktorja	Zvočne knjige	Pravljice
A 36	Knjige z živalmi	Živalski motivi	Kriterij za izbor pravlјice
A 37	Ja, včasih jih raje poslušajo.	Poslušanje	Način predavanja pravlјic
A 38	Včasih komaj čakajo, da bo konec pravlјice.	Nezainteresiranost	Kriterij za izbor pravlјice
A 39	Več jih je najljubših, ampak v posameznem obdobju.	Odvisno od obdobja	Kriterij za izbor pravlјice
A 40	Ko se otrokov realni svet sreča s knjižnim in se prekrivata v določenih segmentih, otrok sega po besedilih zaradi podoživljanja situacije, tolažbe, ugodja ob občutkih, ki ga ob branju prevevajo.	Tolažba	Čas, namenjen branju
A 41	Izbirata si jih sama.	Samostojno izbiranje	Kriterij za izbor pravlјice
A 42	Včasih mu tudi Eva prebere kakšne svoje, kakšen <i>Maček Muri</i> – tisto, kar vidi pri njej in ga navduši.	Prevzemanje knjig od bratov ali sester	Kriterij za izbor pravlјice
A 43	Naši otroci si isto tako sami izbirajo knjige.	Samostojno izbiranje	Kriterij za izbor pravlјice
A 44	Sploh v knjižnici si radi sami poiščejo.	Samostojno izbiranje	Kriterij za izbor pravlјice
A 45	Najmlajši ima rad knjige z rimami.	Rime	Kriterij za izbor pravlјice
A 46	Pravljice, ki se ponavljajo.	Ponavljanje	Kriterij za izbor pravlјice

A 47	Pa tudi te bolj fantovske teme, ki so nam blizu – traktorji, kmetije.	Fantovske teme	Kriterij za izbor pravlјice
A 48	Naši si tudi sami izbirajo.	Samostojno izbiranje	Kriterij za izbor pravlјice
A 49	Recimo tiste cele zbirke od Nodija, ki so včasih bile dodane k časopisu.	Zbirke knjig	Pravlјice
A 50	Nosita pa tudi iz vrtca, tam imajo tudi bralno značko, tako da čez leto tiste knjige beremo (5 do 6 knjig in dve pesmici).	Bralna značka	Kriterij za izbor pravlјice
A 51	Tisto, kar imajo izbrano, preberemo, drugače pa čisto po občutku.	Po občutku	Kriterij za izbor pravlјice
A 52	Berem knjige o živalih.	Živalski motivi	Kriterij za izbor pravlјice
A 53	ali si sama izmišljujem besedilo ob raznih sličicah.	Domišljjska pravlјica	Pravlјica
A 54	Trenutno še ne beremo daljših pravlјic.	Kratke zgodbe	Kriterij za izbor pravlјice
A 55	ampak se s pomočjo knjig učimo glasov in imena predmetov, stvari, živali, barv itd.	Učenje	Vloga pravlјic
A 56	Klasične pravlјice	Klasične pravlјice	Pravlјice
A 57	Moderne pravlјice	Sodobne pravlјice	Pravlјice
A 58	Grške basni	Grške basni	Pravlјice
A 59	Ne spomnim se točno naslova, ampak medved je glavni junak. Dve knjigi sta. V eni je medved učitelj, v drugi pa zdravnik. Tako s tem spoznajo poklice in izgubijo strah pred njimi.	Učenje	Način uporabe pravlјice
A 60	Poznam pa tudi knjige, kjer so glavni junaki otroci s posebnimi potrebami in se na ta način predstavi drugačnost.	Spoznavanje različnosti	Način uporabe pravlјice

A 61	In tako se prav na tisti otroški način s tem seznanijo, spoznajo drugačnost.	Spoznavanje različnosti	Način uporabe pravlјice
A 62	Jaz sem npr. ekstra izbirala knjige, ko smo se odvajali od dude, navajali na kahlico, prihod novega člana ipd.	Za lažjo razlago ob doseganju novih mejnikov	Način uporabe pravlјice
A 63	Mi je pa bilo zelo zanimivo, da si je Urban prinesel knjigo iz vrtca, ki je bila v bistvu namenjana za disleksike, in on je to knjigo oboževal.	Knjiga za otroke, ki imajo disleksijo	Način uporabe pravlјice
A 64	Jaz sem potem s tem tudi urila njegov spomin in mu namenoma brala kakšne napačne besede in me je potem sam opomnil, da ne mama, to si pa narobe prebrala.	Urjenje spomina	Vloga pravlјic
A 65	Jaz sem včasih izbrala kakšno vsebinsko zanimivo ali pa smešno, zabavno.	Zabavna vsebina	Kriterij za izbor pravlјice
A 66	Ali pa npr. tudi kaj iz našega otroštva, kar smo mi brali.	Klasične pravlјice	Pravlјice
A 67	Zdaj mi že sami prinesejo knjigo, ki jo želijo prebrati.	Samostojno izbiranje	Kriterij za izbor pravlјice
A 68	Velikokrat pa od Anje Štefan ...	Slovenski pisatelji/pisateljice	Kriterij za izbor pravlјice
A 69	Knjige o lepem vedenju	Učenje	Način uporabe pravlјice
A 70	O dobrosrčnosti	Vrednote v pravlјicah	Pravlјice
A 71	Knjige z žalostnim koncem	Na določeno temo	Način uporabe pravlјice
A 72	Kar oboje je povezano.	Pomembna vsebina in ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice

A 73	Bi tudi rekla, da kar oboje.	Vsebina in ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 74	da je pravlјica prijazna, poučna, prav tako tudi ilustracije, da ne vsebujejo nasilja.	Poučnost	Kriterij za izbor pravlјice
A 75	Pa tudi od otroka je odvisno, kaj ima rajši – sliko ali zgodbo.	Odvisno od otroka	Kriterij za izbor pravlјice
A 76	Verjetno pa je v tisti prvi fazi vseeno slika bolj pomembna.	V zgodnji fazi pomembnejša ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 77	Predvsem barve so pomembne.	V zgodnji fazi pomembnejša ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 78	Mojega Urbana pritegnejo slike.	V zgodnji fazi pomembnejša ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 79	Pri nas tudi zaenkrat bolj ilustracija.	Ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 80	je pa meni osebno pomembna tudi cena.	Cena	Kriterij za izbor pravlјice
A 81	Glede vsebine pa gledam, da so stare zgodbe, ki se jih sama spomnim, Grimmove, Andersenove pravlјice idr.	Klasične pravlјice	Kriterij za izbor pravlјice
A 82	Vsebina je osnova.	Vsebina	Kriterij za izbor pravlјice
A 83	Ilustracije so samo dopolnitev.	Ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 84	Tudi takšne tipne, da lahko potipajo.	Otip	Kriterij za izbor pravlјice
A 85	tudi Eva vem, da je izbirala po slikah.	V zgodnji fazi pomembnejša ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 86	potem ko je bila starejša, pa po vsebini.	Vsebina	Kriterij za izbor pravlјice

A 87	Ampak slike so res tisti prvi vtis.	Prvi videz je pomemben	Kriterij za izbor pravlјice
A 88	Tako je, platnice predvsem.	Prvi videz je pomemben	Kriterij za izbor pravlјice
A 89	Je skoraj res, da mene bolj pritegne ilustracija, kakor sama vsebina.	Ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 90	ker otroci radi gledajo slikice, da si potem lažje predstavljajo samo vsebino pravlјice.	Ilustracija	Kriterij za izbor pravlјice
A 91	Otroštvo in pravlјice povezujem s prijetnimi dogodki.	Lepi spomini	Otroštvo in pravlјice
A 92	V spominu imam, da mi je mama veliko brala.	Mama	Otroštvo in pravlјice
A 93	Najbolj mi je pa ostala v spominu knjiga <i>Piki</i> , katero sem kupila tudi sedaj svoji hčeri.	Prenašanje knjig na svoje otroke	Otroštvo in pravlјice
A 94	Spomnim se, da sem rada brala, ampak šele v kasnejših razredih, ko sem se zavedala, da moram izpopolnit svoje znanje slovenskega jezika, ker slovenščina ni moj prvi oz. materni jezik.	Branje kot učenje	Vloga pravlјic
A 95	V družini pa ni bilo navade, da bi mi starša brala.	Doma ni bilo navade, da bi brali	Otroštvo in pravlјice
A 96	Doma nismo imeli knjig, razen kakšnih kuharskih revij.	Doma niso imeli knjig	Otroštvo in pravlјice
A 97	Knjiga je bila vredno darilo.	Cenjenje knjig	Otroštvo in pravlјice
A 98	Sama sem v otroštvu samostojno posegala po slikanicah in od listanja ter	Samostojno učenje	Otroštvo in pravlјice

	gledanja napredovala do večkratnega branja iste knjige.		
A 99	Če se spominjam nazaj svojega otroštva in branja, takšnih knjig ni bilo – recimo za disleksike, pa da so notri otroci s posebnimi potrebami.	Knjige za otroke, ki imajo disleksijo	Pravljice danes
A 100	Dobro, bilo je kaj takega, da se bojiš in potem tisti strah premagaš, drugega se pa ne spomnim.	Tematske knjige	Pravljice nekoč in danes
A 101	Izbire je bilo veliko manj.	Manj izbire	Pravljice nekoč
A 102	Tudi nisi imel toliko možnosti priti do knjig.	Slabša dostopnost	Pravljice nekoč
A 103	Takrat še niti ni bilo potujoče knjižnice, kakor npr. zdaj, ko se vozi tudi po vaseh.	Slabša dostopnost	Pravljice nekoč
A 104	Pa tudi možnosti prodaje, po trgovinah, šolah, vrtcih so te prodaje redne.	Večja dostopnost	Pravljice danes
A 105	In sama na vsake tri mesece kaj novega dokupim (kakšne kakovostne, prav originalne npr. <i>Janko in Metka</i>).	Knjige kupujemo	Pravljice danes
A 106	Da se priti na poceni način tudi do knjig, sicer kvaliteta ni toliko dobra, ampak učinek je.	Večja dostopnost	Pravljice danes
A 107	Zdaj, če bolj razmislim, so bile včasih res bolj tiste klasične pravljice, zdaj pa če kupiš pravljico, je vse sodobno.	Bolj sodobno	Pravljice nekoč in danes
A 108	Meni so npr. bolj v spominu Grimmove, Andersenove in te rada berem tudi svojim otrokom.	Klasične pravljice	Otroštvo in pravljice
A 109	Zdaj te sodobne pa včasih dobim občutek, da to sploh ni podobno pravljici.	Nenavadna vsebina	Pravljice danes

A 110	Tudi meni so najbolj v spominu te najbolj poznane <i>Rdeča Kapica, Volk in 7 kozličkov, Pepelka</i> itd.	Klasične pravljice	Otroštvo in pravljice
A 111	Zapomnila sem si, da so se godile nekoč in da se vse srečno končajo.	Srečen konec	Otroštvo in pravljice
A 112	Se pridružujem Nataši, tudi meni osebno ni všeč, da so te klasične pravljice s prirejeno vsebino in so malo drugačne in potem si na koncu čisto zmeden, ker ne veš, kaj je original.	Preveč različnih zgodb na eno pravljico	Pravljice danes
A 113	Jaz sem v otroštvu živel v bližini mesta in sem veliko hodila v knjižnico in vem, da mi je tudi mami iz knjižnice nosila.	Večja dostopnost	Pravljice danes
A 114	Ampak vseeno je bila dostopnost dosti manjša, kot zdaj.	Slabša dostopnost	Pravljice nekoč
A 115	Jaz se npr. ne spomnim, da bi kdaj na šoli prodajali knjige.	Slabša dostopnost	Pravljice nekoč
A 116	Tudi glede cenovnega vidika se strinjam z Natašo, da so knjige res dostopne, evro, dva evra.	Cenovna dostopnost	Pravljice danes
A 117	Tako da, če je le želja, so knjige zelo dostopne.	Večja dostopnost	Pravljice danes
A 118	Tudi v vrtcih mi je všeč, da tudi čisto majhne, dvoletnike, seznanjajo s knjigami, potujočo knjižnico, bralno značko.	Spodbujanje branja knjig že v zgodnjem obdobju otroštva	Pravljice danes
A 119	Zdaj recimo naša dva, ki sta v Murski Soboti v vrtcu, oni prav hodijo 2–3x na leto v knjižnico, na kakšno pripovedovanje pravljic, ker imajo možnost.	Bralne urice	Pravljice danes

A 120	Ja, zdaj si me spomnila, v našem vrtcu v Kuzmi so pa imeli bralne urice in nato ustvarjanje po neki pravljici.	Bralne urice	Pravljice danes
A 121	Tako da se mi zdi, da se vsi trudimo, da to otrokom približamo.	Spodbujanje branja knjig že v zgodnjem obdobju otroštva	Pravljice danes
A 122	Ker koliko se spominjam svojega otroštva, meni mama ni veliko brala, kolikor je pač bilo meni v interesu.	Nismo brali knjig	Otroštvo in pravljice
A 123	Ja, včasih so bili preveč obremenjeni z delom.	Preobremenjenost z delom	Otroštvo in pravljice
A 124	Mislim, da ja.	Razlikujejo se	Pravljice nekoč in danes
A 125	Rada posežem po knjigah, katere je brala moja mama meni.	Prenašanje knjig na svoje otroke	Otroštvo in pravljice
A 126	Tudi jaz marsikatero svojo knjigo iz otroštva sedaj prebiram hčerki, najraje ima zbirko <i>Marinka in Heidi</i> .	Prenašanje knjig na svoje otroke	Otroštvo in pravljice
A 127	Dandanes je nabor knjig večji, a težavo vidim v komercializaciji knjig.	Komercializacija knjig	Pravljice danes
A 128	Težave so posledično tudi v slovničnih napakah, plastičnih ilustracijah itd.	Slovnične napake	Pravljice danes
A 129	Se strinjam, marsikatero današnje knjige sploh nimajo podobe s tisto pravo pravljico.	Slabša kvaliteta	Pravljice danes
A 130	Določene so res drugačne.	Drugačne	Pravljice danes
A 131	Danes so tudi bolj dostopne nam.	Večja dostopnost	Pravljice danes
A 132	Včasih starši niti niso imeli preveč časa za prebiranje pravljic nam.	Starši niso imeli časa	Otroštvo in pravljice
A 133	Res, da so bolj dostopne.	Večja dostopnost	Pravljice danes

A 134	ampak to ni več to, čez naše pravljice jih ni.	Slabša kvaliteta	Pravljice danes
A 135	Razlikujejo se vsekakor.	Razlikujejo se	Pravljice nekoč in danes
A 136	Na žalost ne poznam sodobnejših zgodbic.	Ne poznam	Pravljice danes
A 137	poznam le te, katere smo v šoli brali in ki sem jih mogoče v času šolanja prebrala.	Knjige iz šole	Pravljice danes
A 138	Vrednote o solidarnosti, hvaležnosti.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
A 139	Pomoč drugemu (prijaznost), ljubezen, prijateljstvo, pravičnost.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
A 140	Dobrodelnost, medsebojna pomoč in podpora, pomembna vloga družine, dobro zmaga nad zlim.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
A 141	Mene morda najbolj navdihne hvaležnost in spoštovanje.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
A 142	Take, ki naučijo nekaj koristnega, kar je prav, prijaznost, spoštovanje, olike.	Poučnost	Kriterij za izbor pravljice
A 143	Zaupanje, pozitivizem, sreča, hvaležnost.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
A 144	Medsebojna pomoč, solidarnost pa v tej smeri bolj.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
A 145	Da, vsekakor.	Vzgajajo	Vloga pravljič
A 146	Ja.	Vzgajajo	Vloga pravljič

A 147	To je osnovni namen otroških slikanic.	Vzgajajo	Vloga pravljič
A 148	To se mi zdi en način sprostitve, umiritve pred spanjem npr., to imamo zdaj že nekaj letno prakso.	Pred spanjem	Čas, namenjen branju
A 149	Vzgaja pa tudi, predvsem kadar želiš kaj specifičnega predstaviti, izbereš takšno knjigo ali s kakšnimi primeri iz knjig. In potem podzavestno prenesejo na svoja dejanja.	Vzgajajo	Vloga pravljič
A 150	Včasih se zgodi, da prav prosijo, da jim razložiš kakšno stvar.	Pojasnijo stvar	Način uporabe pravljič
A 151	Kot praviš, jaz sem na tak način Evi razložila, ko sem bila noseča z Urbanom, kaj to pomeni.	Pojasnijo stvar	Način uporabe pravljič
A 152	Tako da ja, vzgajajo zagotovo.	Vzgajajo	Vloga pravljič
A 153	Ja, tudi skozi zgodbe se otroci marsikaj naučijo, tudi prepoznajo če v pravljič nekaj ni bilo prav	Vzgajajo	Vloga pravljič
A 154	Zaenkrat še ne.	Ne razmišlja	Pomen vsebine
A 155	Ne, še nisem	Ne razmišlja	Pomen vsebine
A 156	Jaz pa vedno.	Razmišljanje o vsebini	Pomen vsebine
A 157	Tudi jaz in to velikokrat.	Razmišljanje o vsebini	Pomen vsebine
A 158	Enkrat smo celo prekinili z branjem, ker jim pravljič ni bila všeč.	Upoštevanje otrokovih želja	Kriterij za izbor pravljič
A 159	Odvisno.	Odvisno	Pomen vsebine
A 160	Občutljivi otroci se na kakšno temo o smrti, nasilju malo zadržano odzovejo.	Otroci so na določene teme občutljivi	Pomen vsebine

A 161	Moja najstarejša je zelo občutljiva in ne mara takšnih vsebin, sploh zaradi enega nedavnega dogodka.	Otroci so na določene teme občutljivi	Pomen vsebine
A 162	Če se gre o kakšnem nasilju, pravi npr., ta je pa poreden, ker to počne, ali pa to se ne sme, ko je kakšno dogajanje, ki je nedopustno. Takoj pove, da to ne sme delati.	Otrok interpretira prebrano zgodbo	Pomen vsebine
A 163	Se strinjam, občutljivi otroci povežejo s kakšnimi izkušnjami, tudi pri nas je bila ena takšna situacija z atijem in zato pazimo pri izbiri teme.	Otroci so na določene teme občutljivi	Pomen vsebine
A 164	Eva, ker je starejša, je že sploh pozorna na nasilje in takšna podobna dejanja.	Otrok interpretira prebrano zgodbo	Pomen vsebine
A 165	Vendar se o vseh dejanjih pogovarjava in razložim sproti.	Pogovor	Način uporabe pravlјice
A 166	Dobro, zdaj pri teh otroških knjigah je tako, da je vse razloženo in je zgodba do konca pripeljana, ne pustijo zaprti konec.	Pojasnijo stvar	Način uporabe pravlјice
A 167	Včasih sploh ne rabiš nič dodajati, ker je vse razloženo.	Pojasnijo stvar	Način uporabe pravlјice
A 168	Zdaj mi npr. niti takšnih tem, kot so smrt in podobno, ne skrivamo pred otroki.	Razlaga	Pomen vsebine
A 169	Tudi moj drugi otrok je precej občutljivi, kot si ti rekla Marjetka za Lucijo, zelo ga prizadene vse, zato mu potem poskušiš razložiti.	Razlaga	Pomen vsebine
A 170	Ja, ker so hkrati tudi radovedni.	Razlaga	Način uporabe pravlјice
A 171	Res je, slabše je, če jim zamolčiš takšne stvari. Rajši razložiš na primeren način.	Razlaga	Način uporabe pravlјice

A 172	No, in ravno knjige so lahko primerne.	Razlaga	Način uporabe pravljljice
A 173	Seveda.	Prepoznana knjiga	Juri Muri v Afriki
A 174	Ga še nismo brali skupaj z otrokom, se pa spomnim, kako ga je nam učiteljica brala in smo morali slikico narisati.	Obravnava v šoli	Juri Muri v Afriki
A 175	Smo ja, mislim, da lansko leto enkrat.	Prepoznana knjiga	Juri Muri v Afriki
A 176	Ravno ta odlomek je imel Rafael v 1. razredu.	Obravnava v šoli	Juri Muri v Afriki
A 177	Poznam, ker je Samanta letos v 1. razredu imela pri slovenščini za poslušanje to pesem.	Obravnava v šoli	Juri Muri v Afriki
A 178	Mi pa je še nismo prebrali in je niti ne poznam.	Neprepoznana knjiga	Juri Muri v Afriki
A 179	Jurij je verjetno doživljal stisko, ampak sama ta zgodba se meni zdi super.	Dobra zgodba	Ocena zgodbe
A 180	Ene besede so mogoče že malo zastarele in ti današnji otroci ne razumejo najbolje.	Zastarela	Ocena zgodbe
A 181	Zgodbica je zanimiva.	Zanimiva	Ocena zgodbe
A 182	Meni se zdi skozi oči svojega poklica diskriminatoren.	Diskriminacija	Ocena zgodbe
A 183	Skozi oči odrasle osebe mi deluje neprijazno, rasistično.	Diskriminacija	Ocena zgodbe
A 184	Čistost, umivanje, podpora skupnosti, da ostane čist.	Vrednote higiene	Sporočila zgodbe
A 185	Ja, mogoče tisto, da se tam ni treba umivati.	Diskriminacija	Ocena zgodbe
A 186	Ja, napačne predstave, da zato, ker so oni črni, se njim ni treba umivati.	Diskriminacija	Ocena zgodbe

A 187	Jaz sem enkrat svojega otroka vprašala, kaj ti misliš, da so oni umazani ali zakaj so črni. Pa mi je hčerka takoj rekla, ne mama, takšno kožo imajo.	Razlaga	Način uporabe pravljič
A 188	Ja, to se mi zdi tudi dobro izhodišče, da pojasnimo vrednote sprejemanja drugačnosti.	Iztočnica za pogovor o različnosti	Način uporabe pravljič
A 189	V odlomku sama ne vidim nekih pozitivnih vrednot.	Ne zaznavanje pozitivnih vrednot	Ocena zgodbe
A 190	Vrednote higiene, vrednote civilizacije, dobrega namena.	Vrednote higiene	Sporočilo zgodbe
A 191	Vrednote, ki jih odlomek izraža, se mi zdi prepoznavanje in sprejemanje dejstva, da ima vsaka kultura svoj način življenja.	Raznolika kultura	Sporočilo zgodbe
A 192	To je neko predvidevanje, ki pa je deloma res, ker ni zadosti vode vsepovsod. Ampak to ni razlog, da so zamorci, ker vseeno niso umazani.	Diskriminacija	Ocena zgodbe
A 193	Kot neke vrste predsodki o teh ljudeh.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
A 194	Ne sodi drugih zaradi drugačnosti.	Iztočnica za pogovor o različnosti	Pomen vsebine
A 195	Vse, kar je tuje, je slabo.	Tujost	Prisotnost nestrpnosti
A 196	Da so temnopolti umazani.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
A 197	Revščina, povezana z nečistočo in nehigieno, tega stavka ne bi želela, da moj otrok ponotranji.	Diskriminacija	Sporočilo zgodbe

A 198	Da se je potrebno umivati, kjerkoli so že.	Vrednote higiene	Sporočilo zgodbe
A 199	Na pravilen način bi se lahko naučili, da je higiena pomembna, spet z druge strani pa, da se na južni strani zemlje ljudje ne umivajo.	Odvisno od interpretacije	Pomen vsebine
A 200	Če starš otroku pravilno razloži Jurijevo napačno razmišljanje, odlomek ne izraža rasne diskriminacije.	Odvisno od interpretacije	Prisotnost nestrpnosti
A 201	Kot sem že rekla, ob ustrezni razlagi ne.	Odvisno od interpretacije	Prisotnost nestrpnosti
A 202	Saj pa na koncu zamorci Jurija umijejo in s tem negirajo morebitne predsodke o ne umivanju.	Odvisno od interpretacije	Prisotnost nestrpnosti
A 203	To morda, kako črnci živijo, ampak tukaj smo potem starši, da otrokom predstavimo to drugačnost.	Iztočnica za pogovor o različnosti	Način uporabe pravlje
A 204	Zdaj verjetno otrok, ki ne bi vedel nič o črncih in ni še bil v stiku z njimi, bi lahko mislil, da je to res.	Odvisno od interpretacije	Pomen vsebine
A 205	Se spomnim, ko smo bili na dopustu v Dubaju in je en črncelj mojemu otroku dal roko, je bila reakcija moje hčerke, da si je avtomatsko obrisala roko. Bila sem presenečena in potem sem ji razložila. In če ne bi pojasnila, verjetno nekateri starši ne bi, bi že lahko bil predsodek.	Iztočnica za pogovor o različnosti	Pomen vsebine
A 206	Meni se zdi prav, da so radovedni, ker tako zvejo prave informacije, drugače res lahko pride do predsodkov.	Razlaga	Prisotnost nestrpnosti
A 207	Meni se zdi, da na ta način oblikujemo predsodke.	Razvijanje predsodkov	Prisotnost nestrpnosti

A 208	Ne vem se odločiti.	Odvisno od interpretacije	Prisotnost nestrpnosti
A 209	Pri nas nismo ravno navajeni temnopoltih (smo pa imeli priložnost spoznati malo temnopoltega moškega, ki so se ga otroci malo bali, je pa govoril samo angleško in ga niso razumeli).	Pomanjkanje stika z različnostjo	Pomen vsebine
A 210	Poznam iz šolskega učbenika.	Iz šole	Pesmica Cigani gredo
A 211	Nikoli je otroku ne bi prebrala, da ne bi ponotranjil slabe prispodobe o svoji etični pripadnosti.	Preveč stereotipna	Prisotnost nestrpnosti
A 212	Ne poznam, tako malo bežno se je spomnim.	Ne poznam	Pesmica Cigani gredo
A 213	Nisem je še nikjer zasledila, da bi jo prebrala.	Ne poznam	Pesmica Cigani gredo
A 214	Je ne poznam in je nisem brala svoji hčeri.	Ne poznam	Pesmica Cigani gredo
A 215	Ne poznam in je nisem prebrala otroku.	Ne poznam	Pesmica Cigani gredo
A 216	Nekateri nimajo takšnih izkušenj, tisti, ki pa imajo, jih po mojem prinesejo od doma, tisto, kar doma slišijo.	Prenašajo z zgledom	Starši in predsodki
A 217	Ja, na žalost starši nehote rečemo, če ne boš priden, bodo prišli cigani pa te bodo odnesli.	Starši določene fraze nevede vsakodnevno uporabljajo	Starši in predsodki
A 218	Res je.	Starši določene fraze nevede vsakodnevno uporabljajo	Starši in predsodki
A 219	Jaz jih sicer ne vzgajam proti Romom, ker vem, da živimo v takšnem okolju, kjer pač sobivamo skupaj.	Vzgoja k strpnosti	Starši in predsodki

A 220	Ta pesem prav izraža tisto, kar so starši včasih otrokom govorili.	V preteklosti tako govorili	Starši in predsodki
A 221	Res pa je, da so v preteklosti bili malce drugačni, kot zdaj.	Vrednote preteklega časa	Romi v preteklosti
A 222	Takrat so dobesedno prišli k hiši in potrkali.	Vrednote preteklega časa	Romi v preteklosti
A 223	Ja, z veliko culo.	Vrednote preteklega časa	Romi v preteklosti
A 224	Ja, zdaj pa pač otroci te izkušnje nimajo, ampak spet odnesejo od staršev vse, kar slišijo.	Prenašajo z zgledom	Starši in predsodki
A 225	Ne bi rekla, da so ravno vrednote.	Ne izraža vrednot	Ocena pesmice
A 226	To že, da se je potrebno umivati pa da se je potrebno ciganov bati.	Vzbuja strah pred Romi	Ocena pesmice
A 227	Nobenih pozitivnih ne zaznam glede na uporabo negativne podobe etične skupnosti, živče pri nas.	Ne izraža pozitivnih vrednot	Ocena pesmice
A 228	Jih ne zaznam.	Ne izraža vrednot	Sporočilo pesmi
A 229	Tudi sama ne vidim nič pozitivnih vrednot.	Ne izraža pozitivnih vrednot	Ocena pesmice
A 230	V našem okolju je sprejemanje Romov dandanes ustrezno.	Naše okolje sprejema Rome	Starši in predsodki
A 231	Pesem pa izraža vrednote preteklega časa, ko tudi svarilo pred ne umivanjem povezuje z negativnimi posledičnimi ravnanji Romov.	Vrednote preteklega časa	Romi v preteklosti
A 232	Tukaj bi se strinjala s Polono.	Vrednote preteklega časa	Romi v preteklosti
A 233	Kvečjemu strah do ciganov/Romov in razvijanje predsodkov do njih.	Vzbuja strah pred Romi in razvija predsodke do njih	Ocena pesmice

A 234	Res je, ponotranjijo strah pred Romi, ki jih spremlja na ne zavedajoč se način celo življenje.	Vzbuja strah pred Romi	Ocena pesmice
A 235	S temi stereotipi se razvijejo prvi predsodki.	Razvijanje predsodkov	Prisotnost nestrpnosti
A 236	Jaz pa pravim, da ob ustrezni razlagi z določeno starostjo razumejo in ločijo ljudsko besedilo in sporočilo.	Razlaga	Prisotnost nestrpnosti
A 237	V glavnem, da se je potrebno umivati.	Vrednote higiene	Sporočilo zgodbe
A 238	Da.	Predsodki	Prisotnost nestrpnosti
A 239	Ja, bi rekla, da ja.	Predsodki	Prisotnost nestrpnosti
A_240	Da.	Predsodki	Prisotnost nestrpnosti
A_241	Da, vsekakor.	Predsodki	Prisotnost nestrpnosti

Tabela 8: Vsebinsko kodiranje, fokusna skupina 2.

Št. oznake	Izjava	Pripisan pojem	Nadkategorija
B 1	Sama sicer ne berem veliko, ampak ja, če bolje razmislim, je pomembno.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
B 2	Da, vsekakor.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
B 3	Da.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
B 4	Zelo pomembno za otrokov razvoj.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
B 5	Tudi meni se zdi zelo pomembno.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič
B 6	Vsekakor, zelo pomembno.	Pomembno za otrokov razvoj	Vloga pravljič

B 7	Meni osebno se branje zdi za otroka super.	Dobra izkušnja	Vloga pravljič
B 8	zaradi tega, ker prvič razvija domišljijo.	Razvoj domišljije	Vloga pravljič
B 9	drugič pa seveda se kasneje lahko pravilno besedno izraža.	Razvoj besednega zaklada	Vloga pravljič
B 10	Otrok skozi prebrano vsebino doživlja sebe.	Vživljanje v like	Vloga pravljič
B 11	prav tako pa se še dodatno utrjuje vez med otrokom in staršem.	Povezovalna vez	Vloga pravljič
B 12	Seveda je lepo, da beremo malo bolj doživeto, kajti s tem otroku spodbudimo zanimanje za knjige.	Ton glasu	Način predavanja pravljič
B 13	Bi se strinjala s teboj, Ana, da branje na nek način povezuje otroka in starše.	Povezovalna vez	Vloga pravljič
B 14	Hkrati pa bogati otrokov besedni zaklad, domišljijo, razvijajo se govorne in bralne sposobnosti.	Razvoj besednega zaklada in domišljije	Vloga pravljič
B 15	Otrok lahko pride do spoznanja, da obstaja nekje nek drugi svet, kjer je vse mogoče.	Razvoj domišljije	Vloga pravljič
B 16	Kot je že Špela omenila, otrok krepi svoj besedni zaklad.	Razvoj besednega zaklada	Vloga pravljič
B 17	Ja, ker se razvija oz. širi otrokov besedni zaklad.	Razvoj besednega zaklada	Vloga pravljič
B 18	in tudi sama koncentracija, ki jo pri pravljič otrok pridobiva.	Krepitev koncentracije	Vloga pravljič
B 19	Branje pravljič je na nek način učenje, učenje besed, urjenje	Učenje	Način uporabe pravljič

	spomina, ko obnavljamo prebrano.		
B 20	prav tako pa je to lahko čas, ko se posebej družimo.	Povezovalna vez	Vloga pravljič
B 21	Pomembno je predvsem za sam razvoj čustev in za razvoj govornih in bralnih sposobnosti.	Razvoj čustev in govornih ter bralnih sposobnosti	Vloga pravljič
B 22	Da, ker je moj otrok navdušen nad avti, traktorji pa tudi živalmi in naravo, zato po navadi tudi bereva bolj ali manj pravljič, v katerih nastopajo živali in avtomobilčki.	Motiv živali ali prevoznih sredstev	Kriterij za izbor pravljič
B 23	Moja hči obožuje knjige in branje pravljič, ima seveda več pravljič, ki so ji najljubše.	Otrok obožuje knjige	Pravljič
B 24	Bolj kratke pravljič, nima veliko koncentracije.	Kratke zgodbe	Kriterij za izbor pravljič
B 25	Pri nas so pa aktualne že malo daljše pravljič o princeskah, kot so Pepelka, Trnuljčica, Lepotica in zver itd.	Lik princesk	Kriterij za izbor pravljič
B 26	Te klasične predvsem.	Klasične pravljič	Pravljič
B 27	Ne morem trditi, da ima kakšno posebej izbrano, so pa zagotovo to knjige, kjer nastopajo živali in prevozna sredstva, posebej traktorji.	Motiv živali ali prevoznih sredstev	Kriterij za izbor pravljič
B 28	Hčerka je stara šele leto in pol, zato so v večino to še kartonke z raznimi fotografijami o živalih.	Knjige za najmlajše – kartonke	Pravljič

B 29	Moj otrok je še mlajši, star je pol leta in od njegovega tretjega mesca naprej vsak dan, preden gre spat, bereva knjige.	Spodbujanje branja knjig že v zgodnjem obdobju otroštvu	Pravljice danes
B 30	Ker je še tako majhen, nima še svoje najljubše knjige, vendar pa bi pri tem rada izpostavila njegovo zbranost (preberem lahko celo pravljico in me posluša brez problema).	Krepitev koncentracije	Vloga pravljič
B 31	Najraje berem pravljice slovenskih pisateljev, predvsem Anje Štefan, Kajetan Kovič, Ela Peroci, Svetlana Makarovič, Lila Prap itd.	Slovenski pisatelji/pisateljice	Kriterij za izbor pravljič
B 32	Kot sem že prej omenila, to so predvsem pravljice iz mojega otroštva.	Klasične pravljice	Kriterij za izbor pravljič
B 33	Grimmove pravljice, basni, bajke in pripovedke.	Klasične pravljice	Kriterij za izbor pravljič
B 34	Jaz ji najraje berem pravljice, kot so princeske.	Lik princesk	Kriterij za izbor pravljič
B 35	in pa seveda stare pravljice še iz mojega otroštva.	Klasične pravljice	Otroštvo in pravljič
B 36	Jaz najraje izbiram pravljice, za katere vem, da mu bodo všeč.	Po otrokovem okusu	Kriterij za izbor pravljič
B 37	Predvsem gledam, da so to pravljice s sporočilom, saj menim, da se otrok iz tega veliko nauči.	Poučnost	Kriterij za izbor pravljič

B 38	Ne posiljujem s knjigami, če sama izrazi željo po neki knjigi, ji preberem, drugače ne.	Samostojna izbira otroka	Kriterij za izbor pravljič
B 39	Kratke pripovedke, basni.	Kratke zgodbe	Kriterij za izbor pravljič
B 40	Na podlage vsebine, ilustracij in oznaki Zlata hruška ali drugih nagradah.	Skupek več dejavnikov	Kriterij za izbor pravljič
B 41	Ilustracije.	Ilustracija	Kriterij za izbor pravljič
B 42	Vsekakor ilustracija.	Ilustracija	Kriterij za izbor pravljič
B 43	Tudi ilustracije, važne so princeske.	Ilustracija	Kriterij za izbor pravljič
B 44	Na prvi pogled me pritegnejo ilustracije, ampak še preden gre z menoj na blagajno, jo na hitro odprem, da vidim, o čem se gre.	Vsebina in ilustracija	Kriterij za izbor pravljič
B 45	Seveda pa smo ogromno knjig tudi dobili podarjenih, na katere nisem imela vpliva.	Podarjene knjige	Kriterij za izbor pravljič
B 46	Odločim se glede na vsebino, ker jo bolj zanima, kaj piše, kot pa ilustracije.	Vsebina	Kriterij za izbor pravljič
B 47	Pomembno mi je oboje.	Vsebina in ilustracija	Kriterij za izbor pravljič
B 48	Slaba zgodba z dobro ilustracijo pomaga predvsem meni, da otrok bolj dolgo ostane zbran.	Krepitev koncentracije	Vloga pravljič
B 49	Mojemu fantku pa so trenutno itak bolj pomembne slike.	Ilustracija	Kriterij za izbor pravljič

B 50	Hm, iz svojega otroštva se spomnim klasičnih zgodb, kot so <i>Rdeča Kapica</i> , <i>Sneguljčica</i> , <i>Trije pujski</i> , <i>Ostržek</i> , <i>Medvedek Pu</i> .	Klasične pravljice	Otroštvo in pravljice
B 51	Predvsem liki so mi ostali v spominu, dobri in slabi.	Dobro in zlo	Otroštvo in pravljice
B 52	Tudi jaz sem si zapomnila te stare zgodbe, kot so <i>Rdeča Kapica</i> , <i>Volk in sedem kozličkov</i> , <i>Muca Copatarica</i> , <i>Mojca Pokrajculja</i> itd.	Klasične pravljice	Otroštvo in pravljice
B 53	Vendar meni jih je pripovedovala babica.	Babica	Otroštvo in pravljice
B 54	Meni pa knjig ni brala ne mama niti babica, zato morda tudi sama nisem posegala po njih.	Nismo brali knjig	Otroštvo in pravljice
B 55	Uf, za mene so to sami lepi spomini.	Lepi spomini	Otroštvo in pravljice
B 56	Z mojo mamico sva to imeli prav ritual, skorajda ni bilo dneva, da mi ne bi brala. V spominu imam prav njen nežen glas ob branju pravlji.	Mama	Otroštvo in pravljice
B 57	Enako, kot počnem jaz svojemu otroku, je mama meni počela, brala pravljice za lahko noč.	Mama	Otroštvo in pravljice
B 58	Tudi meni je mama vsak večer brala pravljico za lahko noč, predvsem Grimmove pravljice in pravljice H. C. Andersena.	Mama	Otroštvo in pravljice

B 59	Na zgodbe s svojega otroštva imam zelo lepe spomine. Spomnim se platnic posameznih pravljič in ilustracij, ki sem jih poskušala vedno prerisati in zraven napisati svojo zgodbo.	Lepi spomini	Otroštvo in pravljič
B 60	Niti ne oz. vsaj jaz ne opazim razlik, morda zato, ker iščem kakšne, ki so vseč meni.	Ni razlik	Pravljič nekoč in danes
B 61	Prav tako, kot vse drugo na tem svetu, se tudi pravljič razlikujejo in sledijo trenutnemu toku življenja, zato menim, da se tudi pravljič razlikujejo.	So razlike	Pravljič nekoč in danes
B 62	Ja, definitivno.	So razlike	Pravljič nekoč in danes
B 63	Mogoče zaradi samega dožemanja ali vloge staršev.	Drugačno dožemanje	Pravljič nekoč in danes
B 64	Nekatere, ne pa vse.	So razlike	Pravljič nekoč in danes
B 65	Stare pravljič so sigurno bile boljše in lepše, kot pa sedaj te novejše.	V preteklosti bolj kvalitetne	Pravljič nekoč
B 66	Sedaj so predvsem bolj dostopne.	Večja dostopnost	Pravljič danes
B 67	Dostopne že, ampak te moderne mi niso preveč vseč, mi prisegamo na stare pravljič.	Preveč sodobne	Pravljič danes
B 68	Moralne vrednote o dolžnosti in odgovornosti.	Vrednote v pravljičah	Pravljič

B 69	Prav tako so mi pomembne vrednote o družini, prijateljstvu in zdravju.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
B 70	Ja, vrednote kot so, ljubezen, spoštovanje in prijateljstvo.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
B 71	Pomaganje npr. med živalmi.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
B 72	O medsebojni pomoči, spoštovanju in odgovornosti.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
B 73	Dobro zmaga nad zlobnim.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
B 74	Navdihuje me ljubezen in družina, tega se mi zdi, da je največ v pravljicah.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
B 75	Poštenost, iznajdljivost, družina in prijateljstvo.	Vrednote v pravljicah	Pravljice
B 76	Ja.	Vzgajajo	Vloga pravljič
B 77	Se popolnoma strinjam, preko različnih zgodb otroke posredno vzgajamo.	Posredna vzgaja	Način uporabe pravljič
B 78	Ja, vsak večer pred spanjem beremo, kar se mi zdi dobra navada.	Pred spanjem	Čas, namenjen branju
B 79	Delno mogoče, nekatere zgodbe so zelo poučne.	Poučnost	Vloga pravljič
B 80	Vsekakor, saj je vsaka zgodba napisana z določenim namenom.	Vzgajajo	Vloga pravljič
B 81	Vzela si mi z jezika, se čisto strinjam s teboj, Natalija.	Vzgajajo	Vloga pravljič
B 82	Da, absolutno.	Vzgajajo	Vloga pravljič
B 83	Že pred izbiro literature premišlujem, kako bi se jo sama vsebina dotaknila.	Razmišljanje o vsebini	Pomen vsebine
B 84	Ne.	Ne razmišljam o vsebini	Pomen vsebine

B 85	Tudi jaz ne.	Ne razmišljam o vsebini	Pomen vsebine
B 86	Takoj ob branju (moj otrok seveda vsebin še ne razume, vendar se pa odziva ob branju – predvsem na moj ton glasu).	Ton glasu	Način predajanja pravljič
B 87	Seveda, ko je bila majhna, sem opazila in razmišljala odziv pri nekaterih pravljičah.	Razmišljanje o vsebini	Pomen vsebine
B 88	Vedno, še posebej, ko opazujem njegov odziv na prebrano.	Razmišljanje o vsebini	Pomen vsebine
B 89	Seveda, predvsem takrat, ko se drugi ali tretji dan spomni in me povpraša po liku.	Razmišljanje o vsebini	Pomen vsebine
B 90	Poznam, vendar ga ne beremo.	Prepoznana knjiga, vendar še ni prebrana	Juri Muri v Afriki
B 91	Ne poznam in ga še nisem prebrala.	Neprepoznana knjiga	Juri Muri v Afriki
B 92	Zelo dobro ga poznam, kajti v času karantene smo imeli učenje doma ravno iz te pravljičice.	Obravnava v šoli	Juri Muri v Afriki
B 93	Midva ga še nisva brala.	Še ni prebrana knjiga	Juri Muri v Afriki
B 94	Poznam, vendar mu ga še nisem prebrala.	Prepoznana knjiga, vendar še ni prebrana	Juri Muri v Afriki
B 95	Poznam knjigo, svoji hčeri je še nisem prebrala, smo jo pa obravnavali v vrtcu.	Obravnava v vrtcu	Juri Muri v Afriki
B 96	Tudi jaz poznam knjigo, ker so jo brali v 1. razredu in je Kim imela domačo nalogo na temo Jurija.	Obravnava v šoli	Juri Muri v Afriki

B 97	Ni naredil nekega vtisa na mene.	Ni zanimiva	Ocena zgodbe
B 98	Zgodba je zelo poučna in koristna za otroke, ampak zaradi besednih rim, ki so v pravljici, jo otroci težko razumejo, zato jim je potrebno poenostaviti, da na koncu vedo, za kaj se sploh gre pravljica.	Poučna, vendar težko razumljiva	Ocena zgodbe
B 99	Ta odlomek je pomemben v zgodnji fazi otrokovega razvoja, ker se otrok nauči navade umivanja oz. osebne higiene.	Vrednote higiene	Sporočilo zgodbe
B 100	Po tem odlomku bi jaz otroku pokazala, katera je južna stran zemlje in kdo tam živi.	Spoznavanje zemljepisa	Način uporabe pravljič
B 101	V tem odlomku mi izstopa mir, zaradi katerega se Juri odloči za potovanje v Afriko.	Mir	Sporočilo zgodbe
B 102	Da, izraža žalost in želi si mir.	Žalost in mir	Sporočilo zgodbe
B 103	Samovolja, trma.	Samovolja, trma	Sporočilo zgodbe
B 104	Vrednote higiene.	Vrednote higiene	Sporočilo zgodbe
B 105	Sanje o potovanju o drugačnem življenju.	Neznani svet	Prisotnost nestrpnosti
B 106	Predvsem predsodki do drugačnih.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
B 107	Jaz pa to vidim kot sprejemanje drugačnih.	Sprejemanje različnosti	Sporočilo zgodbe
B 108	Da gre v neznani svet, katerega ne pozna.	Neznani svet	Ocena zgodbe

B 109	Žalosten, kajti pove o ljudeh, ki dejansko nimajo vode in se ne morejo umivati kot mi.	Žalost	Sporočilo zgodbe
B 110	Neznanje o tem, zakaj so tamkajšnji prebivalci črni.	Neznanje	Način uporabe pravljič
B 111	Poniževalno in zaničevalno do zamorcev.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
B 112	Res je, to je žaljenje zamorcev.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
B 113	Predsodek do teh ljudi.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
B 114	O drugačnosti, drugi rasi, drugem načinu življenja.	Vse je tuje	Prisotnost nestrpnosti
B 115	Da si zamorci ne morejo privoščiti brisač.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
B 116	Otroci preko zgodbe spoznajo, kako pomembna je osebna higiena.	Vrednote higiene	Sporočilo zgodbe
B 117	Lahko se naučijo, kako pomembna je za nas voda.	Pomembnost vode	Sporočilo zgodbe
B 118	Da se je potrebno umivati.	Vrednote higiene	Sporočilo zgodbe
B 119	Se strinjam z Dorotejo.	Vrednote higiene	Sporočilo zgodbe
B 120	Če bi otroku prebrala samo ta odlomek in ne cele knjige <i>Juri Muri v Afriki</i> , bi se iz tega naučil, da se ni treba umivati in da so v Afriki črni ljudje, ki se ne umivajo.	Pomembna razlaga ob branju	Starši in predsodki
B 121	Če bi mu razložila po svoje, bi se vsekakor naučil nekaj drugega.	Pomembna razlaga ob branju	Starši in predsodki
B 122	V literarnih delih so velikokrat posredno izraženi predsodki,	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti

	lahko bi rekla, da tudi v tem odlomku do temnopoltih ljudi.		
B 123	Ja.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
B 124	Da.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
B 125	Ja, vsekakor.	Izraženi predsodki	Prisotnost nestrpnosti
B 126	Meni se pa ne zdi, le ustrezno moraš otroku razložiti.	Pomembna razlaga ob branju	Prisotnost nestrpnosti
B 127	Predsodke oblikujemo skozi celo življenje – skozi branje, skozi poglede, poslušanja drugih ljudi.	Predsodke oblikujemo vsakodnevno	Starši in predsodki
B 128	Od vsakega posameznika pa je odvisno, kako bo gledal na svet oz. dojemal drugačne.	Odvisno od posameznika	Starši in predsodki
B 129	Ne, ker če mi sami ne pokažemo teh predsodkov, potem tudi otroci ne morejo izražati, da so temni ljudje drugačni.	Vzgled staršev	Starši in predsodki
B 130	Ne poznam te pesmice, nisem je brala svojim otrokom ali otrokom v vrtcu.	Ne poznam	Pesmica Cigani gredo
B 131	Ne, te pa ne poznam.	Ne poznam	Pesmica Cigani gredo
B 132	Jaz sem jo že slišala, vendar je moj otrok ne pozna.	Ne poznam	Pesmica Cigani gredo
B 133	Poznam, vendar je še nisem prebrala otroku.	Poznam	Pesmica Cigani gredo
B 134	Poznam, vendar je še tudi nisem.	Poznam	Pesmica Cigani gredo

B 135	Ne, nisem je še prebrala, ker redko bereva pesmice. Morda pa bom poskusila, da vidim reakcijo.	Otroku bi prebrala, ker jo zanima reakcija	Pesmica Cigani gredo
B 136	Ve pa, kdo so cigani.	Otrok pozna Rome	Starši in predsodki
B 137	Ne poznam.	Ne poznam	Pesmica Cigani gredo
B 138	Skrb za druge, skrb za osebno higieno.	Vrednote higiene	Sporočilo pesmice
B 139	Da, raznoliko kulturo.	Raznolika kultura	Sporočilo pesmice
B 140	Drugačnost, strah.	Strah pred različnostjo	Sporočilo pesmice
B 141	Strah pred cigani.	Vzbuja strah pred Romi	Sporočilo pesmice
B 142	Strah in nasilje.	Vzbuja strah pred Romi	Sporočilo pesmice
B 143	Sovraštvo.	Sovraštvo	Sporočilo pesmice
B 144	Da če se ne umivaš, te cigani odnesejo.	Vzbuja strah pred Romi	Sporočilo pesmice
B 145	Ja, da so Romi hudobni in te odnesejo, če se ne umivaš.	Vzbuja strah pred Romi	Sporočilo pesmice
B 146	Nekaj malega o načinu življenja Romov, predvsem pa apeliramo s to pesmico na njih, da se je potrebno umivati.	Vrednote higiene	Sporočilo pesmice
B 147	Da se je treba ciganov bati.	Vzbuja strah pred Romi	Sporočilo pesmice
B 148	Ja, kot pravi Doroteja, strah pred cigani.	Vzbuja strah pred Romi	Sporočilo pesmice
B 149	S to pesmico otroku damo vedeti, da so Romi drugačni in da se jih naj izogibajo.	Vzbuja strah pred Romi	Sporočilo pesmice
B 150	Bi rekla, da predvsem rasizma.	Pesmica izraža rasizem	Sporočilo pesmice
B 151	Da.	Pesmica izraža predsodke	Prisotnost nestrpnosti

B 152	Da, vsekakor.	Pesmica izraža predsodke	Prisotnost nestrpnosti
B 153	Da.	Pesmica izraža predsodke	Prisotnost nestrpnosti
B 154	Da.	Pesmica izraža predsodke	Prisotnost nestrpnosti
B 155	Da, ker jih na nek način označimo za umazane.	Pesmica izraža predsodke	Prisotnost nestrpnosti
B 156	Seveda, moje mnenje je, da smo vsi enaki pod kožo in bi se morali do vseh vesti enako in ne delati razlik.	Vsi smo enaki	Starši in predsodki
B 157	Ne zdi se mi, da bi jaz osebno izražala predsodke do Romov.	Sama nimam predsodkov	Starši in predsodki
B 158	Bi pa, če bi otroku to govorila, npr., če ne boš priden, te bodo odnesli cigani.	Pomembna razlaga	Starši in predsodki

12.2.3. ZDRUŽEVANJE SORODNIH ENOT V KATEGORIJE IN NADKATEGORIJE

Vloga pravljič

- pomembno za otrokov razvoj,
- dobra izkušnja,
- uvajanje rutine,
- razvoj domišljije,
- učenje,
- razvoj besednega zaklada,
- vživljanje v like,
- urjenje spomina,
- povezovalna vez,
- krepitev koncentracije,
- razvoj čustev in govornih ter bralnih sposobnosti,
- vzgajajo,

- učenje književnega jezika,
- poučnost,
- način komunikacije,
- poučnost,
- spoznavanje norm družbe,
- boljši rezultati v šoli,
- razvoj govora,
- branje kot učenje,
- učenje tujega jezika,
- posluh

Način predajanja pravljic

- ton glasu,
- poslušanje

Kriterij za izbor pravljic

- motiv živali ali prevoznih sredstev,
- klasične pravljice,
- po otrokovem okusu,
- poučnost,
- otip,
- kratke pravljice,
- lik princesk,
- slovenski pisatelji/pisateljice,
- samostojna izbira otroka,
- skupek več dejavnikov,
- ilustracija,
- vsebina in ilustracija,
- podarjene knjige,
- vsebina,
- zabavna vsebina,
- nezainteresiranost,

- odvisno od obdobja,
- odvisno od otroka,
- fantovske teme,
- cena,
- v zgodnji fazi pomembnejša ilustracija,
- prvi videz je pomemben,
- rime,
- ponavljanje,
- bralna značka,
- upoštevanje otrokovih želja

Čas, namenjen branju

- pred spanjem,
- tolažba

Pravljice

- otrok obožuje knjige,
- klasične pravljice,
- knjige za najmlajše – kartonke,
- tipanke,
- zvočne knjige,
- zbirke knjig,
- domišljajska pravljica,
- sodobne pravljice,
- grške basni,
- vrednote v pravljicah

Način uporabe

- iztočnica za pogovor o različnosti,
- učenje,
- posredna vzgoja,
- spoznavanje zemljepisa,

- neznanje,
- pogovor,
- razlaga,
- sprostitev,
- spoznavanje različnosti,
- za lažjo razlago ob doseganju novih mejnikov,
- knjiga za otroke, ki imajo disleksijo,
- na določeno temo,
- pojasnijo stvar

Otroštvo in pravljice

- klasične pravljice,
- dobro in zlo,
- babica,
- nismo brali knjig,
- lepi spomini,
- mama,
- prenašanje knjig na svoje otroke,
- doma ni bilo navade, da bi brali,
- doma niso imeli knjig,
- samostojno učenje,
- srečen konec,
- preobremenjenost z delom,
- starši niso imeli časa

Pravljice nekoč

- manj izbire,
- slabša dostopnost

Pravljice danes

- spodbujanje branja knjig že v zgodnjem obdobju otroštva,
- večja dostopnost,

- preveč moderno,
- knjige za otroke, ki imajo disleksijo,
- knjige kupujemo,
- nenavadna vsebina,
- preveč različnih zgodb na eno pravljico,
- ne poznam,
- knjige iz šole,
- cenovna dostopnost,
- bralne urice,
- komercializacija knjig,
- slovnične napake,
- slabša kvaliteta,
- drugačne

Pravljice nekoč in danes

- ni razlik,
- so razlike,
- tematske knjige,
- razlikujejo se

Pomen vsebine

- razmišljanje o vsebini,
- ne razmišlja,
- odvisno,
- otroci so na določene teme občutljivi,
- otrok interpretira prebrano zgodbo,
- razlaga,
- iztočnica za pogovor o različnosti,
- odvisno od interpretacije,
- pomanjkanje stika z realnostjo

Juri Muri v Afriki

- prepoznana knjiga, vendar še ni prebrana,
- neprepoznana knjiga,
- obravnava v šoli,
- še ni prebrana knjiga,
- obravnava v vrtcu,
- prepoznana knjiga

Ocena zgodbe

- ni zanimiva,
- poučna, vendar težko razumljiva,
- neznani svet,
- dobra zgodba,
- zastarela,
- diskriminacija,
- zanimiva,
- ne zazna pozitivnih vrednot

Sporočilo zgodbe

- vrednote higiene,
- žalost,
- pomembnost vode,
- raznolika kultura,
- diskriminacija,
- mir,
- žalost in mir,
- samovolja in trma,
- sprejemanje različnosti

Prisotnost nestrpnosti

- neznani svet,
- izraženi predsodki,
- pomembna razlaga ob branju,

- pesmica izraža predsodke,
- tujost,
- odvisno od interpretacije,
- razlaga,
- razvijanje predsodkov,
- preveč stereotipna,
- predsodki

Pesmica Cigani gredo

- ne poznam,
- poznam,
- otroku bi prebrala, ker jo zanima reakcija,
- iz šole

Ocena pesmice

- vzbuja strah pred Romi,
- ne izraža pozitivnih vrednot,
- vzbuja in razvija predsodke do njih

Sporočilo pesmice

- vrednote higiene,
- raznolika kultura,
- strah pred različnostjo,
- vzbuja strah pred Romi,
- sovraštvo,
- izraža rasizem,
- ne izraža vrednot

Starši in predsodki

- pomembna razlaga ob branju,
- predsodke oblikujemo vsakodnevno,
- odvisno od posameznika,

- vzgled staršev,
- otrok pozna Rome,
- vsi smo enaki,
- pomembna razlaga,
- sama nimam predsodkov,
- prenašajo z zgledom,
- starši določene fraze nevede vsakodnevno uporabljajo,
- vzgoja k strpnosti,
- naše okolje sprejema Rome,
- v preteklosti tako govorili

Romi v preteklosti

- vrednote preteklega časa